

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ТИЖДЕНЬ НАУКИ-2021.
Факультет соціальних наук

Збірник тез доповідей щорічної
науково-практичної конференції серед студентів, викладачів, науковців,
молодих учених і аспірантів

19–23 квітня 2021 року

Електронне видання на DVD-ROM

м. Запоріжжя

УДК 159.9+316+070
Т39

*Рекомендовано до видання Вченою радою
Національного університету «Запорізька політехніка»
(Протокол № 10/21 від 12.04.2021 р.)*

Упорядник Віхляєва Я.Є.

Редакційна колегія:

Наумик В.В., д-р техн. наук, професор (відпов. ред.)
Шило Г.М., д-р техн. наук, доцент
Кузькін О.Ф., канд. техн. наук, доцент
Глушко В.І., канд. техн. наук, доцент
Климов О.В., канд. техн. наук, доцент
Антонов М.Л., канд. техн. наук, доцент
Савченко В.О., канд. техн. наук, доцент
Кабак В.С., канд. техн. наук, доцент
Касьян М.М., канд. техн. наук, доцент
Корольков В.В., канд. екон. наук, доцент
Дедков М.В., канд. іст. наук, доцент
Васильєва О.О., канд. фіз.-мат. наук, доцент
Пуцина І.В., канд. пед. наук, доцент
Філей Ю.В., канд. юр. наук, доцент
Гайворонська Т.О., канд. філос. наук, доцент
Сажнев В.М., канд. техн. наук, доцент
Висоцька Н.І., начальник патентно-інформаційного відділу
Савчук Н.О., начальник редакційно-видавничого відділу

Тези доповідей друкуються методом прямого відтворення тексту, представленого авторами, які несуть відповідальність за його форму і зміст.

Т39 Тижень науки-2021. Факультет соціальних наук. Тези доповідей науково-практичної конференції, Запоріжжя, 19–23 квітня 2021 р. [Електронний ресурс] / Редкол. :В.В. Наумик (відпов. ред.) Електрон. дані. – Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2021. – 1 електрон. опт. диск (DVD-ROM); 12 см. – Назва з тит. екрана.
ISBN 978-617-529-323-2

Зібрані тези доповідей, заслуханих на щорічній науково-практичній конференції серед студентів, викладачів, науковців, молодих учених і аспірантів. Збірка відображає широкий спектр тематики наукових досліджень, які проводяться на факультеті соціальних наук Національного університету «Запорізька політехніка». Збірка розрахована на широкий загал дослідників та науковців.

ISBN 978-617-529-323-2

© Національний університет
«Запорізька політехніка»
(НУ «Запорізька політехніка»), 2021

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ «ПСИХОЛОГІЯ».....	7
<i>Бочелюк В.Й.</i> Особливості дослідження опановуючої поведінки осіб з різним рівнем психологічного благополуччя.....	7
<i>Віхляєва Я.Є.</i> Особливості використання ігрових технологій в системі освіти практичним психологом.....	9
<i>Гайворонська Т.О.</i> Роль теорії в емпіричних дослідженнях сновидінь.....	11
<i>Застело А.О.</i> Впровадження коучінгових технологій в процес професійної підготовки майбутніх психологів.....	13
<i>Смолякова Л.Ю.</i> Особливості стилю життя сучасної молоді.....	15
<i>Стрюкова Ю.В.</i> Умови ефективного спілкування зі студентами в освітньому процесі.....	17
<i>Хрустальова М.С.</i> Мотиваційно-поведінковий компонент ставлення до психологічної допомоги.....	19
<i>Шубертій Н.Г.</i> Психологічні особливості прояву співзалежності.....	20
<i>Віхляєва Я.Є., Комащенко А.Т.</i> Особливості розвитку пам'яті у молодшому шкільному віці.....	23
<i>Віхляєва Я.Є., Олешко А.Є.</i> Особливості емоційного стану молодших школярів.....	25
<i>Застело А.О., Гринь І.В.</i> Теоретико-методичні основи вивчення прив'язаності (прихильності) в підлітковому віці.....	27
<i>Застело А.О., Іванченко В.І.</i> Особливості міжособистісних відносин особистості зі схильністю до адикції.....	28
<i>Застело А.О., Садикіна А.С.</i> Фізіологічні та психофізіологічні детермінанти феномена творчості та творчого процесу.....	31
<i>Стрюкова Ю.В., Гула М.М.</i> Психологічні відмінності поведінки екстравертів та інтровертів у юнацькому віці.....	34
<i>Стрюкова Ю.В., Чередниченко С.М.</i> Психологічні особливості інтелекту підлітків.....	36
<i>Хрустальова М.С., Бринза Г.Б.</i> Проблема формування жіночості у стосунках між батьком та донькою.....	38
<i>Хрустальова М.С., Назимок Л.В.</i> Психологічні аспекти підготовки кваліфікованого персоналу ресторанної сфери.....	39
<i>Хрустальова М.С., Червонцева О.Г.</i> Розвиток особистість в умовах доступності освітніх послуг.....	40
<i>Шубертій Н.Г., Діденко В.О.</i> Детермінанти формування конфліктної поведінки у підлітковому віці.....	42
<i>Шубертій Н.Г., Шульга В.В.</i> Соціально-психологічні особливості	

взаємовідносин молоді сім'ї.....	44
----------------------------------	----

СЕКЦІЯ «СОЦІАЛЬНА РОБОТА».....	47
--------------------------------	----

<i>Балухтіна О.М.</i> Методологічні підходи до вивчення курсу «деонтологія соціальної роботи».....	47
<i>Баршацька Г.Ю.</i> Розвиток професійної компетентності соціальних працівників у волонтерській діяльності.....	49
<i>Коваль В.О.</i> Соціальне самопочуття в просторі соціальної поведінки, відносин і взаємодій.....	51
<i>Кузьмін В.В.</i> Соціальне партнерство у сфері зайнятості України на сучасному етапі.....	52
<i>Кузьміна М.О.</i> Нормативно-правові аспекти формування професійної компетентності випускника спеціальності «231 – соціальна робота» на магістерському рівні.....	55
<i>Попович В.М.</i> Вплив громадських організацій у наданні соціальних послуг.....	57
<i>Таран В.О.</i> Гібридність в контексті проблеми розвитку методології науки.....	59
<i>Турба О.О.</i> Особливості соціальної роботи з проблемною молоддю...	62
<i>Щербина С.С.</i> Регулювання плинності кадрів як запорука ефективного управління підприємством.....	64
<i>Балухтіна О.М., Альошин В.М.</i> Соціологічний аналіз релігійності в сучасному українському суспільстві.....	66
<i>Коваль В.О., Альошин В.М.</i> Особливості полів міського простору і форм капіталу для їх використання.....	68
<i>Балухтіна О.М., Грудіна В.В.</i> Проблеми функціонування прийомної сім'ї в Україні.....	69
<i>Попович В.М., Журін М.О.</i> Менеджмент в соціальній роботі учасників АТО/ООС.....	71
<i>Турба О.О., Закревська А.В.</i> Проблеми бездомних людей під час пандемії COVID-19.....	73
<i>Дударьов В.В., Заруцька А.</i> Перспективи державного соціального страхування в Україні.....	76
<i>Щербина С.С., Ілляшевич К.В.</i> Професіографія і психодіагностика, як основи для успішного поєднання робітника та професії.....	78
<i>Баршацька Г.Ю., Клименко А.О.</i> Феномен академічної мобільності у соціально-гуманітарному дискурсі.....	80
<i>Баршацька Г.Ю., Ковшун А.В.</i> Можливості коучингового підходу в управлінні соціальною організацією.....	82

<i>Кузьмін В.В., Сагань Є.С.</i> Волонтерство у соціальному партнерстві.....	84
<i>Кузьміна М.О., Лебеденко В.В.</i> Професійна компетентність соціального працівника у роботі із сім'ями, що опинилися в складних життєвих обставинах.....	87
<i>Турба О.О., Лебеденко В.В.</i> Проблема суїциду серед сучасних підлітків: причини та профілактика.....	89
<i>Турба О.О., Махніборода Д.О.</i> Актуальні аспекти соціальної роботи з дітьми-сиротами та дітьми позбавленими батьківського піклування...	91
<i>Коваль В.О., Ромашико Г.А.</i> Практики COVID-19 та типи соціального пристосування.....	94
<i>Балухтіна О.М., Федотова А.О.</i> Підготовка соціальних працівників в Україні: проблеми якості освіти.....	95
<i>Попович Я.М., Червона К.В.</i> Профілактика деліквентної поведінки серед молоді.....	97

СЕКЦІЯ «ЖУРНАЛІСТИКА»..... 100

<i>Волинець Г.М.</i> Фуд-фотографія в онлайн-виданні «Menslife»: жанрово-тематичні особливості.....	100
<i>Єськова К.В.</i> Особливості представлення музичної проблематики у щоденних виданнях «Українська правда», «День».....	102
<i>Островська Н.В.</i> Фактчекінг як новий напрям діяльності регіональних видань.....	104
<i>Панченко С.А.</i> Націєтворчі інтенції публіцистичного доробку Михайла Драгоманова.....	106
<i>Погребна В.Л.</i> Просування ідей рівноправ'я у жіночій публіцистиці 1860-1880 рр.....	109
<i>Пода О.Ю.</i> Художні образи журналісток у дискурсі гендерної історії (на прикладі серіалу «Good Girls Revolt»).....	112
<i>Скуртул Г.С.</i> Особливості роботи спортивного журналіста під час пандемії COVID-19: не(безпечний) досвід українських редакцій.....	114
<i>Тонких І.Ю.</i> Способи активізації читачів у журналістських телеграм-каналах.....	116
<i>Хітрова Т.В.</i> Політика перейменувань в контексті дискурсу «декомунізації».....	119
<i>Авакян Д.С.</i> Образ Надії Савченко в українських мас-медіа.....	121
<i>Добровольська Ю.Д.</i> Особливості висвітлення соціально-культурної проблематики у ЗМІ та у блогах.....	123
<i>Карпенко Т.Ю.</i> Особливості створення музичного журналу (на прикладі власного видання «Нота»).....	125

<i>Цюпко І.В.</i> Науково-популярний природничий журнал для дітей «Колосок» як тип видання.....	128
<i>Матушанська О.І.</i> Жанрові різновиди фотожурналістики: теоретико-методологічні засади вивчення.....	132
<i>Мишакин О.В.</i> Інформаційна та PR-діяльність громадських організацій в Україні.....	134
<i>Садовниченко Н. К.</i> Різновиди бортових видань.....	138
<i>Сорокіна І.В.</i> Особливості реалізації творчого задуму у «Щоденниках» С. Єфремова.....	140
<i>Наливайко О.С.</i> Проблема дотримання журналістських стандартів під час висвітлення місцевих виборів.....	144
<i>Яковенко В.О., Волинець Г.М.</i> Ритуали повсякдення у сучасній світліні (на матеріалі Інтернет-видань).....	146
<i>Чурсінова К.Ю., Єськова К.В.</i> Рубрика як один із складників художньо-графічного оформлення журналу «Единственная».....	148
<i>Слинько Р.О., Панченко С.А.</i> Культурно-освітні питання в публіцистиці Софії Русової.....	151
<i>Меренкова В.В., Погребна В.Л.</i> Комунікативні стратегії у публіцистичному тексті.....	154
<i>Мікаїлов Р.С., Пода О.Ю.</i> Дослідження пропаганди в працях професора Михайла Скуленка.....	157
<i>Проніна К.Ю., Скуртул Г.С.</i> Структурні особливості науково-популярної радіопрограми (на прикладі авторського проекту «Таємниці підсвідомості»).....	159
<i>Щебликіна В.М., Скуртул Г.С.</i> Роль ведучого у формуванні ранкового ефіру на радіо.....	161
<i>Дубровський М.В., Тонкіх І.Ю.</i> Особливості контенту ігрових Інтернет-видань.....	165
<i>Мишакіна С.О., Хітрова Т.В.</i> Особливості функціонування українського музичного Інтернет-ресурсу «MusicInUa».....	167

СЕКЦІЯ «ПСИХОЛОГІЯ»

УДК 159.9

Бочелюк В.Й.¹

¹ д-р психол.наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ОПАНОВУЮЧОЇ ПОВЕДІНКИ ОСІБ З РІЗНИМ РІВНЕМ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Актуальність дослідження опановуючої поведінки осіб з різним рівнем психологічного благополуччя обумовлюється як теоретичною значущістю (недостатнє з'ясування проблеми у психологічній науці), так і практичною: основа для створення програм формування стресостійкості особистості.

Термін «психологічне благополуччя» має низку трактувань у психологічній науці. На думку Ю.І. Кашлюка, психологічне благополуччя відображає якість життя, особисту гармонію, рівень реалізації власного потенціалу (Кашлюк, 2016). Одним з найбільш повних й інформативних є підхід К. Санько, що узагальнюючи погляди різних вчених пояснює цей феномен як цілісне переживання, що відображає успішність функціонування людини у соціумі, яке супроводжується позитивним емоційним фоном, функціональним станом організму та психіки, сприятливим самоставленням та довірливим ставленням до оточуючого світу. При цьому, авторка виокремлює такі компоненти феномену:

- 1) задоволеність життям;
- 2) соціальне благополуччя, що передбачає соціальну підтримку, позитивний клімат, довіру у стосунках, відсутність конфліктів;
- 3) позитивний психофізіологічний стан;
- 4) усвідомлення власних цінностей та мотивів;
- 5) адекватна, позитивна самооцінка;
- 6) уміння використовувати наявні можливості для досягнення цілей;
- 7) самоефективність.

Заслужовують на увагу виокремлені у контексті розроблення відповідної теоретичної моделі критерії феномену психологічного благополуччя: автономія, наявність системи життєвих цілей, гедонізм, компетентність, збалансована часова перспектива, усвідомлена система ціннісних орієнтацій, самоприйняття. Зазначимо, що виділення цих структурних елементів бере свій початок з наукових розвідок К. Ріфф, яка була однією з перших дослідників психологічного благополуччя.

Як можна зрозуміти з викладених теоретичних положень велике значення для психологічного благополуччя має стратегія реагування на життєві труднощі. У цьому контексті, актуальним є дослідження опановуючої поведінки особистості, що розуміється як поведінка, що

відображає процеси подолання складних життєвих ситуацій. Синонімами цього поняття є адаптивна поведінка або копінг-поведінка.

Т.Л. Крюкова виділяє три основних стилі опановуючої поведінки:

1) проблемно-орієнтований – спрямований на вирішення задачі шляхом раціонального аналізу складної ситуації;

2) емоційно-орієнтований – занурення в себе через особисті переживання та емоційні реакції;

3) дистанціювання від складної ситуації через різні деструктивні способи (наркотики, алкоголь, звинувачення інших).

До структурних компонентів копінг-ресурсів відносять інтелектуальні ресурси, соціальну підтримку, емпатію, афіліацію та низький нейротизм. Відчуття контролю над середовищем сприяє формуванню емоційної стійкості й адекватному сприйняттю навколишніх подій. З огляду на це, виокремлюють такі копінг-стратегії подолання складних життєвих ситуацій: уникнення, вирішення проблеми, пошук соціальної підтримки. Основними функціями цих стратегій є регулювання емоцій й управління чинниками виникнення дистресу.

Не зважаючи на широке висвітлення проблеми опановуючої поведінки у психологічній науці, кількість відповідних досліджень залишається недостатньою. Водночас, наявні наукові розвідки характеризуються теоретичною спрямованістю, тоді як емпіричне вивчення феномену, на нашу думку, потребує інтенсифікації саме у контексті з'ясування особливостей психологічного благополуччя.

У сучасних реаліях зростає актуальність такого завдання суспільної практики як розроблення ефективної методології і конкретних методик збереження психологічного здоров'я громадян. Означене завдання є міждисциплінарним, проте одна із ключових ролей у його реалізації належить психологічній науці. Справді, вивчення когнітивних, емоційних, комунікативних показників особистості, дослідження способів реагування людини у різноманітних життєвих ситуаціях є умовою створення ефективних практичних програм зміцнення не лише психологічного здоров'я, а й фізичного. У цьому контексті, актуальним є звернення уваги науковців до проблеми психологічного благополуччя особистості як однієї з базових психічних структур, що забезпечує повноцінне, стабільне формування особистості. Психологічне благополуччя залежить від низки чинників серед яких важлива роль належить стратегіям реагування людини у складних життєвих ситуаціях. У зв'язку з цим, актуальними є наукові розвідки стосовно опановуючої поведінки особистості у руслі з'ясування її зв'язку з показниками психологічного благополуччя. Емпіричні дослідження цієї проблеми є цікавими не лише у плані заповнення дослідницьких «білих плям» та конструювання цілісної теорії емоційної стійкості особистості, а й у

контексті розроблення відповідних корекційно-розвивальних програм спрямованих на подолання тривожності та формування стресостійкості.

УДК 159.9

Віхляєва Я.Є.¹

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМІ ОСВІТИ ПРАКТИЧНИМ ПСИХОЛОГОМ

Феномен гри протягом усієї історії людства привертав до себе увагу видатних мислителів, філософів, соціологів, психологів, педагогів. Адже гра – це найдавніший і найдоступніший інструмент навчання і виховання, формування моделей поведінки в дитини, а також корекції поведінки підлітків, молоді та дорослих. У психології гра – це засіб активізації психічних процесів, діагностики, корекції й адаптації до життя, досліджуються соціальні емоції, що супроводжують ігровий феномен.

Гра – це породження діяльності, за допомогою якої людини перетворює дійсність, змінює світ. У грі вперше формується й виявляється потреба дитини впливати на світ, стати суб'єктом, «господарем» своєї діяльності. Сутність гри полягає в тому, що в ній важливий не стільки результат, скільки сам процес переживань, пов'язаних з ігровими діями. Хоча ситуації, у які грає дитина, уявні, але відчуття, які вона переживає, – реальні.

Ігрове навчання відрізняється від інших психологічних технологій тим, що гра добре відома, звична та улюблена форма діяльності людини будь-якого віку. Також вона є одним із найефективніших засобів активізації, тому що залучає учасників до ігрової діяльності за рахунок змістової суті самої ігрової ситуації і здатна викликати в учасників високу емоційну та фізичну напруженість. У грі значно простіше долати труднощі, психологічні бар'єри; вона мотиваційна за своєю суттю.

Щодо пізнавальної діяльності гра потребує і викликає в учасників ініціативу, наполегливість, творчий підхід, уяву, цілеспрямованість, дає змогу вирішувати питання передачі знань, умінь і начинок, досягати глибини особистісного усвідомлення учасниками законів природи, суспільства, безпечної поведінки, відповідальності. Гра дає змогу здійснювати виховний вплив, захоплювати увагу, переконувати, здійснювати терапевтичний вплив. Вона є багатофункціональною, адже її вплив на людину неможливо обмежити якимось одним аспектом, але всі її можливі впливи актуалізуються одночасно.

Ігрові технології є дієвим інструментом у роботі спеціалістів психологічної служби навчальних закладів різного типу щодо формування

моделей безпечної поведінки як у дітей, так і дорослих, зокрема в ситуаціях ризику.

Керування грою – це управління ставлення дітей до дійсності. Завдання ведучого гри полягає в тому, щоб не стримувати емоції дітей під час ігрової діяльності, а вміло ними управляти, не нав'язуючи при цьому своєї думки.

Характер взаємодії дітей і дорослих у грі визначається самою її природою як діяльності самостійної, добровільної, творчої. Тут виключена авторитарна форма спілкування й показана спільна, колегіальна діяльність, співпраця.

Ігрова діяльність під керівництвом психолога (ведучого) тоді залишається грою самобутньою, комплексною, профорієнтаційною, терапевтичною, коректувальною, тобто розвивальною, коли її організатори дотримуються принципів:

- відсутності примусу будь-якої форми під час залучення дітей у гру – вільне й абсолютне залучення дітей у гру гарантує збереження їхнього ігрового настрою;

- розвитку ігрової динаміки – він реалізується через правила ігор, зазначені в інструкціях до їх проведення. Ведучий гри, зберігаючи її нормативну схему, повинен стимулювати творчість тих, хто грає, підтримувати динаміку;

- підтримка ігрової атмосфери – це підтримка реальних почуттів та емоцій дітей. Способи підтримки ігрової атмосфери різні: стимулювальний ефект суперництва; умови ігрового спілкування, зняття всіх моментів, що провокують конфлікти тощо;

- взаємозв'язку ігрової й неігрової діяльності – перенесення психологом основного сенсу ігрових дій у реальний життєвий досвід дітей. Співвідношення ігрового ц неігрового спроектоване на поступову заміну небажаних моделей поведінки чи негативного життєвого досвіду на позитивні безпечні моделі усвідомленого поведінки в реальному житті;

- переходу від простих до складних ігрових форм – пов'язаний із поступовим поглибленням різного змісту ігрових завдань і правил – від ігрового стану до ігрових ситуацій, від наслідування до ігрової ініціативи, від локальних ігор до ігор-комплексів, від вікових ігор до універсальних.

Професійна майстерність психолога, як ведучого гри є унікальною за своєю природою, адже вона визначається високим рівнем майстерності художнього й морального впливу на особистість, колектив, великі й малі групи людей в умовах дозвілля. Професійна майстерність психолога щодо організації та проведення заходів з використанням ігрових технологій – це сукупність теоретичних знань і практичного досвіду, отриманого в результаті професійної діяльності.

РОЛЬ ТЕОРІЇ В ЕМПІРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ СНОВИДІНЬ

Використання теорії в емпіричних дослідженнях, поєднаних з інтроспективною методологією, є складною і дискусійною проблемою. Це пов'язано з тим, що т.зв. якісні дослідження, на відміну від кількісних методів, заснованих на статистичних процедурах, не можуть бути жорстко формалізовані. Якісні методи досліджень носять специфічний характер, що пов'язане з їх спрямованістю на вивчення особистісних проявів суб'єктивного світу людини, які мають унікальний, а не всезагальний характер. Якісна методологія часто використовується для вироблення гіпотез, може передувати кількісним методам дослідження, метою яких в поєднанні з якісними методами є підтвердження або спростування заявленої гіпотези. Однак слід зауважити, що якісні дослідження мають спиратись на епістемологічні процедури, які обумовлюють мету й значення дослідження. Необхідною умовою такого дослідження є використання теорії.

В літературі, присвяченій питанню ролі теорії в якісних дослідженнях, існує також проблема термінології: різні підходи до цієї проблеми використовують різні терміни для позначення теорії: «концептуальні рамки», «теоретична основа», «парадигма», «епістемологія». Американські вчені Кристофер Коллінз і Керрі Стоктон в своїй статті доводять, що, незважаючи на використання різних термінів, необхідним є розуміння центрального місця теорії в таких емпіричних дослідженнях [1, р.1]. Слід зауважити при цьому, що використання тих чи інших термінів для позначення теорії також є дискусійною проблемою.

Вплив теорії на емпіричні дослідження залежить від поставленої мети, а також від розробленості проблеми і попередніх теоретичних настанов. Використання теорії необхідно для формулювання завдань дослідження, вибору методів та порівняння результатів дослідження з попередніми теоретичними настановами. При цьому необхідно бути обережним щодо надмірної залежності від теорії, якщо така залежність може обмежувати спроможність отримати нові результати та висновки в ході емпіричного дослідження. Результатом такого підходу до взаємозв'язку теорії та емпірії може стати підтвердження використаної теорії або спростування деяких її положень чи самої теорії.

Питання використання теорії в дослідженнях сновидінь є складною і при цьому дуже актуальною проблемою. Це обумовлено причинами, пов'язаними зі специфічним характером емпіричного дослідження самого

феномену, з критичним ставленням до можливості тлумачення сновидінь, скепсисом відносно існуючих теорій сновидінь (З.Фрейда, К.Г.Юнга, деяких сучасних дослідників) і можливості розробки нової, сучасної теорії сновидінь саме в психології.

Критичне ставлення сучасних дослідників феномену сновидінь до теорії З.Фрейда засноване на прагненні знайти об'єктивні критерії для теоретичного обґрунтування результатів емпіричних досліджень. Такому прагненню сприяли успіхи, яких досягли в останнє півстоліття різні науки (фізіологія, нейронауки) у вивченні сну. Однак необхідно розуміти, що успіхи у вивченні сну стосуються насамперед фізіології, а не психологічних його характеристик. Останнім часом психологи все частіше звертаються до кількісних методів дослідження сновидінь. Проте такі дослідження дають матеріал для узагальнення результатів, які стосуються типових сновидінь, однак не можуть стати серйозним підґрунтям для розуміння природи і сутності цього феномену і для створення психологічної теорії сновидінь, відповідної до нових наукових досягнень у вивченні цього явища. Труднощі в створенні теорії полягають, на думку автора, у відмові визнавати достовірність результатів досліджень, заснованих на інтроспективних методах і звітах осіб, які проводять натуральні спостереження протягом тривалого часу. Результати таких спостережень вважаються багатьма дослідниками суб'єктивними і недостовірними. Однак саме т.зв. довготривалі натуралістичні спостереження можуть стати основою для отримання нових результатів і нових знань про феномен сновидінь.

Постає питання: яким чином можливо використати теорію З.Фрейда і методологічні процедури у вивченні феномену сновидінь, запропоновані членами Міжнародної Асоціації вивчення сновидінь (IASD) для проведення емпіричних досліджень? Слід зауважити, що після З.Фрейда, незважаючи на наукові досягнення у вивченні фізіологічного стану сну і пов'язаного з ним характеру сновидінь, нової теорії, яка б дорівнювала за значенням теорії австрійського вченого, створено не було. При тому, що теорія Фрейда зазнавала серйозної критики з боку сучасних дослідників сну, в самій методології вивчення сну і сновидінь у них багато спільного. Як відомо, Фрейд записував свої сновидіння, а також сновидіння своїх пацієнтів. Ведення записів в журналах (протоколів), аналіз фрагментів сновидінь «досліджуваного» без критики з боку його свідомості, знаходження зв'язків між образами сновидінь і подіями в житті суб'єкта – такі методи застосовував З.Фрейд, застосовують і сучасні вчені-психологи. Головна різниця полягає в тому, що теорія австрійського психоаналітика базувалась на аналізі невеликої кількості сновидінь, в той час, як сучасні дослідники намагаються тлумачити сновидіння на основі аналізу сновидінь великої кількості досліджуваних. Для теоретичного обґрунтування емпіричних

досліджень створюються лабораторії сну, в яких підготовка, отримані завдання, відповідні умови для учасників експерименту мають на меті отримання результатів, що відповідають заявленій гіпотезі.

Підсумовуючи сказане, слід зазначити, що в якісних дослідженнях необхідно спиратись на теорію, завдання якої полягає у керівництві для емпіричних досліджень, роз'ясненні й визначенні логіки методологічних процедур, аналізі отриманих результатів досліджень і формулюванні висновків, які можуть розширити теоретичну базу знань про досліджуваний феномен. Теорія сновидінь З.Фрейда, яка була створена більше століття тому, є актуальною з точки зору існуючих знань про цей феномен, а також як спосіб аналізу та інтерпретації отриманих даних в психоаналізі.

Використання теорії сновидінь З.Фрейда як методологічної основи емпіричних досліджень цього феномену може стати імпульсом для розробки нової теоретичної моделі сновидінь. Теорія австрійського психоаналітика може використовуватись як концептуальна основа для проведення емпіричних досліджень, однак не повинна ставити дослідників в залежність від її висновків. Сучасні якісні дослідження, т.зв. натуралістичні спостереження, які тривають довгий час, дозволяють простежити зв'язок сновидінь з подіями в житті людини. В лабораторних умовах спостереження обмежені в часі, а тому простежити вплив сновидінь на життєві події досліджуваних дуже складно. Роль теорії, зокрема теорії З.Фрейда, в якісних дослідженнях є дуже важливою з точки зору її значення не тільки як бази даних і основи для подальшого розвитку знань з проблеми сновидінь, а і з точки зору розробленої методології, яка не втратила свого значення і в наш час.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Collins, C.S., & Stockton, C.M. (2018). The Central Role of Theory in Qualitative Research. *International Journal of Qualitative Methods*, 17(I). <https://doi.org/10.1177/1609406918797475>.

УДК 159.9

Застело А.О.¹

¹ доц. НУ «Запорізька політехніка»

ВПРОВАДЖЕННЯ КОУЧІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕС ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Коучінгові технології у освітньому процесі є актуальним відгуком до виклику сьогодення. Постійність інноваційних процесів в освіті детермінує якість підготовки майбутніх спеціалістів. Тому якісна постановка цілей та

швидко і ефективно досягнення результатів дозволяють мобілізувати та розвинути особистісний потенціал суб'єктів освітнього процесу.

Оскільки в професії психолога основним інструментом здійснення професійної діяльності є власна особистість, то коучінгові технології доповнюють набуття теоретичних знань та практичних навичок вдосконаленням особистісних якостей, що складають основу успішної психологічної практики та продуктивної взаємодії з клієнтом.

Нежинська О.О. та Тименко В.М. визначають коучинг як сучасну технологію, створену для розвитку потенціалу людей і команд, задля досягнення заздалегідь узгоджених цілей та докорінної зміни моделей поведінки, що призводить до розкриття внутрішнього потенціалу особистості [1].

В розрізі професійного становлення психолога в освітньому середовищі університету процес коучінгу зумовлює виконання важливих завдань:

- 1) розкривається потенціал особистості майбутнього спеціаліста;
- 2) через розвиток професійних та особистих якостей розвиваються та вдосконалюються нові здібності й навички, які підвищують ефективність роботи та покращують якість життя студента в цілому;
- 3) завдяки запровадженню коучінгових технологій, як універсальних, в освітню взаємодію підвищується її ефективність на суб'єкт-суб'єктному рівні – між тим, хто навчає, і тим, хто навчається.
- 4) підвищується особиста ефективність через освоєння вміння керувати собою, своїм станом, своїми ресурсами, що, в свою чергу, допомагати іншим у розвитку особистісного потенціалу,
- 5) розвивати навички комунікації, будувати конструктивні відносини з колегами, які максимально підвищують ефективність вирішення актуальних життєвих завдань.

З першого року підготовки майбутніх психологів впровадження коучінгових технологій здійснюється поетапно, з нарощуванням їх складності та глибини.

Грунтовні техніки дозволяють нарощувати швидкість і якість аналізу проблеми в будь-якій предметній області. Наведемо деякі з них.

Техніка «GROW» (Дж. Уітмор) складається з поступового освоєння переліку запитань у ефективній послідовності: Goal (мета) – «Чого саме ми бажаємо досягти?», «Якою є наша мета?», «Наскільки вона реалістична?»; Reality (реальність) – «У якій ситуації ми перебуваємо зараз?», «Якими ресурсами ми володіємо?», «Що матимемо, коли мету буде досягнуто?»; Opportunity (можливість, варіанти вибору) – «Що саме нам допоможе у вирішенні цього питання?», «Який шлях ми оберемо для досягнення цієї мети?»; Will (наміри) – «Які інструменти ми оберемо для досягнення мети?», «Які з обраних варіантів є найбільш оптимальними».

В основі SWOT-аналізу оцінюються внутрішні та зовнішні фактори, що мають позитивний та негативний вплив на особистість – сильні та слабкі сторони, можливості та загрози.

Квадрат Декарта допомагає прийняти оптимальне рішення щодо ситуації спираючись на визначення того, що буде отримано та втрачено в разі як здійснення, так і нездійснення дії.

Протягом навчання на четвертому курсі майбутні психологи вже готові самостійно планувати та втілювати коучінг-методи як у навчальному процесі, так і в поза навчальному житті.

Досвід впровадження коучінгових технологій в навчальний процес дозволяє нам говорити про підвищення особистісних компетенцій щодо цілепокладання та усвідомленості студентами свого професійного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Нежинська О. О. Основи коучингу : навчальний посібник / О. О. Нежинська, В. М. Тименко. – Київ ; Харків : ТОВ «ДІСА ПЛЮС», 2017. – 220 с.

УДК 159.9

Смолякова Л.Ю.¹

¹ викладач НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ СТИЛЮ ЖИТТЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Сучасна українська дійсність характеризується станом невизначеності не тільки в сфері соціального життя, але й також в духовних, життєвих орієнтирах людини, в її пошуках сенсу життя. Молодь як найбільш чуттєва до стану екзистенційної невизначеності виступає тією соціальною групою, яка буде носієм соціокультурного і духовного потенціалу українського суспільства, відтворювачем традиційних соціальних практик і моделей поведінки і агентом конструювання нових ціннісно-нормативних структур інституційних практик.

Аналіз сучасних поглядів українських і російських науковців на стильові особливості життя, дозволяє виокремити два напрямки їх розуміння. Стиль життя в роботах дослідників, яких можна віднести до першого напрямку, інтерпретується через щоденне повторення поведінкових паттернів, в залежності від соціальної спрямованості індивіда. Так, з точки зору А.Сафарян стиль життя – це «синонім вільного вибору індивідом своєї щоденної поведінки і є безпосередньо пов'язаним з самореалізацією особистості» [3]. В другому напрямку досліджень центральними в життєвому стилеутворенні є: цілі, цінності, мотиви, життєві плани, ідеали, уподобання,

які проявляються при взаємодії з середовищем. Наприклад, О.Дікова-Фаворська вказує на те, що «стиль життя – поняття, що охоплює різні форми взаємодії осіб, в яких реалізується система цінностей життя, мотивів дії, потреб та інтересів, а також статусно-рольовий набір і структурні можливості» [1, с.15]. А з точки зору Л.Чміль стиль життя особистості є «системною сукупністю способів сприйняття соціального світу, визначення цілей індивідуального існування, вибору шляхів і способів їх досягнення та реалізації життєвих планів у цілому» [4].

В якості основних показників стилю життя сучасної молоді можна виділити:

1) особливості соціальної ідентичності (Х.Тейджфел і Дж. Тернер визначили соціальну ідентичність як «ті аспекти «образу Я» людини, які виникають з соціальних категорій, до яких він відчуває свою приналежність» [2, с.8-47]) і соціальної ідентичності, що ґрунтується на психосоціальних чинниках самоідентифікації;

2) ціннісні орієнтації і уявлення (структура ціннісної свідомості молоді). Цінності виступають як способи диференціації об'єктів зовнішнього світу за соціальною або індивідуально-особистісною значимістю. Вони, як соціальні за своїм походженням і сутністю набувають особистісного смислу для індивіда в контексті соціальної взаємодії, формують систему уявлень про форму, зміст і смисл існування людини в соціальній системі. Як коннотативні значення цінності відтворюють об'єктивну дійсність як суб'єктивний конструктивний образ світу в свідомості індивіда, а тому виступають як механізм соціальної і смислової регуляції особистості;

3) соціальні установки (атитюди) як стійке, фіксоване утворення особистості, яке надає стабільності й спрямованості її діяльності, поведінці, уявленням про світ і саму себе, яка відображає ціннісно-нормативну систему соціальної групи певного соціуму. Соціальні установки сучасної молоді найбільш виразно виявляються в ідеї успіху і досягнення, образу успішної людини;

4) процес структурування вільного часу і особливості споживчої поведінки.

Аналіз сучасних досліджень стилю життя молоді дозволяє виділити наступні загальні особливості:

1) домінування соціальних ідентифікаційних практик і стратегій в на фоні тренду формування соціальної ідентичності; домінуючим структурним архетипом виступає образ лідера-захисника;

2) провідні цінності відображають вітальні потреби, потреби в приналежності і любові (сімейні цінності), відбивають стереотипізовані, соціально бажані форми поведінки і відношення до себе, світу, інших людей; з іншого боку, домінування матеріалістичних цінностей відображає загальну

ціннісну спрямованість суспільства споживання, що утворює два способи формування стилю життя – стереотипний, не диференційований у свідомості, що передбачає вже наданий суспільством спосіб інтерпретації та прогнозування подій, явищ або поведінки, та індивідуальний, автономний тип, який визначає адаптивний, самодостатній спосіб реагування в соціальних ситуаціях;

3) основними мотивами структурування вільного часу виступає потреба в спілкуванні (як в реальному, так і в віртуальному часі), споживання, активний спосіб життя;

4) формування і відтворення життєстильових практик пов'язане із соціальними установками на успіх в різних соціокультурних полях на основі традиційних і матеріалістичних цінностей (добробут, професійна самореалізація, духовний розвиток).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дікова-Фаворська О.М. Особливості стилю життя осіб з особливими потребами. Український соціум: науковий журнал. К., 2008. № 4. С. 13–17.

2. Микляева А.В., Румянцева П.В. Социальная идентичность личности: содержание, структура, механизмы формирования: Монография. СПб.: Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2008.

3. Сафарян А.В. Понятие «стиль жизни» в социологии. Электронный журнал «Знание. Понимание. Умение», 2008. № 3. URL: <http://zpu-journal.ru/e-zpu/2008/3/Safarian/>.

4. Чміль Л.Б. Психологічні особливості стилю життя студентської молоді: автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології». Харків, 2010. 23 с.

УДК 159.9

Стрюкова Ю.В.¹

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

УМОВИ ЕФЕКТИВНОГО СПІЛКУВАННЯ ЗІ СТУДЕНТАМИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Під ефективністю спілкування розуміється досягнення його учасниками комунікативної цілі та вирішення поставлених задач.

В освітній діяльності, як і в інших сферах діяльності можна використовувати просту, але універсальну чотириохланкову циклічну модель успішної діяльності. І її основі лежить принцип негативного зворотнього зв'язку, що дозволяє послідовно коригувати співвідношення стану системи і ступеня досягнення поставленої мети.

В цій моделі виділяють чотири ланки:

Ланка 1. Чітко визначте, що вам потрібно

Уже й зараз багато людей надають великого значення правильній постановці цілей. Без правильно поставленої мети будь-яка діяльність виявиться малопродуктивною - адже успішною або неуспішною вона може бути лише щодо якогось критерію. Якщо ви не знаєте, куди йдете, то будь-яка дорога виявиться довгою.

У кожної людини існує якась вбудована система постановки цілей. У тих людей, які ще не змогли конкретно сформулювати свої цілі, можуть проте бути досить сильні причини досягнення чого-небудь. Можливо, справа в тому, що їхні цілі недостатньо усвідомлені. Цілі, які для одних не уявляють жодного інтересу, для інших можуть виявитися настільки ж значущими, як і світові рекорди. Надзвичайно важливо постаратися використовувати дане нам природою прагнення орієнтуватися на мету, а також усвідомлювати ті цілі, які раніше були недостатньо ясні, існували на несвідомому рівні. Чого б це не стосувалося, чітко вирішите, що ж саме вам потрібно. Тоді ви зможете свідомо використовувати цю свою вроджену здатність прагнути до мети.

Ланка 2. Дійте

Якою б сильною не була мотивація, все в реальному світі досягається, в кінці кінців, в результаті тих чи інших дій. В цьому і є ключ до розуміння основного, відмінності між мрійником, який володіє досить сильним характером, і справжнім діячем. Дії, які ми вибираємо, залежать від того, що ми визнаємо кращим засобом для досягнення поставлених цілей, тому чим точніше визначені цілі, тим більше шансів на їх успішне досягнення. Цілком ймовірно, що на початку свого шляху до успіху ви зазнаєте невдачі, адже і ракета може відхилитися від своєї мети. Але якщо загальний напрямок вибрано правильно, починає працювати механізм негативного зворотного зв'язку, який і допоможе вам довести справу до переможного кінця. Але перш за все ви повинні запустити процес в тому чи іншому напрямку - ви повинні почати діяти.

Ланка 3. Відзначаєте зміни, що відбуваються

Спостереження за змінами, що відбуваються дає нам матеріал, необхідний для здійснення зворотного зв'язку. Ми можемо відповісти на наступні питання: «Наскільки ми відхилилися від цілі?», «Чи дійсно відбувається те, чого ми очікували?» У справу вступає модель СДСР: Спробуй, Дій, Спробуй, отримуй Результат. Ми повинні спочатку спробувати, для того щоб вирішити, чи дійсно шлях, по якому ми рухаємося, приведе нас до наміченої мети. Якщо ж ми зрозуміємо, що цього не відбувається, почати діяти - значить робити деякі інші кроки, які, як ми вважаємо, повинні наблизити нас до цієї мети. Ми повинні пройти цей цикл

кілька разів, перш ніж дійсно вийдемо на вірний шлях і тим самим отримаємо можливість домогтися прийнятного результату.

Ланка 4. Будьте гнучкими

Ви повинні бути постійно готові до того, щоб відмовитися від звичного способу дій, якщо він з яких-небудь причин перестав бути ефективним, і спробувати по-новому підійти до проблеми, а потім знову оцінити отримані результати. Досить часто це виявляється каменем спотикання, особливо для тих, хто звик слідувати второваною дорогою. Нерідко буває потрібен радикально новий підхід. Стандартний рада в цій ситуації звучить так: «Дій, дій і ще раз дій». У НЛП ж рекомендація формулюється інакше: «Якщо щось не виходить, спробуй зробити що-небудь інше; відмовся від способу дій, який вже приніс тобі невдачу». Іншими словами: якщо ви завжди будете робити те ж, що і зараз, то і результат завжди буде той же самий. Якщо ваш підхід до проблеми не дає потрібного результату, просто спробуйте що-небудь нове.

Ця модель являє собою замкнений цикл, що постійно поіторюється. Адже в реальному житті, в процесі спілкування зі студентами нам постійно доводиться корегувати ті або інші цілі, передивлятися їх та рухатися до нових цілей, тобто діяти, спостерігати, бути гнучкими.

Таким чином, найважливішою умовою ефективного спілкування зі студентами є вміння чітко сформулювати мету та вірно визначити бажаний результат взаємодії.

УДК 159.9

Хрустальова М.С.¹

¹ доц. НУ «Запорізька політехніка»

МОТИВАЦІЙНО-ПОВЕДІНКОВИЙ КОМПОНЕНТ СТАВЛЕННЯ ДО ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

Для з'ясування змісту мотиваційно-поведінкового компоненту ставлення до психологічної допомоги було застосовано спрямований асоціативний експеримент у формі незавершеного речення «Людина схожа на вас, звернеться до психолога якщо...».

Вибірка дослідження: 117 мешканців міста Запоріжжя від 17 до 75 років, з них 71 жінка та 46 чоловіків, вибірка складалась методом «снігового кому» серед знайомих студентів денної та заочної форм навчання спеціальності психологія ЗНТУ, 2019 рік.

Мотиваційно-поведінковий компонент пов'язаний з особистісним смыслом. Сене в свою чергу визначається через включеність об'єкта відносин, звернення за психологічною допомогою, в більш широкий контекст

взаємодії людини зі світом (тобто відносин). Отже, нам важливо зрозуміти в якого роду (структури) вписується звернення до психолога. Індикатором приналежності об'єкта тим чи іншим смисловим структурам є зміст висловлювань піддослідних. Так, нами було виділено 4 категорії, групи контекстів, смислових утворень в які включається «звернення за психологічною допомогою».

До категорії «стан» було включено відповіді, в яких звернення до психолога мотивується значним погіршенням емоційного стану, наприклад, «зовсім буде погано», «в житті будуть сполошні розчарування». До категорії стан увійшло 34% відповідей. До категорії «самооцінка» (24%) було включено відповіді, які містили твердження що людина заплуталася у власному житті, наприклад, «остаточно заплутається в собі», «сам не зможе вирішити проблему». До категорії ситуація (24%) було включено мотивування, що описують ситуацію важку, проблемну ситуацію, наприклад, «буде важка ситуація», «будуть проблеми», «змусить життєва ситуація», «буде криза в житті». До категорії «зв'язки» (18%), увійшли відповіді такого характеру: «він буде відкинутий», «він залишиться один», «від нього відвернуться близькі».

Отже, виділення мотиваційно-поведінкового (вольового) компонента дозволяє зрозуміти, як об'єкт (предмет) включається в відношення як мета (спрямованість руху суб'єкта), як значимість, як активує, енергізуючим момент відносини, що зумовлює активні дії індивіда. Крім того, зрозуміти ставлення як випереджаюче відображення дійсності, що вносить в неї нову реальність (мета), що перетворює її, а не тільки як рефлекторне реагування і пристосування до дійсності. У суб'єктивному представленні індивіда значимість виступає як сенс, як цінність. Формування цього компонента (якщо інтерпретувати В. Н. Мясищеву) - це розгортається в часі процес, що включає вибір вектора руху, формування випереджаючої дійсності мети, програм, способів досягнення мети, захист можливого маршруту руху від перешкод.

Включення окремого відносини в структуру особистості відбувається через вхід, який називається «особистісний сенс».

УДК 159.9

Шубертій Н.Г.¹

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ СПІВЗАЛЕЖНОСТІ

Психологічна складова співзалежності відображена у визначеннях S.Wegscheider-Crus та R. Subby, які розуміють співзалежність як особливий

психічний стан. Так, R. Subby, у 1984 р. запропонував визначення співзалежності як «емоційний, психологічний та поведінковий стан, що виник в результаті тривалого впливу пригнічуючих правил, які перешкоджали відкритому прояву почуттів та обговоренню особистісних і міжособистісних проблем». Тоді як S.Wegscheider-Crus розширив дане визначення: «співзалежність – це специфічний стан, що характеризується сильною стурбованістю, а також крайньої емоційною, соціальною а іноді й фізичною залежністю від людини чи предмету. Така залежність від іншої людини стає патологічним станом, що впливає на всі відносини співзалежної особистості». У сучасній психології сформувалися два основних підходи до вивчення співзалежності: медичний та еволюційний. Автори медичного підходу (М.Бітті, В.Д. Москаленко, О.А. Шорохова) розглядають співзалежність як первинне стійке, спадкове та прогресуюче захворювання, яке не піддається терапії. В еволюційному підході (Б. Уайнхолд, Дж. Уайнхолд) співзалежність є психологічним розладом, в результаті незавершеності однієї з стадій розвитку в ранньому дитинстві (у віці 2-3 років) – стадії встановлення психологічної автономії. Прибічники даного підходу встановили, що наявність власного «Я» дозволяє знаходитися в близьких відносинах з іншими людьми не втрачаючи себе як особистість.

У гештальт-терапії співзалежність розглядається крізь призму поняття внутрішнього/зовнішнього просторів і кордонів (Гавердовська П.).

Можна виділити основні ознаки співзалежності. Людина не усвідомлює своїх бажань, потреб і цінностей в контакті з іншими, оскільки їй важко, а часом зовсім неможливо, диференціювати своє відношення до цього.

Відсутність базових знань про свої та чужі психологічні кордони: людина може просто не знати про психологічні межі особистості, не відчувати їх, оскільки в родині вони не дотримувалися.

Далі це формує нездатність виявити внутрішній кордон у контакті з іншим. Відповідно, із неможливості виявити власні потреби і через, в тому числі, нечутливість і до своїх кордонів в контакті з іншим, з'являється інтенція приєднуватися до потреб іншої людини і спиратися на її межі, «зраджуючи» таким чином свої. І тоді весь процес диференціації потреб, бажань і цінностей відбувається «про іншого» Нездатність відчувати внутрішні кордони, безумовно, відображається і на способі формуванні фізичних кордонів, наприклад, кордонів тіла.

Низька самооцінка і цінність себе за визначенням. Як нам відомо, людина ще в ранньому дитинстві формує знання про себе з того, як з ним поводитися дорослі близькі люди, яким чином була сформована прив'язаність і наскільки вона була здоровою. Всі вищевказані фактори впливають на формування базового знання людини про свою цінність в принципі, і поруч з іншими, зокрема. Відповідно, якщо не вдалося

сформувати здорову прив'язаність і особисті кордони дитини регулярно ігнорувалися або порушувалися, наприклад, дитина виросла у дисфункціональній сім'ї, то досвіду цінності і важливості своїх потреб і знань про внутрішні і зовнішні кордони немає. А значить немає можливості переживати себе цінним, поважати свої вчинки, довіряти своїм судженням і відстоювати свої кордони.

Фокус відносин на іншому, а не на собі. Як правило, особи зі співзалежною поведінкою досить багато приділяють уваги тому, з ким побудована ця співзалежність. Вони багато говорять, наприклад, про партнера, про його ставлення і думки у зв'язку з ними. Дуже часто говорячи про свою труднощі у відносинах співзалежна особистість практично не говорить про себе, весь її фокус уваги поміщений в іншого. І тоді виходить, що людина може з'являтися тільки «через» іншого. І, відповідно, бачити причину негараздів у стосунках теж в іншому. Дуже часто клієнти зі співзалежністю приходять у психотерапію саме із запитом поміняти іншого, зовсім не привласнюючи свою відповідальність у відносинах.

Контроль. Через нездатність формувати внутрішні (емоційні) кордони людина зі співзалежністю намагається створити зі своїми партнерами відносини, в яких теж не буде цих внутрішніх кордонів: «Я – це ти, ти – це я!» Але при цьому всьому, така людина буде дуже уважно контролювати зовнішній периметр партнера, оскільки інші люди, з якими спілкується партнер, можуть становити загрозу для відносин. Це також пояснюється низькою самооцінкою і невпевненістю в собі як у значущому партнері в цих відносинах. Відповідно, будь-які таємниці і секрети або те, що можна назвати здоровою приватністю окремої людини, можуть викликати важкі переживання зради, покинутості і відторгнення. Оскільки з'являється дефіцит інформації, зовнішня межа порушена, відповідно, контроль втрачений. Саме тому у співзалежних особистостей дуже сильна потреба в контролі партнера. Це створює ілюзію безпеки.

Розуміння фундаментальних принципів становлення феномену співзалежності, а також виявлення причин, характеру та наслідків структурних змін особистості сприяє посиленню адаптивності індивіда, його особистісних кордонів, автономії та індивідуальності.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПАМ'ЯТІ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Актуальність проблеми дослідження пам'яті молодших школярів на сьогоднішній день є соціально значимою. Пам'ять – це найважливіша, визначальна характеристика психічного життя особистості. Ніяка актуальна дія немислима поза процесами пам'яті, бо протікання будь-якого психічного акту передбачає утримання його елементів для скріплення з наступним. Без цього неможливий розвиток людини.

Пам'ять у дитячому віці, є однією з центральних, основних психічних функцій, залежно від яких будуються всі інші функції. З точки часу психічного розвитку: не мислення, і, зокрема, не абстрактне мислення, стоїть на початку розвитку, визначальним моментом на початку розвитку є пам'ять дитини. Тому розвиток пам'яті у дітей, особливо в молодшому шкільному віці, є актуальною проблемою, адже навчальна діяльність висуває для дитини все нові вимоги.

Пам'ять – це складний психічний процес, що складається з декількох приватних процесів, пов'язаних один з одним. Пам'ять необхідна людині, – вона дозволяє йому накопичувати, зберігати і згодом використовувати особистий життєвий досвід, в ній зберігаються знання і навички.

Вивчення розвитку пам'яті молодших школярів були предметом дослідження А.О. Смірнова, С.Т. Бархатової, Т.В. Єгорової, П.І. Зінченка, Г.К. Середи, М.Н. Шардакова, О.В. Скрипченка, В.В. Волошиної, В.І. Самохвалової, Е.А. Фарапонової та інших. В результаті вчені прийшли до висновку, що розвиток пам'яті у молодшому шкільному віці є активним та якісним процесом зі своїми особливостями. Якщо першокласники краще запам'ятовують зовнішньо яскраві предмети та емоційно насичені розповіді, події та описи, на практиці вони ще не вміють використовувати елементарні мнемічні прийоми, для полегшення запам'ятання, то учні другого та третього класів уже володіють прийомами смислової обробки матеріалу і самоконтролю при заучуванні.

Види пам'яті виділяють за такими критеріями:

- 1) залежно від того, що запам'ятовується і відтворюється, яка діяльність переважає, пам'ять розподіляють на рухову, емоційну, образну, словесно-логічну;
- 2) за тривалістю закріплення і збереження матеріалу – на короткочасну й довготривалу;

3) залежно від того, як процеси пам'яті включаються у структуру діяльності, як вони пов'язані з її цілями та засобами, – на мимовільну й довільну;

4) за усвідомленням змісту матеріалу пам'яті – на смислову й механічну.

Пам'ять у дітей молодшого шкільного віку розвивається у двох напрямках – довільності і усвідомлення. Діти мимовільно запам'ятовують учбовий матеріал, який є цікавим для них і подається в формі гри, а також пов'язаний з яскравими наглядними посібниками або образами, спогадами.

Молодший шкільний вік є сенситивним періодом для розвитку пам'яті, коли особливо динамічно змінюється співвідношення мимовільного й довільного запам'ятовування. Інтенсивно розвивається довільна пам'ять, хоча мимовільна теж активно використовується. Довільне запам'ятовування буває найпродуктивнішим тоді, коли запам'ятовуваний матеріал стає змістом діяльності школярів. Під впливом навчання у цьому віці активно формується логічна пам'ять, яка відіграє основну роль у засвоєнні знань.

У молодшому шкільному віці зростає продуктивність, міцність і точність запам'ятовування навчального матеріалу. Зумовлено це, зокрема, оволодінням учнями більш досконалішими мнемонічними прийомами.

Учні початкових класів засвоюють різні стратегії (прийоми), які допомагають запам'ятати матеріал. Найважливішими прийомами керування пам'яттю є повторення, організовування матеріалу, семантичне оброблення інформації, створення мислених образів, пошук інформації в пам'яті.

На розвиток пам'яті у молодших школярів впливають не тільки притаманні тенденції вікових закономірностей пам'яті, а й методи і способи роботи учителя, змістовна і структурна побудова підручників, навчальних посібників. Чітке структурування учбового матеріалу на уроці, системність в організації навчальної діяльності учнів, послідовність інформаційного матеріалу, логіка його викладу на уроці суттєво впливає на розвиток пам'яті у молодших школярів.

Ми вважаємо, що для розвитку пам'яті в учнівської молоді потрібно виховувати передусім позитивні мотиви до навчання і праці, любов до знань і трудової діяльності, зацікавленість у результатах діяльності та почуття відповідальності за виконання своїх обов'язків. Тільки повноцінна діяльність особистості сприяє розвитку доброї пам'яті. Інтерес, зацікавленість, активне ставлення до діяльності сприяють мимовільному запам'ятовуванню. Дуже важливо розвивати пам'ять і робити це систематично, а також знати індивідуальні особливості. Корекція пам'яті передбачає не тільки дії учня, а й використання вчителем різних форм, методів і засобів навчання.

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Перехід з початкового в середню ланку школи є переломним, кризовим періодом у житті кожного школяра. Будь-який учитель скаже, що початок 5-го класу – це складний етап, і не тільки для дитини, але і для вчителів, і для батьків. Проблем багато, і вони не обмежуються рамками навчального процесу, а пов'язані також з організацією життя в школі в цілому і з психологічною атмосферою в родині.

Вік учнів 5-го класу можна назвати перехідним від молодшого шкільного до молодшого підліткового. Психологічно цей вік пов'язаний з поступовим набуттям почуття дорослості – головного особистісного новоутворення молодшого підлітка. Саме на увазі психологічної цінності відносин з однолітками відбувається поступова заміна ведучої навчальної діяльності (що було характерно для молодшого школяра) на провідну діяльність спілкування. Таким чином, у підлітка в стінах школи поступово змінюються пріоритети.

Отже, своєрідність емоцій в молодшому шкільному віці полягає в тому, що учні цього віку все таки відрізняються емоційною вразливістю, безпосередністю проявів і зовнішньою виразністю емоцій. Для молодшого школяра властива надзвичайна широта емоцій і реактивність, легкість переключення від однієї емоції до іншої.

Кожна дитина перебуває в якомусь емоційному стані. Коливання емоційного фону дуже інформативні. Діти не вміють користуватися цим видом інформації. Вони не здатні відчувати настроїв, схвилюваність, ставлення, переживання свого друга. Вступ дитини до школи є одним з визначальних етапів у її життя, становленні особистості. Він може позначати на всьому шкільному періоді її розвитку формування «Я – концепції», характеру, не говорячи вже про пізнавальні здібності, а також відповідний індивідуальний стиль учіння.

Вирішальну роль в успішності адаптаційних процесів учнів відіграє перший вчитель. Перший вчитель може стати творцем подальшої ролі учня. Адже діти, які саме у початковій школі органічно включилися у своє життя, успішно виконували завдання вчителя, як правило, вчаться як у початковій, так і в середній, і далі – у старшій школі. Учні ж, які вчасно не отримали відповідної допомоги у першому класі, були позбавлені переживань радості від успішності своїх зусиль, а, навпаки зазнавали невдач, можуть згодом

зневіритись у власних можливостях, звикають до розчарувань, втрачають позитивне ставлення до школи, вчителів, однолітків, які навчаються успішно.

Ефективність взаємодії вчителя з учнями в адаптаційний період має прояв не тільки в успішності оволодіння ними навчальною діяльністю, а й тими психічними станами, що супроводжують цю діяльність. Наголосимо, що оптимальне здійснення адаптаційного процесу вимагає загальної позитивної модальності емоційних станів школярів при помірній силі їх прояву. В той же час негативні емоційні стани справляють гальмівний та деформуючий вплив на загальний розвиток школяра.

В системі негативних психічних станів молодших школярів, які мають переважно соціально-психологічне походження, провідне місце посідають емоційні негативні стани, які можуть трансформуватись у стійкі властивості особистості та деформувати її подальший розвиток. Базовим емоційним станом, з якого розвиваються всі інші негативні стани в учнів, є тривога. Саме вона є чинником дезаптації.

Якщо батька дотримуватись наступних рекомендацій щодо своєї дитини то успішність учнів буде вищою.

1. Перша умова шкільного успіху п'ятикласника – безумовне прийняття дитини, не дивлячись на ті невдачі, з якими він вже зіткнувся або може зіткнутися.

2. Обов'язковий прояв батьками інтересу до школи, класу, в якому вчиться дитина, до кожного прожитого їм шкільного дня, неформальне спілкування зі своєю дитиною після минулого шкільного дня.

2. Обов'язкове знайомство з його однокласниками і можливість спілкування дітей після школи.

3. Неприпустимість фізичних заходів впливу, залякування, критики на адресу дитини, особливо в присутності інших людей.

4. Урахування темпераменту дитини в період адаптації до шкільного навчання. Повільні і нетовариські діти набагато важче звикають до класу, швидко втрачають до нього інтерес, якщо відчувають з боку дорослих і однолітків насильство, сарказм і жорстокість.

5. Надання дитини самостійності в навчальній роботі і організація обґрунтованого контролю за його навчальною діяльністю.

6. Заохочення дитини за успіхи в навчанні. Моральне стимулювання досягнень дитини.

7. Розвиток самоконтролю, самооцінки і самодостатності дитини.

УДК 159.9

Застело А.О.¹, Гринь І.В.²

¹ доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. СН-110м НУ «Запорізька політехніка»

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ПРИВ'ЯЗАНOSTІ (ПРИХИЛЬНОСТІ) В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Однією з актуальних проблем сучасної психологічної науки є проблема психологічної роботи з підлітками, що мають різний тип прив'язаності (прихильності). Ця тема достатньо складна, включає дослідження ряду аспектів, а саме: вікові психологічні особливості, проблеми освіти і виховання, вплив колективу, сім'ї та інше.

Теорія прив'язаності зробила істотний вплив на сучасні дослідження дитячо-батьківських, романтичних і подружніх відносин, яка була закладена видатним англійським психологом Джоном Боулбі і його ученицею Мері Ейнсворт.

Згідно М. Ейнсворт, прихильність - це близькі та міцні емоційні зв'язки, встановлені в результаті тривалих відносин між двома людьми. Прив'язаність відрізняється від інших емоційних зв'язків тим, що саме в стосунках людина переживає почуття захищеності і комфорту.

Незважаючи на великий інтерес вчених до проблем онтогенезу прихильності, ще не існує повної картини динаміки її вікового розвитку. У період «подростництва» відбуваються подальші зміни в свідомості, емоційній сфері і поведінці, пов'язані з відносинами прив'язаності. Завдяки розвитку абстрактного мислення у підлітка відбувається узагальнення досвіду відносин прихильності з окремими близькими людьми (мамою, татом, друзями і т. д.). Для цього віку характерна суттєва диференціація «Я» і «іншого», що дозволяє допомагати підлітку абстрагувати модель свого «Я» від досвіду конкретних відносин.

У підлітковому віці з розвитком абстрактного мислення, коли добре усвідомлюються і диференціюються власний і можливий досвід надійних відносин, досвід відносин з близькими людьми, збільшується неузгодженість уявлень про прив'язаність і досвід поточних і попередніх відносин. Підлітковий вік характеризується прагненням до дистанціювання від батьків і появою нових значущих відносин (дружніх) з однолітками, що відповідають усім характеристикам відносин прихильності. У зв'язку з цим відбувається трансфер функцій прихильності до однолітка, відносини з яким мають іншу субординацію і якість, ніж з дорослими.

Оскільки система прихильності є складно організована динамічна система, то її особливості неможливо оцінити за допомогою однієї з відомих

методик, спрямованих на вивчення якогось одного компонента. Згадувані раніше «Інтерв'ю про прихильності дітей і підлітків» 10-14 років

(Ammaniiti, van IJzendoorn, Speranza, Tambeli, 2000) і «Модифіковане завдання на завершення історій з ляльками»(Granot, Mayseless) застосовуються для оцінки прив'язаності молодших підлітків. Широку популярність здобув «Тест сепарационной тривоги» для підлітків 11-14 років в модифікації Р. Резника (1993). процедура заснована на версіях «Тесту сепарационной тривоги» Н. Каплан (1987) і Х. Хансбург (1973). Спеціально для підлітків Г. Армсденом і М. Грінбергом був розроблений «Питання про прихильності до батьків і однолітків» (1987). «Інтерв'ю про поточні взаєминах» (Crowell, Owens, 1996), широко використовується в дослідженнях прихильності дорослих також беруть інтерв'ю до одного з трьох основних типів прихильності.

«Інтерв'ю про прихильності до сім'ї», «Інтерв'ю про прихильності до однолітків» і «Інтерв'ю про історію прихильності» К. Бартолом'ю (1994) використовуються для оцінки дитячої прихильності в сім'ї. Теоретичне обґрунтування методики спирається на висновок про те, що стилі прихильності визначаються двома вимірами - «моделлю Я» і «моделлю іншого», поєднання яких утворюють чотири типи прихильності: надійний, тривожно-амбівалентний і два різновиди уникаючого типу: «избегающе-опасающийся» і «избегающе-отгоняющий».

Отже, ціннісні орієнтації в психології розглядаються як сукупність найважливіших якостей внутрішньої структури особистості, які є для неї особливо значущими. Але дослідження прив'язаності у підлітковому віці і її вплив на моральні цінності не встановлена. Тому актуально буде дослідити і встановити взаємозв'язок. Не дивлячись на те що проблема цінностей, ціннісних орієнтацій та прихильностей вивчалася, починаючи з древніх часів, залишається багато не вивченого в теоретичному й емпіричному їх вивченні.

УДК 159.9

Застело А.О.¹, Іванченко В.І.²

¹ доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. СН-110м НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН ОСОБИСТОСТІ ЗІ СХИЛЬНІСТЮ ДО АДИКЦІЇ

Адиктивна поведінка в міжособистісних взаєминах створюється в першу чергу під впливом навколишнього середовища (близькі, навчальний

заклад, група ровесників) конкретної особистості, хоча не слід виключати з лінії і генетичну схильність а також соціальні процеси.

Важливу роль представляє характер взаємодії, Соціально-психологічна зрілість групи і здатність людини нести відповідальність за своє життя. Відштовхуючись від цього, у осіб юнацького віку утворюються установки, які встановлюють розвиток і формування деструктивних циклічних патернів поведінки, що пояснює руйнування організму людини і деградацію індивіда.

Аддиктивна установка є персональним випадком соціальної установки (аттитюда) і співвідноситься з феноменом установки.

Безперечно, установка це неповторна сукупність і особливе співвідношення активності різних елементів і процесів психіки, спрямований на результат індивідом необхідного результату. І як тільки потрібним результатом для індивідуума стає задоволення як самоціль, його установка перетворюється в аддиктивну. Крім цього, це висока готовність індивідуума до якогось впливу в залежності від ситуації, таким чином як в определённой ситуації буде реалізуватися саме ця дія переважно перед іншим з можливих. Наявність установок селективно спрямовує поведінку індивідуума.

Присутність аддиктивної установки, внаслідок цього, виражається в сверхцінних чуттєвих взаємовідносинах до об'єкта аддикції, при цьому наочно сформульований метод оптимального опису аддикції, що обумовлює віру в ідею про свою могутність також могутність предмета конструкції, але крім того зменшується вміння робити оцінку правильно негативні результати аддиктивної дії і впливу аддиктивної оточення [4].

Аддиктивної особистості властива гедоністична установка в житті, в такому випадку є бажання до негайного отримання насолоди у будь-яку ціну [1].

Заради отримання нових задоволень у всь великих дозах задоволення ці люди готові відправитися і фактично йдуть на все без винятку, тихо переступаючи через найбільш дороге для себе [1].

Аддикти намагаються здійснити власне бажання до інтимності штучним способом, на свідомому рівні вони використовують для самозахисту механізм, який виступає в психологічній літературі терміном «мислення за бажанням». Він полягає в тому, що індивід, незважаючи на логіку причинності і наслідків явищ, що відбуваються, приймає за дійсність те, що належить до його бажанням, сутність мислення при цьому, в свою чергу, підпорядковане емоціям. У взаємозв'язку з цим досить важко переконати людину з аддиктивних поведінкою в негативні наслідки.

У аддиктивної особистості відзначається факт «спраги гострих відчуттів» [5], що характеризується спонуканням до ризику, визначеним досвідом подолання небезпеки.

Індивід не знаходить задоволення почуття «голоду» в реальному житті і намагається зняти дискомфортність і незадоволеність. Він намагається досягти підвищеного рівня сенсорної стимуляції (віддає пріоритет інтенсивним впливам, голосного звуку, різких запахів, яскравим зображенням), визнання неординарними його вчинків (в тому числі сексуальних), заповнювання часу подіями.

Разом з тим об'єктивно і суб'єктивно погана переносимість труднощів повсякденного життя, постійні докори в непристосованості з боку близьких і оточуючих формують у адиктивних особистостей прихований «комплекс неповноцінності» [6]. Вони страждають від того, що відрізняються від інших, від того, що не здатні «жити як люди». Однак такий тимчасово виникає «комплекс неповноцінності» обертається гіперкомпенсаторною реакцією. Поява відчуття переваги над оточуючими виконує захисну психологічну функцію, сприяючи підтримці самоповаги в несприятливих мікросоціальних умовах – умовах конфронтації особистості з родиною чи колективом. Почуття переваги ґрунтується на порівнянні «сірого обивательського болота», в якому знаходяться всі навколишні, і «справжньої, вільної від зобов'язань життя» адиктивної людини.

З огляду на тиск на таких людей з боку соціуму досить інтенсивний, адиктивним особистостям доводиться підлаштовуватися під норми суспільства, грати роль «свого серед чужих». Внаслідок цього вони навчаються формально виконувати соціальні ролі, нав'язані їм суспільством (зразкового сина, чемного співрозмовника, добропорядного колеги). Зовнішня соціабельність, легкість налагодження контактів супроводжується маніпулятивною поведінкою і поверховістю емоційних зв'язків. Така людина боїться стійких і тривалих емоційних контактів внаслідок швидкої втрати інтересу до однієї і тієї ж людини або виду діяльності і побоювання відповідальності за будь-яку справу. Вони бояться відповідальності, яка може лягти на їхні плечі в процесі лікування і реабілітації.

Прагнення говорити неправду, обманювати оточуючих, а також звинувачувати інших у власних помилках і промахах впливає зі структури адиктивної особистості, яка намагається приховати від оточуючих власний «комплекс неповноцінності», обумовлений невмінням жити відповідно до засадами і загальноприйнятими нормами [3].

Вживання алкоголю і зловживання ним, а також тютюном або наркотичними речовинами можна розглядати як поєднане втеча – «в тіло» (пошук нових відчуттів), «в контакти» і «в фантазії».

Таким чином, з огляду на все вищесказане, можна сказати, що для досягнення успішної діяльності у адиктивної аудиторії необхідно всебічно досліджувати і проаналізувати мотиви, які спонукають людину до вживання,

з'ясувати його потреби, інтереси, установки і схильності, сукупність яких значно впливає на результат лікування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Акопов, А.Ю. Свобода от зависимости. Социальные болезни личности / А.Ю. Акопов. – СПб. : Речь, 2008. – 224 с.
2. Берн Э. Секс в человеческой любви / Э. Берн. – М., 1990
3. Вологодина П.Е. Исследование склонности к отклоняющемуся поведению / П.Е. Вологодина // ЦНС «Интерактив плюс». – Чебоксары, 2018. – С. 100-102.
4. Змановская Е.В. Девиантология (психология отклоняющегося поведения) / Е.В. Змановская. – М.: Издательский центр «Академия», 2008. – 288 с.
5. Карпан К.Н. Методическое пособие "Аддикция и особенности зависимой личности" / К.Н. Карпан. – Москва: Б.Ц., 2015. – 43с.
6. Файзуллин, Р.Ш. Психологические особенности аддиктивной личности / Р.Ш. Файзуллин // Молодой ученый. – 2018. – № 43 (229). – С. 289-292.

УДК 159.9

Застело А.О.¹, Садикіна А.С.²

¹ доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. СН-110м НУ «Запорізька політехніка»

ФІЗІОЛОГІЧНІ ТА ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФЕНОМЕНА ТВОРЧОСТІ ТА ТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ

Однією з центральних проблем сучасної науки сьогодні на думку багатьох вчених є вивчення нових досі невідомих науці можливостей головного мозку людини. Такий всебічний інтерес до даної проблематики на думку І. Ф. Беленічева обумовлений необхідністю детального вивчення процесу адаптації людини до умов навколишнього середовища та винаходження способів його контролю та покращення. І особливу увагу в цьому напрямі приділяють вивченню фізіологічних та психофізіологічних детермінант творчості та творчого процесу, адже саме творчість на думку багатьох вчених (Л. О. Дика 2008; М. О. Старченко 2014; В. І Керсанов 2017; Б. Гейдж 2020;) лежить в основі процесу адаптації. Тому, вивчення фізіологічних та психофізіологічних детермінант творчості та творчого процесу ми вважаємо актуальним.

Перші дослідження присвячені фізіологічним та психофізіологічним детермінантам творчості та творчого процесу були проведені вітчизняним

нейрофізіологом Н. П. Бехтерівою. Науковець вважала, що «творчість-це специфічний стан мозку людини підчас якого значно підвищується рівень активності всіх його анатомічних структур в результаті чого діяльність людини стає більш продуктивною та цілеспрямованою»[2; 92 с.] . Особливістю даного стану як зазначає Н. П. Бехтерева є збільшення рівня чуттєвості всіх сенсорних систем людини. Саме за рахунок збільшення рівня чуттєвості сенсорних систем на думку Н. П. Бехтерівої людина в творчому стані має змогу отримувати та переробляти значно більше інформації з зовнішнього середовища ніж в звичайному стані. Ось, чому головним завданням творчого процесу на думку Н. П. Бехтерівої є висвітлення нових досі невідомих людині взаємозв'язків між феноменами цього світу[2].

Ідею Н. П. Бехтірової підтримали неврологи В. С. Голубев та О. М. Вейн. Однак, відмінно від Н. П. Бехтерівої яка просто надала визначення феномену творчості В. Л. Голубев та О. М. Вейн створили поетапну модель входження людини в творчий стан. Так на думку вчених процес входження людини в творчий стан має три етапи. На першому етапі у людини активується робота гіпоталамусу та лімбічної нервової системи, що допомагає зробити процес її сприйняття більш чуттєвим та емоційним. На другому етапі активується гіпокамп-анатомічна структура яка відповідає за адекватну роботу пам'яті. Саме на цьому етапі як вважають В. Л. Голубев, О. М. Вейн на основі асоціативного зв'язку між емоцією та спогадами мозок людини утворює цілісну образну систему яка пізніше стане основою для утворення ідеї. І на останньому третьому етапі активуються лобні частки головного мозку, завданням яких є створити план реалізації ідеї в реальному світі. При чому як зазначають науковці відмінно від попередніх етапів які мають обмежений час дії та невідкладні контролю людини третій етап має циклічну природу та піддається свідомому контролю з боку людини. Це означає, що за допомогою зворотного аферентного та зворотнього еферентного зв'язку які мозок людини утворює між ідеєю та діями людини, людина може свідомо «повертатися» до ідеї, оцінювати ефективність свої дій та корегувати їх за необхідності. Спираючись на результати свої досліджень та створену поетапну модель входження людини в творчий стан В. Л. Голубев, О. М. Вейн дійшли висновку, що «творчість – це особлива здатність мозку людини на основі вже існуючих нейронних зв'язків створювати нові тим самим поповнюючи їх варіативність» [4; 89 с.]. Саме творчість на думку дослідників є єдиним механізмом за допомогою якого відбувається природний розвиток головного мозку людини [4].

Протилежну до всіх інших теорію, що до фізіологічних та психофізіологічних детермінант феномена творчості висунув засновник нейропротекційного підходу в психофізіології І. Ф. Беленічев. Відмінно від Н. П. Бехтерівої, В. Л. Голубева та О. М. Вейна які вважали творчість

основою розвитку мозку І. Ф. Бленічев був впевнений, що «творчість- це закладений генетично процес знищення нейронних зв'язків між інформаційними пластами які протягом довгого часу не використовувалися людиною, шляхом їх свідомого переосмислення під час творчого процесу»[1; 301 с.]. Завданням творчості як процесу є « звільнення мозку людини від «зайвої» або застарілої інформації шляхом перетворення її в якусь конкретну форму інакше кажучи вироб мистецтва» [1; 309 с.]. Тобто, творчість як вважає І. Ф. Бленічев є процесом деструкцій нейронних зв'язків, а не стимулом їх утворення як вважали попередники науковці. Вчений впевнений , що здібність до творчості є у кожної людини, бо вона закладена генетично і слугує своєрідним захисником людини від інформаційного перенавантаження[1].

Зовсім іншу позицію що до природи феномена творчості висловив американський нейрофізіолог М. Ф. Беар. Науковець вважає, що процес творчості не пов'язаний безпосередньо з анатомічними структурами головного мозку, а є результатом роботи його біоритмів. Так, на думку дослідника «творчість-це специфічний стан головного мозку людини який виникає внаслідок підвищеної активності тета-ритму»[3; 41 с.]. Саме тета-ритм як вважає М. Ф. Беар вважає комутатором творчого процесу. Адже знаходячись в стані тета-ритму нервова система людини відпочиває та накопичує енергію перестаючи при цьому реагувати на «зайві» стимули з зовнішнього середовища концентруючи свою увагу на якомусь одному яскравому стимулі. Таким чином прибуваючи в стані тета-ритму людина перебуває в стані повного спокою, що надає їй можливість побачити нові сенси в звичних для її життя стимулах. І саме накопичені в стані тета-ритму сенси людина пізніше на думку М. Ф. Беара покладе в основу своїх творчих ідей. Тому, на думку М. Ф. Беар головним завданням науки сьогодні є зрозуміти як та за яких умов мозок людини може «впадати в стан тета-ритму та виявити механізми свідомого контролю цього процесу, адже це значно підвищить продуктивність та ефективність праці людини та зробить її життя більш якісним [3].

Отже, проаналізувавши основні підходи до феномена творчості які є в сучасній фізіології та психофізіології ми дійшли висновку, що в більшості випадків феномен творчості розглядається як специфічний стан головного мозку під час якого він руйнує старі нейронні зв'язки та утворює нові або як процес накопичення та переосмислення людиною її минулого досвіду та засвоєння нового.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бленічев И. Ф. Рациональная нейрорепрокция / И. Ф. Бленічев.- М: Питер, 2016.- 680 с.

2. Бехтерева Н.П. Мозг человека сверх возможности и запреты / Н.П. Бехтерева. – М: Ганга, 2005. – 300с.

3. Беар М.Ф. Нейронауки. Исследование мозга /М.Ф. Беар. – М: Диалектика, 2020. – 416 с.

4. Вэйн О.М. Вегетативные расстройства нервной системы клиника, диагностика лечение/О.М. Вэйн, В.Л. Голубев. – М: Медицина, 2000. – 701 с.

УДК 159.9

Стрюкова Ю.В.¹, Гула М.М.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. СН-119 НУ «Запорізька політехніка»

ПСИХОЛОГІЧНІ ВІДМІННОСТІ ПОВЕДІНКИ ЕКСТРАВЕРТІВ ТА ІНТРОВЕРТІВ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Актуальність розгорнутого нами дослідження екстраверсії та інтроверсії в юнацькому віці зумовлена орієнтованістю на нові концептуальні підходи до вивчення особистості через розкриття її сутності. Екстраверти та інтроверти по-різному пізнають світ, орієнтуються в інформаційному полі, відрізняються емоційним благополуччям, мають емоційні відмінності, по-різному проявляють себе в соціальному і діяльнісному світі, по-різному навчаються, поведуться, спілкуються, мають своєрідні підходи до вирішення проблем свого життя (вибору професії, виховання дітей, сімейного спілкування, самореалізації, дозвілля).

В сучасній психології достатньо детально проробляються відмінності зумовлені екстраверсією, однак є потреба в узагальненнях та ґрунтовних концептуальних підходах, які орієнтовані на розкриття самої природи виміру.

Невизначеність концепту, критичні дані щодо вже запропонованих пояснень зумовлюють необхідність аналізу проблеми та її нових досліджень.

В дослідженні прийняли участь 25 студентів-психологів, що навчаються на першому курсі НУ «Запорізька Політехніка». Серед них було 22 дівчини та 3 хлопця віком від 17 до 18 років.

Через те що опитування проводилось в умовах карантину, ми використовували Google форми. Час на проходження тесту не був обмежений, бланки були розіслані у першій половині дня, всі відповіді надійшли вже наступного ранку.

Піддослідним пропонувався тест, що містить 20 нескладних питань та два варіанти відповідей («так», або «ні»). Питання стосувалися особистого сприйняття тих чи інших подій та ситуацій, ставлення до них.

Піддослідним треба було дати відповідь на кожне запитання та не забути зберегти відповіді.

Після проходження тесту було потрібно відправити його назад до експериментатора. Одразу після відправлення відповіді надходили у Google форму, де ми обробляли отримані дані та визначали кількість інтровертів та екстравертів.

Обробка даних визначила переважаючу кількість серед юнаків – інтроверсію, таким чином – інтровертів. Розглянувши характеристику інтроверсії ми зробили припущення, що в пріоритеті сучасної молоді є її зверненість до себе. Кількість інтровертів серед досліджуваних переважила майже у два рази.

«Я»-пріоритет прагне спокою, стриманості та приземленості.

З одного боку, фокусування на собі та своїх ментальних потребах дуже важливе задля побудови гармонійної особистості, але, з іншого боку, зречення соціуму та ігнорування дійсності може неабияк нашкодити психічному розвитку юнака. Людина – соціальна істота, вона потребує розвитку у сфері соціалізації; дуже багато видів діяльності передбачають взаємодію з оточуючим середовищем і неприйняття його як частину свого життєвого шляху може привести до розладів психічного характеру.

Таким чином, ми дійшли висновку що у сучасному світі серед юнаків переважають інтроверти.

Сучасна молодь й справді має прагнення здебільше до усамітнення.

Це може бути пов'язане з ерою новітніх технологій, бо вони з легкістю звільняють індивіда від багатьох соціальних зобов'язань: більше не обов'язково бачити та чути людину, з якою ти говориш, не потрібно встановлювати емоційний контакт, бачити вираз обличчя та реакцію співрозмовника на слова, які ти щойно надіслав зі свого смартфона.

Можна припустити, що нове покоління – це надзвичайно талановиті, чуйні та багатогранні особистості, проте більшість з них майже або зовсім не соціалізовані, вони не можуть правильно себе «подати», продемонструвати свої найсильніші якості. Через це вони замикаються в собі, мають знижену самооцінку та бояться здатися «не такими», тому поступово гублять свою індивідуальність і залишаються самотніми.

Проблема несоціалізованості все ж таки має своє вирішення.

В якості рекомендацій можна вказати наступне: треба навчатися, навчатися правильно висловлюватися, справляти перше враження, не приховувати щирі емоції, виражати почуття. Кожен творить себе сам, лише прагнення і супроводжувані ним дії здатні похитнути зону комфорту людини та наповнити її життя яскравими моментами.

Якщо порівнювати особистісні якості екстраверта та інтроверта можна також зазначити, що людина-екстраверт може доповнювати людину-інтроверта і навпаки.

УДК 159.9

Стрюкова Ю.В.¹, Чередниченко С.М.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. СН-119 НУ «Запорізька політехніка»

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕЛЕКТУ ПІДЛІТКІВ

Дослідження інтелекту, інтелектуальних здібностей, інтелектуального (розумового) розвитку входять до найактуальніших. Їх важливість визначається тим, яку роль відіграє інтелект у становленні, функціонуванні і розвитку особистості, розв'язанні нею соціальних та індивідуально-психологічних проблем. Інтелект визначає успішність і результативність теоретичної і практичної діяльності, від нього залежить креативність поведінки, адекватність взаємин з іншими, соціальна цінність і статус індивіда. Інтелект має вирішальне значення в структурі «Я-концепції» особистості. Інтелект, як і будь-яка інша психічна властивість, розвивається та вдосконалюється упродовж життя індивіда.

Нами було проведено дослідження інтелекту у підлітків за методикою Шкільного тесту розумового розвитку. Метою дослідження було визначення психологічних особливостей інтелекту у підлітків.

Дослідна робота проводилася на базі Запорізької школи-інтернату «Січовий колегіум» в умовах дотримання норм державного карантину. В експерименті брали участь 12 учнів 9 «Б» класу. З них 9 дівчат і 3 хлопців. Вік випробовуваних 14 років.

Найбільш високими виявилися результати виконання завдань 1-го і 2-го субтестів «обізнаність» 52,5% і 59,16% і 4-го «класифікація» (43,75%).

Можна сказати, що школяри підліткового віку мають адекватну оцінку інтелекту та цілком вміють використовувати свої розумові здібності. Ці показники доводять, що у цьому віці у підлітків досить добре розвинутий інтелект.

Після порівняння результатів кількісної обробки і детального аналізу результатів, можна зробити висновок, що підлітки 14 років адекватно використовують свої розумові здібності, а саме: вміють встановлювати аналогії, створювати логічні класифікації та узагальнення та використовувати різноманітні поняття в своїй мові.

За результатами I та II субтестів найбільший відсоток відповідей має соціально – політична галузь знань (62,9%). Це говорить про найбільш розвинуті розумові якості у цій сфері.

За субтестами 3, 4 та 5 у відношенні розумових здібностей шкільних предметів перевагу мають здібності в області літератури та російської мови (найбільше 68,3%), біології (найбільше 47,2%), математиці та фізиці (58,3%).

Найуспішніше 9-класники встановлюють послідовність (41,6%) і слабкіше (8,3%) виконані завдання рядоположності.

При виконанні завдань з різними типами понять відмінності в показниках майже не змінні, загалом успішно виконано близько половини завдань субтестів. У той же час завдання з абстрактними поняттями (50%) та змішаними (50%) виконані менш успішно, ніж і з конкретними поняттями (53,7%).

Інтелект – частина розуму, яка відповідає за обробку інформації, абстрактне мислення, винахідницьку діяльність і прийняття рішень. Згідно з іншим визначенням, інтелект це інформаційний потенціал знань конкретної особистості, отриманий в результаті функціонування свідомості, мислення та розуму людини.

Інтелект пов'язаний з іншими внутрішніми властивостями людини, такими як сприйняття, пам'ять, мова, уява, самосвідомість, самоконтроль, характер, володіння тілом, творчість, інтуїція і власне формується завдяки функціонуванню означених параметрів особистості.

Інтелект найчастіше спрямовується на вирішення питань облаштування побуту і відпочинку, професійну діяльність, міжособистісні стосунки та самовдосконалення.

Інтелектуальний розвиток підлітків характеризується тим, що, з одного боку, їхні пізнавальні можливості беззупинно зростають, удосконалюється пам'ять, увага, характер, мислення, розвиваються критичні риси характеру, самостійність, розширюється коло інтересів, прагнень. З іншого боку, фізіологічні зміни, характерні для цього віку, спричиняють наслідки, що перешкоджають навчальній діяльності та ефективному розвитку інтелектуальних здібностей: нестійкість настрою, підвищена емоційність, тощо.

Отримані результати емпіричного дослідження засвідчують, що з підвищенням або зниженням інтелектуального рівня підлітків варіюється і рівень яскравості прояву характерологічних рис. За цими результатами видно, що у підлітків добре розвинутий інтелект, вони мають адекватний розвиток розумових здібностей та вміють їх використовувати.

УДК159.9

Хрустальова М.С.¹, Бринза Г.Б.²

¹ доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. СНЗ-110м НУ «Запорізька політехніка»

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЖІНОЧОСТІ У СТОСУНКАХ МІЖ БАТЬКОМ ТА ДОНЬКОЮ

На сьогодні розуміння природи жіночності виходить далеко за межі шаблонних уявлень про мазохістичну жертву чи «залізну леді». Жіночність – це сукупність специфічних особливостей мислення і поведінки, характерних для розвитку жінок, динамічність, емоційність і любов до життя.

Аналіз сучасних наукових праць з даної проблематики свідчить, що поряд з активним вивченням ролі матері, участь батька в розвитку дівчинки часто недооцінюється. Жіночі хвороби часто виникають від того, що жінки не приймають в себе якісь речі (в зовнішності, характері, соціальній позиції і т.п.). І, насправді, запобігти, вилікувати неприємне захворювання набагато легше, коли розумієш його психологічне підґрунтя. Більшість жінок не розуміють, як реалізувати себе у стосунках з чоловіком, як використовувати свою жіночу енергію і бути жіночною.

Образ батька впливає на розвиток уявлень про жіночність. Відтак роль батька у вихованні дівчинки не менш важлива, ніж роль матері. Завдяки батькові у дівчинки формується уявлення про чоловіків, власна жіночність і образ майбутнього партнера. Батько для дівчинки - це зразок чоловічої поведінки. Він перший чоловік, з яким вона має справу у своєму житті, який показує їй, якими взагалі є чоловіки. Від того, якою буде любов батька, безпосередньо залежить те, якою буде відчувати себе дівчинка, а потім і жінка, як вона буде поводити себе з чоловіками і як в майбутньому складеться її сімейне життя. Батьківська любов дає дівчинці почуття захищеності, безпеки, впевненості в собі, цінності себе; розвиває жіночність, привабливість, затребуваність і успішність.

Поруч з люблячим батьком дівчинка виростає, розуміючи, що вона гідна любові протилежної статі. Коли дочка бачить, відчуває і знає, що найбільш значимий чоловік в житті, батько, любить і приймає її такою, яка вона є, дівчинка вчиться любити і приймати себе, і що важливо – вчиться приймати любов і увагу до себе протилежної статі.

Дівчинка, яка відчуває в дитинстві нестачу батьківської уваги і любові, виростає з почуттям своєї беззахисності, зі страхом перед величезним світом і непередбачуваністю життя.

Тому роль батька, особливості його виховання та ставлення до доньки не варто недооцінювати.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНОГО ПЕРСОНАЛУ РЕСТОРАННОЇ СФЕРИ

Актуальною проблемою сучасної ресторанної справи вважаємо відсутність освіченого та психологічно «підкованого» персоналу.

У зарубіжній практиці прийнято називати своїх клієнтів гостями. Персонал повинен бути ширий у спілкуванні зі споживачами, так як фальш відчувається миттєво і справляє негативні враження, даючи привід задуматися про вибір місця харчування. З нашої точки зору, насамперед персоналові ресторанної галузі потрібно робити атмосферу гостинності, а потім вже нашаровувати всі інші слої удосконалення ресторанної справи.

Гостинність означає привітність по відношенню до гостей, або люб'язний прийом гостей. Іншими словами, поняття «гостинність» можна роз'яснити як виробництво послуг з проявом персональної уваги по відношенню до клієнта, здатність відчувати його побажання і потреби. Первинна задача сфери гостинності полягає в тому, щоб надати людині відчуття домашнього затишку, відчуття безпеки та відповідати усім його очікуванням та вимогам.

На даний момент вітчизняна індустрія гостинності знаходиться в процесі становлення, з великими труднощами долаючи перешкоди, які виникають на її шляху.

Персонал – це обличчя ресторану, без нього не може бути організації. Без кваліфікованих кадрів та високоефективної системи управління ними жоден ресторан не зможе досягти своїх цілей.

Головний потенціал ресторану полягає в його кадрах. Якби новітні ідеї та технології не існували, без добре підготовленого персоналу високої активності домогтися неможливо. Саме люди надають послуги гостям, подають ідеї і дозволяють ресторанові існувати. Управління персоналом пов'язане з людьми та їхніми відносинами у колективі.

Розвиток має бути комплексним і включати в себе як знання профільних дисциплін, так і знання психології, а також іноземних мов з огляду на спеціалізацію ресторанної діяльності. Враховуючи вище сказане, професійно особистісний розвиток співробітників ресторанної сфери має супроводжуватись високоосвіченими фахівцями з професійним досвідом роботи та знаннями у галузі психології. Передусім професійно-психологічна компетентність персоналу ресторанної сфери передбачає знання психології.

Виконання функцій працівника ресторанної галузі висуває певні вимоги до психологічної сфери особистості, у тому числі до окремих психічних функцій, що пов'язані з особливостями його діяльності. У світлі нашого розуміння окремого розгляду заслуговує проблема професійного добору персоналу ресторанного бізнесу, яка зумовлена необхідністю покращення процесу ресторанної діяльності шляхом добору найбільш здібних і схильних до такої роботи працівників. Таким чином, цілком можливо вивчити психологічні якості особистості, які сприяють успішній реалізації ресторанної діяльності в процесі здійснення її основних функцій.

УДК 159.9

Хрустальова М.С.¹, Червонцева О.Г.²

¹ доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. СНЗ-110м НУ «Запорізька політехніка»

РОЗВИТОК ОСОБИСТІСТЬ В УМОВАХ ДОСТУПНОСТІ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

В останні роки індустрія вищої освіти зазнає не найкращі свої часи. Економічний аспект в країні прямим чином впливає на платоспроможність населення, на скорочення бюджетних місць, що в свою чергу і на кількість абітурієнтів. На тлі цих змін, з'явилася велика кількість освітніх програм і курсів, що охоплює будь-яку галузь, а також закордонні вищі пропонують навчальні програми, курси онлайн і найсучаснішу, велику, дослідницьку передову базу даних. При такому обсязі та доступності освітніх програм перед людиною стоїть вибір.

Проблеми ефективності розвитку особистості в сучасних умовах доступності освітніх послуг, таких як вищу освіту, післядипломну освіту, курси, вебінари, тренінги, а також питання практичної реалізації даних ідей і задоволеності результатами. Виникає необхідність в навчальному процесі застосовувати такі методичні прийоми, які дали б можливість студентам ставати повноцінними учасниками у формуванні компетенцій за умови відкритої взаємодії викладача і студента. Головним завданням при цьому стає розкриття творчого потенціалу студента, їх спрямованість на розвиток пізнавальної діяльності.

Дослідницька робота може бути досягненням результату від навчання, що стимулює творчий пошук, навчаючи аналізу власного досвіду і накопичення знань, сприяє формуванню умінь узагальнювати приватні висновки і рішення. У зв'язку з цим досить актуальною є науково-дослідча діяльність у формуванні особистості студента, бо вона привертає вже в рамках освітнього процесу учнів до досліджень і вирішення виробничих,

психологічних і соціальних завдань; активно сприяє опановуванню його учасниками сучасних методів і технологій в галузі науки, техніки, виробництва, методологією і практикою планування, вибору оптимальних рішень в сучасних умовах; розвиває у студентів здатності до самостійних обґрунтованих суджень і висновків; розвиває здатність використовувати наукові знання в швидко мінливих ситуаціях, відповідати вимогам професійної діяльності, науково обґрунтовувати результати власної праці.

Організація самостійної пізнавальної діяльності учнів – це один з напрямків, що дозволяють здійснити самостійний і оптимальний підхід до планування і діяльності студента. Великий обсяг інформації, що видається студентам для самостійного вивчення, вимагає мотивації, як внутрішньої, так і зовнішньої, тому варто розглянути біхевіористський (поведінковий) підхід в освіті, його джерело-особистість спікера, викладача, як здійснюється ним зворотний зв'язок, довіра і прозорість. А також теорія атрибуції, розроблена Бернардом Вайнером, яка вказує, що переконання студентів щодо своїх майбутніх успіхів і невдач прямо впливають на поліпшення їх навичок, емоції і мотивацію.

Надалі варто розглянути, на основі досліджень Джуліана Роттера, визначення свого локусу контролю і перегляд ставлення до подій особистістю тому, що це потужний інструмент для саморозвитку. Таким чином, підібравши правильну низку питань і чесно на них відповівши, особистість отримає відповіді, здатні вказати, в якому напрямку далі рухатися і які навички і якості свого характеру розвивати, а від яких позбутися. Виражена екстернальність свідчить про те, що потрібно навчитися брати відповідальність на себе, бути впевненішими і проактивним.

Наступним кроком нашого дослідження розгляд особистісного підходу, особистість фахівця слід розглядати як мета, суб'єкт, результат, головний критерій ефективності її розвитку і досягнення оптимального рівня професійної та особистісної компетентності, як інтегрувальний початок, що об'єднують воедино різні психічні процеси індивіда, його внутрішній світ, самосвідомість, що повідомляє його поведінки (діяльності) необхідну послідовність і стійкість в напрямку акмеологічного розвитку, досягнення при цьому гармонійності і зрілості особистості.

Таким чином, ключовим питанням ефективності розвитку особистості дорослої людини, зайнятої постійною самоосвітою в сучасних умовах доступності освітніх послуг є виховання самостійності мислення, розвиток її готовності до самоосвіти.

УДК 159.9

Шубертій Н.Г.¹, Діденко В.О.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. СН-117 НУ «Запорізька політехніка»

ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ КОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Актуальність дослідження полягає в тому, що на сьогодні зросла тенденція до конфліктної поведінки підлітків. Конфліктна поведінка та прояви агресії зумовлені віковими особливостями. Через це збільшується кількість шкільних конфліктів, конфліктів між підлітками та батьками. Все це зумовлює пошуки детермінантів конфліктної поведінки. Незважаючи на активне вивчення темпераменту на його проявів у психологічній науці, особливості поведінки підлітків різних типів темпераменту в конфліктних ситуаціях повністю не вивчена. Знаючи темперамент підлітка, можна припустити яка в нього буде поведінка в тій чи іншій конфліктній ситуації. Ці знання важливі як для педагогічного колективу так і для батьків підлітка. Все це зумовлює досліджувати вплив темпераменту підлітків на їх конфліктну поведінку.

Проблему конфліктної поведінки підлітка вивчали такі вчені у області психології та педагогіки: В.А. Андрєєв, С.А. Белічев, Л.І. Божович, Е.М. Гіляров, І.В. Гришина, Я.А. Лупіан, А.В. Мудрик, Т.П. Чістякова, Н.С. Щуркова та інші. Вчені впевнені, що конфліктна поведінка підлітків зумовлена їх віковими та індивідуальними особливостями. П.П. Блонський, А.А. Бодалєв, Л.С. Виготський, А.В. Петровський та В.А. Сухомлинський, в свою чергу, впевнені, що на виникнення конфліктів в підлітковому віці істотно впливають соціально-психологічні чинники.

Використані в дослідженні методики: «Визначення темпераменту» (опитувальник Айзенка), «Діагностика схильності до конфліктної поведінки» (К. Томас), «Тест агресивності» (Л.Г. Почебут), «Самооцінка конфліктності» (В.Ф. Ряховський).

У дослідженні прийняли участь сорок учнів дев'ятого класу, середній вік яких – п'ятнадцять років. Серед яких двадцять дівчат та двадцять хлопців.

Зважаючи на мету нашого емпіричного дослідження, були виділені такі завдання:

- 1) Визначити типи темпераменту випробуваних;
- 2) Розглянути рівень конфліктності та агресивності випробуваних;
- 3) Визначити емпірично чи існує вплив типу темпераменту на конфліктну поведінку підлітків;
- 4) Порівняти результати емпіричного дослідження хлопців та дівчат.

Проаналізувавши сучасні наукові підходи до вивчення проблеми детермінантів формування конфліктної поведінки у підлітковому віці, ми дізналися, що темперамент часто розглядається науковцями, як детермінант конфліктної поведінки у будь-якому віці, в тому числі, у підлітковому. Кожен тип темпераменту має свій стиль поведінки в конфліктній ситуації, тенденцію до проявів агресивності. Підлітки, які мають такий тип темпераменту як холерик більш схильні до створення конфліктів, бо мають неврівноваженість та збудженість у своїх емоційних проявах. В той же час, підлітки, які мають тип темпераменту меланхолік – уникають конфліктів. Також детермінантом конфліктної поведінки – є вікові особливості підлітків, які зумовлені пубертатним періодом.

Визначивши сутність понять «темперамент» та «конфліктна поведінка» у психології, ми можемо стверджувати, що конфліктна поведінка – це відкрите зіткнення суб'єктів, у яких виникли певні протиріччя, визначеної проблеми. Підліткова конфліктна поведінка може проявлятися в міжособистісний стосунках з батьками, вчителями та однолітками. Темперамент, в свою чергу, це індивідуальні властивості психіки людини, які визначають психічну діяльність людини. Окрім цього, темперамент – це детермінант формування міжособистісної поведінки особистості, особливостей її світогляду, характеру, тощо. За класичною класифікацією відрізняють чотири типи темпераменту: меланхолік, флегматик, сангвінік та холерик.

Нами був емпірично досліджений вплив темпераменту на формування конфліктної поведінки підлітків. Ми можемо впевнено казати, що темперамент – є детермінантом конфліктної поведінки підлітків ($\chi^2=0,01$). Серед холериків переважає високий рівень конфліктності (100%), середній та низький рівень – відсутні (0%). У флегматиків переважає низький рівень конфліктності (80%). Такий же результат мають і меланхоліки (100%). Серед сангвініків частіше зустрічається середній рівень конфліктності (87,5%). Випробувані холерики схильні до використання такого стилю поведінки як «Суперництво» (100%). Флегматики обирають два стилі поведінки – «Пристосування» (50%) та «Компроміс» (50%). Сангвініки обрали стиль «Компроміс» (100%). Випробувані підлітки з типом темпераменту меланхолік, обрали такі стилі поведінки в конфліктній ситуації – «Уникнення» (66,6%), «Компроміс» (16,6%) та «Пристосування» (16,6%). Найбільша схильність до високого рівня агресивності спостерігається у холериків. Середній рівень агресивності найчастіше спостерігається у флегматиків та сангвініків. Щодо низького рівня агресивності, то він найчастіше спостерігається у меланхоліків. Також ми можемо стверджувати, що конфліктна поведінка та агресивність не залежить від статі підлітка ($\chi^2=0,06$).

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОВІДНОСИН МОЛОДОЇ СІМ'Ї

Актуальність дослідження полягає в тому, що пошук шляхів вирішення проблем взаємовідносин в молодій сім'ї є пріоритетним, бо саме на етапі становлення молодой сім'ї закладається фундамент щасливого сімейного майбутнього. Молоде подружжя зазнає багато соціально-психологічних перешкод на етапі становлення сім'ї. В останні роки статистика розлучень в нашій країні вказує на те, що багато молодих сімей не витримують психологічних, соціальних та економічних проблем і це призводить до розлучень на початку подружнього життя. Все це зумовлює актуальність теми нашої дипломної роботи.

Проблему розвитку молодой сім'ї та особливості її становлення вивчали багато вчених, у області психології та соціології. Серед них: Е.В. Антонюк, В.А. Бальцевич, Ю.А. Вишневський, Б.Г. Гован, І.Ф. Гребенніков, І.Ф. Дементьєва, А.К. Дмитрієнко, Н.М. Зоркова, І.І. Ігнатова, С.О. Іконнікова, А.В. Ковальова, С. Кратохвил, В.А. Кувалдіна, В.В. Лісовський, М.С. Мацковська, Г. Навайтис, Р. Річардсон, М.М. Рибаків, Е.О. Сластухіна,

В.А. Сисенко, Т.М. Трапезнікова, А.Г. Харчов, В.Д. Шапко та інші науковці впевнені, що початковий період розвитку сім'ї є одним із найважчих. У цей час формується побудова сімейних взаємовідносин, сімейних норм, відбувається узгодження сімейних цінностей та ролей. Складним є й наявність конфліктів у цей період. Вчені вказують, що на проблеми в молодій сім'ї впливають «несерйозне ставлення» та слабка підготовка молоді до шлюбу. Все це може призвести не тільки до проблем і конфліктів між молодим подружжям, а й до розлучення в перші роки шлюбного життя.

Нами було проведено емпіричне дослідження. Метою дослідження – є емпірично дослідити взаємини молодого подружжя. Дослідження проводилося онлайн. В ньому прийняли участь двадцять сімейних пар, які були поділені на дві групи по десять випробуваних пар. Група А – молоде подружжя, яке має стаж спільного життя – один рік. Група Б – молоде подружжя, яке має досвід спільного життя – п'ять років. Ми відокремили такі завдання нашого емпіричного дослідження:

1. Визначити рівень задоволеності шлюбом у сімейних парах.
2. Розглянути особливості спілкування в сімейних парах;
3. Визначити особливості адаптації та згуртованість у сімейних парах;

4. Порівняти результати за методиками групи А та групи Б.

У ході дослідження ми використали метод експерименту. Експеримент був проведений, за допомогою обраного методичного інструментарію. Ми використали три методики: «Опитувальник задоволеності шлюбом» (В.В. Столін, Т.Л. Романова, Г.П. Бутенко), методика «Спілкування у родині» (Ю.Є. Альошина, Л.Я. Гозман, О.М. Дубовська), та методика «Сімейна адаптація та згуртованість» (Д.Х. Олсон, Дж. Портнер, І. Лаві).

За методикою «Опитувальник задоволеності шлюбом» результати чоловіків та жінок, шлюб яких триває один рік, різняться. Чоловіки отримали середній бал – 30, що вказує на рівень задоволення шлюбом «швидше благополучні». Жінки, в свою чергу, отримали середній бал – 25, що означає, що вони відносяться до швидше неблагополучних подружніх пар.

Результати задоволеності шлюбом у сімей, які прожили п'ять років разом – є ідентичними. І жінки і чоловіки цієї випробуваної групи вважають своїй подружні стосунки – благополучними, на що вказують отримані середні результати чоловіків (35) та жінок (37).

За методикою «Спілкування у родині» у молодих сім'ях, які мають досвід спільного життя п'ять років – показник за шкалою «Довірливість спілкування» вище, ніж у молодих сімей, які живуть разом один рік. Такий самий результат за шкалами: «Взаєморозуміння між подружжям», «Загальні символи сім'ї» та «Загальні символи родини». Щодо шкал «Схожість поглядів» та «Легкість спілкування між подружжям», то випробувані групи А та групи Б мають однакові показники. Ми порівняли результати групи А та групи Б, за допомогою U-критерію Манна-Уїтні. Отже, отриманий показник ($=0,02$) вказує на статистичну значимість відмінностей між результатами молодого подружжя, які мають досвід спільного життя рік та п'ять років. Показники Групи Б вище, що вказує на те, що вони мають більш сприятливе спілкування, воно більш комфортне та близьке.

Третя методика, яка була використана нами – це «Сімейна адаптація та згуртованість» серед випробуваних групи А переважає два різних рівня згуртованості – «Пов'язаний» (40%) та «Розділений» (40%). Щодо групи Б, то переважаючий рівень згуртованості у цій групі – «Пов'язаний» (40%). Порівнявши результати групи А та групи Б, за допомогою U-критерію Манна-Уїтні, ми отримали показник ($=0,06$), який вказує на відсутність статистичної значимості відмінностей результатів груп. Отже, можна зробити висновок, що згуртованість молодих сімей не завжди залежить від досвіду спільного життя.

У групі А переважає «Структурований» (30%) та «Хаотичний» рівень адаптації (30%). Щодо групи Б, то у випробуваних цієї групи переважає «Структурований» (40%) та «Гнучкий» рівень адаптації (40%). Ми порівняли відмінності результатів рівня адаптації випробуваних групи А та Б, за

допомогою U-критерію Манна-Уїтні. Отриманий показник ($=0,04$) вказує на наявність статистичної значимості відмінностей результатів груп. Отже, можна зробити висновок, що у групі Б (молода сім'я, яка проживає разом п'ять років) є тенденція до кращої адаптації, ніж у групи А (молода сім'я, яка проживає разом один рік).

У випробуваних пар групи А однакова кількість функціональних (50%) та напівфункціональних (50%) пар. Дисфункціональні пари – відсутні (0%). У випробуваних групи Б переважають функціональні пари – 7 пар (70%). Кількість напівфункціональних пар у цій групі – 2 (20%). Також існує одна пара, яка має дисфункціональний характер (10%).

Отже, у результаті дослідження було виявлено, що молоді сім'ї, які мають досвід спільного життя – п'ять років, більш задоволені шлюбом, ніж ті, хто проживає разом один рік. Спілкування випробуваних групи Б більш відверте та близьке. Щодо згуртованості молодих сімей, то емпіричне дослідження показало те, що показники групи А та Б майже однакові, тому можна зробити висновок, що рівень згуртованості у молодій сім'ї не залежить від досвіду спільного життя. Щодо адаптації сім'ї, то вона вище і краще у випробуваних пар групи Б. Також треба відмітити, що у групи Б більше функціональних типів сімей ніж у групи А.

СЕКЦІЯ «СОЦІАЛЬНА РОБОТА»

УДК 316.013

Балухтіна О.М.¹

¹ канд.іст. наук, старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ КУРСУ «ДЕОНТОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ»

Враховуючи потреби сьогодення та необхідність оновлення дисциплін в освітніх програмах в 2020–2021 н. р. навчальний план 1 курсу спеціальності 231 «Соціальна робота» поповнився новим курсом «Деонтологія соціальної роботи». Деонтологія – розділ етики, вчення про проблеми моралі, моральності. Існує багато різновидів професійної деонтології: медична, юридична, спортивна, екологічна, педагогічна.

Є професії, моральний аспект в яких відіграє основоположну роль (педагоги, працівники медичної сфери, юристи, соціальні працівники, психологи). Це соціономічні професії типу «людина-людина», де «об'єктом праці» виступають живі люди, де в процесі професійної діяльності відбувається вторгнення у внутрішній світ людини часто в критичних життєвих ситуаціях. Тому введення такого курсу для майбутніх соціальних працівників є надважливим і актуальним.

Курс «Деонтологія соціальної роботи» зорієнтований на забезпечення студентів необхідними знаннями з основ професійної етики та навичками її реалізації на практиці. Саме вміння застосувати знання на практиці допоможе в професійній діяльності соціальним працівникам вступати у взаємодію із суб'єктами процесу соціалізації, буде сприяти органічному поєднанню кваліфікації й особливих духовних якостей, формуванню високої моральної відповідальності, готовності найкраще виконувати свій професійний обов'язок.

Дисципліна складається з двох модулів: 1) питання етики у соціальній роботі та соціально-педагогічній діяльності; 2) професійно-етичні вимоги до професіограми соціального працівника.

Теоретичним підґрунтям деонтології соціальної роботи як науки про професійну поведінку соціального працівника є її етика, яка виступає базовою складовою формування професіоналізму й компетентності сучасного фахівця. Саме через професійну етику конкретизуються загальнолюдські принципи моралі відповідно до умов професійної діяльності, регулюються моральні взаємини людей у суспільно-професійній сфері життя, що пов'язано з об'єктивною необхідністю безперервного процесу продукування матеріальних і духовних цінностей.

Окрім того, як слушно зазначає Л. Хоружа, якщо етика розкриває сутнісцьов'язку, то деонтологія розкриває специфіку його реалізації в конкретнихвидах взаємин суб'єктів діяльності спеціалістів [1, с. 43]. Саме в деонтології найбільш яскраво знаходить відображення зв'язок моральних і професійних компонентів у поведінці та діях майбутнього фахівця.

Сучасна система підготовкисоціального працівника підпорядкована завданню сформувати базовікомпетентності, що включають як загальнотеоретичну та практичнупідготовку, так і вміння рефлексивно та критично оцінювати своюдіяльність і генерувати теорію з власного досвіду, бути відкритим дляінноваційних форм роботи.

Вважаємо, що концептуальнимипідходами до формування професійної етики майбутнього соціальногопрацівника під час навчання в університеті, виступають: гуманістичний, деонтологічний, аксіологічний, системний,компетентнісний, особистісно-діяльнісний, акмеологічний. Усі вониметодологічно цінні, однак особливо важливим єгуманістичний, деонтологічний, аксіологічний підходи, оскільки останнідають змогу глибше проникнути в сутність структури професійної етики.

Гуманістичний підхід дляформування професійної етики фахівця проявляється в наступних ідеях: цілісний розвиток задатків і здібностей студента;врахування унікальності його особистості; гуманістичний стиль взаємодії викладачів зі студентами;засвоєння етичної основи загальнолюдських цінностей і національноїкультури, опора на принципи й норми професійної етики[1, с. 44].

Деонтологічний підхід усоціальній роботі розглядає людину як найвищу соціальну цінність.Аксіологічний (ціннісний) підхід ґрунтується нарозумінні цінності, дає можливість з'ясувати, які якості та властивостіздатні задовольнити потреби окремої особистості, яка система цінностейіснує у професії соціального працівника. Допоможуть сформувати ці цінності аналіз основних етичних концепцій, звернення до творів класиків етичної та педагогічної думки, знайомство з професійними цінностями, крилатими виразами про обов'язок, дружбу, щастя, тощо.

Таким чином, викладання зазначеного курсу допоможе здійснювати підготовку майбутніх соціальних працівників, якіпродуктивно й результативно виконують свою професійну справу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Зозуляк-Случик Р. Теоретико-методологічний аналіз процесу формування професійної етики майбутніх соціальних праівників у вищих навчальних закладах. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2017. № 9. С. 42–52

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ВОЛОНТЕРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Проблема комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників є надзвичайно актуальною. На сьогоднішній день кожен професійний соціальний працівник повинен швидко і якісно встановлювати довірливі стосунки зі своїми клієнтами, задля розв'язку проблеми, з якою звернувся клієнт.

Зазначимо, питання комунікативної компетентності цікавило багатьох дослідників, які зосередили свою увагу на його дослідженні. Так, основні поняття професійного спілкування, його принципи та зміст вивчали такі науковці, як Б. Ананьєв, Г. Андрєєва, Л. Виготський, О. Леонтєв, А. Петровський та ін. Основні функції, структури, види, етапи та моделі формування професійного спілкування вивчали такі науковці, як: О. Бодальов, Л. Зінченко, А. Капська та ін. Зокрема, розкриттям методологічних засад спілкування, питаннями комунікативних умінь та культури займалися такі науковці, як Ю. Жукова, Б. Ломова, Л. Долинська, В. Кан-Калик, М. Васильєва, Н. Горбунов.

Комунікативна компетентність соціального працівника - це невід'ємна складова його професіоналізму, яка засвідчує його здатність у будь-який момент пристосуватися до ситуації та вміло використовувати вербальні й невербальні засоби комунікації.

За Ю. Пассовим комунікативний підхід реалізується завдяки наступним закономірностям мовленнєвого спілкування:

- мовленнєве спілкування несе діяльнісний характер;
- процес комунікації має свою предметність, обмежену рамками заняття, теми, події, проблеми та ін.;
- ситуація спілкування моделюється згідно з типовими варіантами стосунків у колективі;
- використання мовленнєвих засобів зумовлюється особливостями процесу спілкування у тій чи іншій ситуації [1].

Основу професійно-практичної діяльності майбутніх фахівців соціальної сфери становлять відносини системи «людина-людина». І це досить повно характеризує комунікативні вимоги, що висуваються до працівників. Фахівці, у яких добре розвинена комунікативна компетентність мають значні переваги, а саме:

- відрізняється здатністю швидко налаштовуватися на діяльність з обговоренням проблем, що виникають, і при необхідності переключатися на інші теми;

- детально «вибудовує» стратегію і тактику комунікативних контактів; - націлений на досягнення максимально можливих результатів у ході професійного та ділового спілкування;

- професійно розбирається в обговорюваних запитаннях, завжди говорить по суті, висуває реальні й перспективні пропозиції;

- «тонко відчуває» і об'єктивно оцінює ситуацію, оперативно реагує на її зміни;

- має високий рівень професійно-комунікативної компетентності, який дозволяє йому знаходити найбільш правильні рішення в ході обговорення проблем;

- не втрачає самовладання у критичних ситуаціях;

- здатний протягом тривалого часу вести плідне професійне й ділове спілкування в умовах великого інтелектуального та емоційного навантаження; - швидко вловлює думки, розуміє своїх клієнтів;

- поважає себе, але при цьому критично ставиться до своїх висловлювань, вчинків, досягнень;

- у ході спілкування ніколи не переступає межі, за якою втрачається почуття особистої гідності;

- приємний співрозмовник, не нав'язливий і не набридливий;

- уміє зберігати таємницю і не говорити нічого зайвого, що могло б завдати шкоди організації або колегам по роботі;

- має переважно гарний настрій, йому не властиво скаржитися на життя або дорікати у своїх проблемах свої клієнтів, що часто може траплятися[2]

Визначивши соціальну, організаторську, комунікативну компетентності як складові професійної компетентності майбутніх соціальних працівників, що ефективно формуються у процесі волонтерській діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Пассов Є.І. Комунікативний метод навчання іншомовному мовленню. К., 2001. – 212 с.

2. Характеристика рівнів сформованості комунікативно-мовленнєвої компетентності майбутніх соціальних працівників / Л. І. Березовська. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2019. Вип. 1. С. 6-16. [Електрон. ресурс]. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2019_1_3.

СОЦІАЛЬНЕ САМОПОЧУТТЯ В ПРОСТОРІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ, ВІДНОСИН І ВЗАЄМОДІЙ

На думку Осинського І.І. і Бутуєвої З.А. соціальне самопочуття «...фіксує емоційний рівень відносин людей, груп і суспільства в цілому, їхнє положення в соціальній структурі, ступінь уключеності в систему суспільних відносин» [1, с. 38].

Ступінь уключеності в суспільні відносини відображає кількість соціальних зв'язків, що виникають у ході соціальних взаємодій і їх силу, статусне положення індивіда й набір відповідних функцій. Статусні показники служать вихідною точкою для оцінки справедливості в розподілі життєвих благ, ступені задоволеності. Також положення індивіда в структурі може впливати на ресинтимент.

Взаємна координація вчинків здійснюється за допомогою наступних форм взаємодії: обмін діями, відношення, поведінка.

Слід урахувати, що соціальна поведінка є реакцією індивіда на стимули зовнішнього середовища, у нашому випадку мова йде про зміну соціального настрою в частині задоволеності або незадоволеності від соціальних взаємодій. Тут можна виділити дві позиції: виучена емоційна реакція індивіда в процесі виховання (у цьому випадку ми можемо говорити про сформовані стереотипізовані емоційні реакції на зовнішні стимули) і рефлексуючу реакцію індивіда на нові стимули та соціальні ситуації (останнє проявляється під час соціальних трансформацій).

Під обміном діями ми маємо на увазі координацію вчинків індивідів на основі соціального змісту дій, зчитуваних індивідами й тих, що продукують емоційну реакцію на зміст. Якщо емоційна реакція буде схожою – почуття задоволення від спільних дій буде зростати й, відповідно, якщо буде різнитися – наростати буде почуття незадоволеності й індивіди будуть дистанціюватися від таких взаємодій. Тобто взаємодія людей залежить не тільки від додання змісту вчинкам, але й від того емоційного символічного значення, яке виникає в ході взаємодії і ними же інтерпретується. Як вказується в моделі символічного інтеракціонізму – у ході такої взаємодії відбувається керування враженнями.

Соціальне відношення розглядається в ракурсі соціальної топографії. Соціальне самопочуття в цьому випадку виступає як показник співвіднесення положення індивіда з іншими учасниками соціальної взаємодії в соціальній структурі. Тому що в цьому випадку ми можемо говорити про взаємодію, у ході якої відбувається відтворення взаємно орієнтованих вчинків у ході

співвіднесення статусних позицій, тобто соціальне самопочуття повинне залежати від стратегій, реалізованих у даних відносинах (конкуренція, співробітництва тощо). Статус продукує відтворення однотипних, зрозумілих і передбачуваних взаємодій, що породжує норму й, як результат, позитивну або негативну реакцію на поведінку індивіда в просторі соціальних відносин.

Соціальне самопочуття також може інтерпретуватися залежно від змісту взаємодії індивіда й групи в ході якого збігаються або не збігаються індивідуальні й групові цілі й засоби їх досягнення. У цьому випадку ми можемо говорити про конформну поведінку – як про ту, яка позитивно впливає на соціальне самопочуття та інновації, ритуалізм, ретризм, бунті – як понижувальному рівень соціального самопочуття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1.Осинский И.И., Бутуева З.А. Социальное самочувствие: понятие, факторы формирования и показатели измерения. *Вестник Бурятского государственного университета*. 2015. №14. С. 38-45.

УДК 331.5(477)2)

Кузьмін В.В.¹

¹ доц. НУ «Запорізька політехніка»

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Згідно даних ДСЗ із 250 тис. безробітних осіб, які пройшли профілювання у 2018 році, 16 тис. осіб з числа вразливих на ринку праці категорій запропоновано надання соціальних послуг за підходом кейс-менеджменту [2;3].

Покращення надання послуг та підвищення зайнятості населення відбувається шляхом розвитку технології соціального партнерства, яке здійснюється через систему інститутів і механізмів узгодження інтересів учасників виробничого процесу - працівників і роботодавців. Розвиток соціального партнерства в різних його формах - важлива складова частина процесу посилення соціальної спрямованості сучасної ринкової економіки, її соціалізації.

Для подальшого вдосконалення системи соціального партнерства необхідне прогнозування кадрових потреб економіки регіону. Це повинно бути направлено на оцінку і коригування обсягів підготовки в системі професійної освіти у відповідності з перспективними потребами соціально-економічного розвитку, запитами бізнесу і виробництва та включати наступне:

1. Ведення моніторингу попиту на робочу силу - в якості інформаційної бази дослідження повинні виступати результати вибіркового опитування усіх роботодавців міста та регіону про поточну і перспективну чисельність зайнятих в розрізі професій, спеціальностей і посад.

2. Прогнозування кадрових потреб економіки регіону і міста - необхідно отримати оцінки перспективної (прогнозної) затребуваності робочих місць в економіці по областях.

Отримані результати забезпечать можливість оцінити структуру професійної підготовки в освітніх установах регіону з позиції відповідності структурі перспективної затребуваності робочих місць в економіці. Прогнозні оцінки повинні враховувати як перспективи розвитку зайнятості в організаціях (на думку роботодавців), так і макроекономічні тенденції розвитку економіки регіону.

Отже, метою соціального партнерства є підвищення ефективності послуг в задоволенні попиту на робочу силу і активне його формування. Задоволення потреб роботодавців у якісній робочій силі призводить до поповнення даних банків вакансій і тим самим збільшує можливість працевлаштування громадян та, як наслідок, скорочує рівень безробіття.

В рамках соціального партнерства Центри зайнятості проводять регулярне інформування населення та роботодавців про стан на ринку праці. Важливою ланкою його роботи є співпраця із молоддю. На регулярній основі проходять дні кадровика, в рамках яких роботодавці отримують актуальну інформацію про програми та напрями діяльності Центру зайнятості. У заходах беруть участь представники підприємств та організацій різних сфер діяльності. Для студентів старших курсів проводяться семінари на тему: «Ринок праці. Технології пошуку роботи». Фахівці Центру зайнятості на зустрічі з випускниками розкривають секрети самопрезентації: як скласти резюме - візитну картку здобувача, як підготуватися до співбесіди з роботодавцем і успішно пройти його.

Для трудової адаптації громадян, які тривалий час не працювали, а також задоволення потреби роботодавців у робочій силі при виконанні тимчасових робіт служба зайнятості бере участь в організації громадських робіт, в яких тільки в минулому році взяли участь 419,2 тис. осіб. Такі роботи, як благоустрій та озеленення територій населених пунктів, зон відпочинку і туризму, ліквідація наслідків стихійних лих, підсобні роботи на будівництві та ремонт об'єктів соціального призначення, пам'ятників архітектури, історії і культури, догляд за людьми похилого віку та інвалідами можуть фінансуватися за рахунок Фонду.

Так як молодь не завжди має обґрунтовані вимоги в плані роботи, ми вважаємо за необхідне формувати спеціальні «адаптаційні» програми, розроблені спільно з фахівцями по роботі з молоддю, які повинні допомогти

молодим кадрам адекватно сприйняти ситуацію на ринку праці. Так, наприклад, центри зайнятості на державному рівні вирішують не лише соціальні, економічні, а й психологічні проблеми безробітних громадян. Практика соціальної діяльності фахівця в сфері зайнятості показує, що найбільш ефективною представляється комплексна психологічна допомога молодим безробітним, яка включає в себе: консультування, психодіагностику, корекцію, психопрофілактику і різного виду психотерапію [4].

Враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що інформаційні та соціальні технології в роботі з безробітними становлять єдину систему, компоненти якої є взаємодоповнюючими один одного, і для найбільш оптимального вирішення проблеми безробіття населення України доцільне їх спільне комплексне і цілеспрямоване застосування. В результаті зазначені технології сприятимуть збільшенню кількості роботодавців, які співпрацюють з Центром зайнятості населення та закритих вакансій. Автоматизація та оптимізація процесу взаємодії підвищить професіоналізм працівників Центру зайнятості і ефективність його роботи, заощадить час роботодавця та безробітного. Відбудуться зміни на ринку праці: підвищиться його керованість, безробітні та роботодавці будуть співпрацювати у полі діяльності Державних служб зайнятості, що, в свою чергу, дозволить своєчасно реагувати на зміни кон'юнктури ринку і знижувати рівень його напруженості [1]

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кузьмін, В., Тургенєва, А., & Демченко, І. (2020). Технології покращення надання соціальних послуг в Україні в сфері зайнятості / *SocialWorkandEducation*. – Т. : Vector, 2020. – Vol. 7, No. 4. pp. 418-435. Режим доступу : <http://journals.uran.ua/swe/article/view/2520-6230.20.4.2>. DOI: 10.25128/2520-6230.20.4.2.
2. Офіційний сайт Державної служби зайнятості України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.dcz.gov.ua/>.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Савченко, Н. В. (2020). Механізми формування та реалізації сервісно-орієнтованої державної політики у сфері зайнятості населення в Україні: дис... д-ра наук з держ. упр. спеціальність: 25.00.02. Національний університет цивільного захисту України. Харків. 495 с.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИПУСКНИКА СПЕЦІАЛЬНОСТІ «231 – СОЦІАЛЬНА РОБОТА» НА МАГІСТЕРСЬКОМУ РІВНІ

Навколо поняття «компетентність» останні часом ведеться велика кількість дискусій. Зазначені дискусії ведуться у професійних та наукових колах з метою визначення знань, вмінь та навичок, які вимагають освоєння студентами в рамках освітніх програм всіх рівнів різних спеціальностей. Спеціальність «231 – Соціальна робота» є відносно новою як в Україні так і світі. В світі формування соціальної роботи почалося на початку XX століття на громадських засадах. В 20-30 роках XX століття соціальна робота в розвинених країнах Європи та Північної Америки почала інтегруватися в систему державної політики та корпоративного соціального сектору великих промислових підприємств. Лише в другій половині XX століття соціальна робота перетворилася на повноцінну професійну діяльність та був створений недержавний сектор надання соціальних послуг як альтернатива державним соціальним службам, центрам та установам. Наведений нами шлях розвитку соціальної роботи як професійної сфери діяльності свідчить про не системність формування професійних соціальних працівників. Як показує історична ретроспектива вони формувалися як відповідь на актуальні соціальні проблеми і часто не програмувалися в освітніх програмах закладів вищої освіти, а формувалися в процесі роботи. В кінці XX століття та на початку XXI столітті в епоху постіндустріального суспільства виникла технічна можливість формування чітких компетенцій для майбутніх соціальних працівників в рамках освітніх програм за відповідною спеціальністю.

Професійна компетентність для майбутніх фахівців соціальної роботи сформована з двох етапів. Освітні програми за напрямком «231-соціальна робота» диференціюються за двома рівнями «бакалавріат» та «магістратура». Професійна компетентність кожного конкретного спеціаліста закладається як в рамках освоєння лекційних матеріалів, практичних та лабораторних занять. Важливим елементом підготовки спеціаліста зі спеціальності соціальна робота як і в рамках інших спеціальностей та освітніх програм є проходження різних видів практик починаючи від ознайомчої, закінчуючи переддипломними практиками, які відбуваються у відповідності до навчальних планів затверджених в рамках кафедр, що забезпечують відповідні освітні програми в тих чи інших закладах вищої освіти [1; 3].

На магістерському рівні професійна компетентність стандартом зазначеної спеціальності включає 16 компетентностей:

ПК №1. «Здатність до розуміння та використання сучасних теорій, методологій і методів соціальних та інших наук стосовно до завдань фундаментальних і прикладних досліджень у галузі соціальної роботи».

ПК №2. «Здатність планувати та здійснювати наукові комплексні дослідження з метою виявлення й аналізу соціально значимих проблем і факторів досягнення соціального благополуччя різних груп населення».

ПК №3. Здатність професійно діагностувати, прогнозувати, проектувати та моделювати соціальні ситуації.

ПК №4. «Здатність до впровадження методів і технологій інноваційного практикування та управління в системі соціальної роботи».

ПК №5. «Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (експертами з інших галузей/видів економічної діяльності), налагоджувати взаємодію державних, громадських і комерційних організацій на підґрунті соціального партнерства».

ПК №6. «Здатність оцінювати процес і результат виконаної роботи, розробляти та впроваджувати програми забезпечення якості соціальних послуг».

ПК №7. «Здатність до професійної рефлексії».

ПК №8. «Здатність до ініціювання та просування соціальних змін, спрямованих на покращення соціального добробуту».

ПК №9. «Здатність організовувати спільну діяльність, ініціювати командування, сприяти згуртуванню та груповій мотивації, фасилітувати процеси прийняття групових рішень».

ПК №10. «Здатність сприяти набуванню й удосконаленню фахівцями та нефахівцями спеціальних знань і навичок у сфері соціальної роботи».

ПК №11. «Здатність до розроблення та управління соціальними проектами».

ПК №12. «Здатність виявляти ініціативу та підприємливість задля вирішення соціальних проблем через впровадження соціальних інновацій».

ПК №13. «Здатність виявляти професійну ідентичність та діяти згідно з цінностями соціальної роботи».

ПК №14. «Здатність до критичного оцінювання соціальних наслідків політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства, ініціювання пропозицій і рекомендацій стосовно удосконалення нормативно-правового забезпечення соціальної роботи».

ПК №15. «Здатність до формування позитивного іміджу професії, її статусу в суспільстві».

ПК №16. «Здатність впроваджувати ефективний менеджмент організації у сфері соціальної роботи» [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Головань М.С. Компетенція та компетентність: порівняльний аналіз понять. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2011. №8(18). С. 224-234.

2. Наказ Міністерства освіти і науки України 24.04.2019р. №556. «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 231 – Соціальна робота для другого (магістерського) рівня вищої освіти» <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/06/231-sotsialna-robota-magistr.pdf>

3. Наказ Міністерства освіти і науки України 24.04.2019р. №557. «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 231 – Соціальна робота для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти» URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/zatverdzeni%20standarty/2019/04/25/231-sotsialna-robota-bakalavr.pdf>

УДК 364.65

Попович В.М.¹

¹ д-р філос. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

ВПЛИВ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У НАДАННІ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ

У Законі України «Про об'єднання громадян» дається наступне визначення: «громадська організація – це об'єднання громадян для задоволення та захисту своїх законних соціальних, економічних творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів» [1]. Хоча більш доречно вживати термін «організації громадянського суспільства» і зараховувати до них також органи самоорганізації населення. Європейська Комісія визначає приналежність до громадянського суспільства учасників ринку праці – соціальних партнерів (профспілки та федерації роботодавців), організацій-представників соціальних та економічних гравців у широкому сенсі (наприклад, організації споживачів), громадських організацій (неурядові організації) та організацій на рівні громади, через які громадяни можуть брати участь у житті громади (наприклад, молодіжні асоціації чи об'єднання батьків) тощо [2, с.4-34].

Основними функціями громадської організації в системі соціального обслуговування населення на регіональному рівні є: 1) обслуговуюча – передбачає цільове надання населенню, виходячи з їх потреб, певних соціальних послуг; 2) інформаційна має на меті отримання та формування банків інформації щодо запиту з боку громади на певні соціальні послуги; 3) програмувальна та планувальна – участь у створенні та реалізації соціальних

проектів громади, розробка стратегії щодо анагенезу системи соціальних послуг на регіональному рівні; 4) контролююча передбачає перевірку якості реалізації соціальних послуг та в цілому їх ефективності.

Актуальними напрямками соціальної роботи, які, на думку експертів, могли б виконуватися громадськими організаціями є робота з вразливими верствами населення: діти-сироти, наркозалежні, люди похилого віку, люди з особливими потребами, особи, які повернулися з місць позбавлення волі. Це свідчить про позитивне ставлення до залучення у надання соціальних послуг НДО, і це безумовно сприятиме розвитку громадянського суспільства не тільки в регіональному аспекті, але й для українського суспільства в цілому.

Сьогодні актуалізується потреба населення в соціальних послугах з боку недержавних, неприбуткових організацій. Основними сферами діяльності недержавних організацій в соціальній сфері експерти вважають роботу з незахищеними верствами населення, тобто здійснення окремих видів соціальної роботи.

Ефективним механізмом надання соціальних послуг на регіональному рівні може виступити соціальне партнерство як взаємодія основних соціальних суб'єктів: державних і місцевих органів управління, бізнес-структур і недержавних некомерційних організацій в сфері надання соціальних послуг. Наприклад, І.Мещан, аналізуючи систему соціального партнерства на регіональному рівні, визначає організовану на взаємовигідних умовах оптимальну модель узгодження інтересів органів державного управління центрального і регіонального рівнів, місцевого самоврядування, бізнесових кіл, громадянського суспільства з метою підвищення добробуту населення і надання якісних соціальних послуг населенню [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про об'єднання громадян». Верховна Рада України. URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/go/4572-17>.
2. Мещан І. Міжсекторне соціальне партнерство в системі соціального обслуговування: структурно-функціональні особливості. Нова парадигма : журнал наукових праць. 2014. Вип. 128. С. 178–188.

ГІБРИДНІСТЬ В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МЕТОДОЛОГІЇ НАУКИ

У зв'язку з пошуками у сучасній науці нових методологічних підходів, здатних максимально відповідати сучасним соціальним запитам, проблему гібридності слід вважати однією з найбільш актуальних. Поняття «гібридність» має біологічне коріння і спочатку розумілося як результат природного або штучного схрещування генетично відмінних форм. Згодом цей термін набуває все більш універсального характеру, розповсюджуючись як на природні, так і соціальні об'єкти. На соціальному ж рівні він активно вживається при дослідженні максимально широкого кола проблем, що торкаються практично усіх рівнів і форм соціальних зв'язків і взаємовідносин. При цьому сам процес мінливості і динамічності різноманітних процесів і явищ визначається поняттям «гібридизація».

Теоретичне обґрунтування об'єктивного характеру процесу гібридизації, яке має давню історію, нині здійснюються переважно на стику наук. Вони значно розширюють наші уявлення про механізми такого процесу і показують, що універсальні взаємозв'язки, взаємовпливи, взаємопроникнення і взаємообумовленість різноманітних систем здійснюються не тільки в межах їх власної структурної організації чи в межах конкретної форми чи рівня організації матеріального світу, але й між системами різних рівнів організації універсуму в цілому. А це дає можливість краще зрозуміти роль гібридності у соціальних процесах та тенденції розвитку сучасного локального та глобального світу.

Саме такі можливості відкриває нова теорія світобачення – синергетика (від грец. *synergeja* – співдія), яка посіла особливе місце у світлі становлення постнекласичної картини світу з її ідеями плюралізму та діалогізму. Її становлення, що припадає на другу половину ХХ століття, пов'язують з іменами Г.Хакена, І.Пригожина, М.Фейгнбаума та ін. Незважаючи на те, що синергетика зароджувалася в надрах квантової механіки, термодинаміки, фізики нерівноважних станів і теорії динамічних систем, вона вважається міждисциплінарною наукою, а предмет її інтересів сягає макроскопічних процесів і багаторівневих координацій, зачіпаючи різноманітні галузі природничого і соціального пізнання, у тому числі й сферу мережного інформаційного простору. Більше того, синергетика стирає непереборні грані між фізичними і хімічними процесами, з одного боку, та біологічними і соціальними – з другого. В центрі уваги синергетики – функціонування об'єктів як відкритих систем. Оскільки відкрита система –

це система, що обмінюється речовиною, енергією й інформацією з навколишнім середовищем, вона є мінливою і динамічною. Подібна нестійкість системи передбачає втрату нею під впливом навколишнього середовища чи взаємодії з іншою/іншими системою/системами якісних характеристик свого попереднього стану і набуття нового якісного стану. Останнє обумовлює безкінечний процес «боротьби» між двома її станами – рівноважним і нерівноважним – дисипативним, пов'язаним з приростом ентропії (мірою складності, хаотичності, невизначеності). Нерівновага, у свою чергу, здатна знову перейти до рівноваги як нового стаціонарного стану системи. Отже, кожний новий стаціонарний стан як прояв чергового етапу самоорганізації системи, представляє собою її нову якість, набуту в результаті взаємообміну з навколишнім середовищем, і може розглядатися як певна форма гібридності. Причому у такій гібридності через поступове внутрішнє структурування, що забезпечує тотожність її як об'єкта самому собі, відбувається трансформація її попереднього динамічного «хаотичного стану», або динамічного хаосу у «порядок», який, у свою чергу, виступає передумовою до наступного ланцюга перетворень від стану хаосу до порядку і т.д. Гібрид може розглядатися і як черговий етап, або точка біфуркації, у розвитку системи. Знаходження ж паралелі між гібридом і точкою біфуркації дає можливість говорити про багатовекторність подальшого ймовірного розвитку будь-якого гібриду, часто непередбачуваного, або навіть про здатність остаточного саморуйнування існуючої системи.

М. Ейген, Л.Маргуліс, У.Матурана, Ф.Варела, Г.Моровиць, Р.Хазен значно розширили уявлення про механізми гібридності як на одному рівні організації матерії, так і в процесі переходу від одного рівня до іншого або взаємодії різних рівнів. Теорія живих систем та системне бачення життя Ф.Капри та П.Луїзі дала змогу виявити універсальну природу гібридності та механізми гібридизації, притаманні усім не тільки біологічними, але й соціальним системам, що виступають обов'язковою передумовою їх становлення, функціонування і саморозвитку, впливаючи як на процес збереження кожною системою власної ідентичності, так і на характер міжсистемної взаємодії, що не виключає елементів боротьби за виживання і домінування.

Однак, механізм гібридизації на соціальному рівні є більш складним, оскільки тут поруч із об'єктивністю і стихійністю все більшу роль починає відігравати суб'єктивний фактор. Саме активна цілеспрямована діяльність соціального суб'єкта у кінцевому рахунку визначає форми, спрямованість розвитку і динаміку гібридних процесів різних рівнів організації матерії, на які здатна впливати людина. Зрозуміло, що це має відбуватися в урахуванням закономірних тенденцій у розвитку конкретної системи, у тому числі причинно-наслідкових зв'язків, а також наявності фактору випадковості,

непередбачуваності. Таким чином у соціальних процесах хаос і порядок також суб'єктивуються, у зв'язку з чим можна говорити про штучний, спланований, керований хаос чи організований, налагоджений порядок. Так само, як і про свідомий вибір атрактора, чи суператрактора (В.Бранський) у точці біфуркації. Цікаво, що і на рівні соціального пізнання хаос і порядок не сприймаються як взаємовиключні, а швидше як понятійні простори, де перетинаються інтуїтивні уявлення, конкретно-наукові інтерпретації та їх філософське осмислення, що доводить синергетичний підхід. Та й сам термінологічний апарат соціальної синергетики є багатозначним і за ступенем абстрагування понять, і за їх походженням. Це:

- поняття природничих наук (біфуркація, флуктуація, гомеостаз, ентропія, метаболізм, рівновага, нерівноважність та ін.);
- поняття загальнонаукових напрямів, що вивчають закони організації, управління, технічного моделювання – теорії інформації, кібернетики, теорії систем (система, структура, організація, інформація, зворотний зв'язок, відкриті та закриті системи, саморегуляція та ін.);
- філософські категорії для опису більш загальних законів і механізмів процесу розвитку (випадковість і необхідність, мінливість і стійкість);
- поняття соціальних дисциплін, що акцентують увагу на специфіці розвитку соціальної системи (порядок, смута, революція).

Що ж стосується безпосередньо соціальних об'єктів, то Г.Хакен називає наступні причини самоорганізації соціально-історичних систем:

- зміна глобального впливу на систему з боку навколишнього середовища;
- збільшення числа компонентів системи;
- зменшення компонентів;
- раптова зміна параметрів, які управляють, що, як можна побачити, містить ознаки гібридності.

Тому й такі масштабні соціальні явища, як смута, революція, перебудова, модернізація, реформування тощо, осмислені через призму синергетичного підходу, є по суті перехідними – гібридними, оскільки містять сукупність різноманітних різносистемних елементів, що визначають їх проміжний нестабільний стан організації на шляху до подальшої системної визначеності. Дії подібного механізму чітко простежується в суспільствах перехідного типу, до яких відноситься сучасна Україна. Для останньої гібридність виступає характерною ознакою усіх складових її суспільного буття, починаючи від політичної системи і закінчуючи станом духовно-культурного життя.

Отже, гібридність можна вважати універсальною властивістю сучасного глобалізованого світу, яка обумовлюється розширенням і ускладненням його системних елементів, а також інтенсифікацією їх взаємовідносин і

взаємовпливів, що призводить до безперервного формування все нових якісних утворень як складових якісно нового і мінливого універсуму. В методологічному плані гібридність може розглядатися як один із принципів у формуванні сучасної наукової парадигми, що має універсальний характер. Саме у такому парадигмально-методологічному значенні принцип гібридності дозволяє розширити сукупність вихідних світоглядних принципів, які лежать в основі аналітично-дослідницької роботи, пов'язаної з реалізацією професійних потреб і професійної діяльності соціального суб'єкта.

УДК 316.624

Турба О.О.¹

¹ канд. соціолог. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПРОБЛЕМНОЮ МОЛОДДЮ

Від того, як буде жити і розвиватися сьогоднішня молодь, і та, яка прийде їй на зміну, залежать шляхи і форми розвитку всього світу, тому питання про майбутнє і сьогодення сучасної молоді постає дуже гостро. Звідси випливає важливість аналізу проблем, що виникають в молодіжному середовищі - від проблем зі здоров'ям, з освітою, працевлаштуванням до проблем, що викликаються асоціальною поведінкою – і знаходженням шляхів їх вирішення.

Повністю захистити людину від взаємодії з факторами, які несприятливо впливають на її психіку і формування орієнтирів, неможливо, тому необхідно створення у самій молоді соціального й культурного ресурсу протидії асоціального впливу.

До початку ХХІ ст. в молодіжному середовищі відбулися настільки помітні демографічні зміни, що вони, як ніякий інший показник, чітко характеризують стан молоді в суспільстві. Загальна її чисельність до теперішнього часу складає більше 27% від усього населення нашої країни.

Чимало проблем пов'язано зі здоров'ям молодих, різко знизилося його якість; зросло число захворювань, раніше не властивих молодим людям.

Сьогодні в країні відбуваються серйозні зміни, які ведуть до перебудови психології людей, особливо молодих, їхніх поглядів, звичок, переконань, моральних цінностей і соціальних ролей. Саме серед молоді спостерігається різке зростання конфліктних, недисциплінованих, які не вміють володіти собою, людей. Саме в цій групі криються витоки алкоголізму, наркоманії, моральної деградації, правопорушень і злочинності. Згідно з даними сучасної статистики по країні асоціальна поведінка молоді зростає в геометричній

прогресії. За останні п'ять років найбільшого поширення набули зрослі проблеми: алкоголізму (+ 20%), наркоманії (+ 90-100%), збочених сексуальних відносин (гомосексуалізм) (+ 15%), дромоманії (+ 50%), злочинної (кримінальної) поведінки (+ 50%).

Сучасна молодь як соціальна група, з одного боку, характеризується деякими загальними рисами: вона, як правило, більш освічена, володіє новими професіями та технологіями, є носієм нового способу життя і соціального динамізму, з іншого – характеризується загальними проблемами, пов'язаними з «життєвим стартом»: з отриманням освіти, початком трудової діяльності, створенням сім'ї, професійним ростом. В силу цього своєрідність молоді як соціальної групи породжує її вразливість в широкому сенсі слова.

Однією з найгостріших проблем сучасного суспільства залишається проблема асоціальної поведінки підлітків та молоді. Останнім часом статистичні дані фіксують стабільне зростання показників молоді, залученої до відповідальності, що свідчить про криміналізацію молодіжного середовища. У порівнянні з 80-90 роками ХХ століття кількість асоціальної молоді в країні зросла більш ніж в три рази. Саме ця, все збільшувана соціальна дезадаптація в середовищі молоді призводить до зростання таких явищ, як наркоманія, алкоголізм, сектантство, агресивна поведінка. Найбільш часто з агресивною поведінкою у підлітків пов'язана така патологія, як затримка розумового розвитку, помірно важкі мовні порушення, психічні порушення (дефіцит уваги, гіперактивність, депресія, тривога, аномалії характеру).

Причини асоціальної поведінки молоді проглядаються в особливостях взаємозв'язку людини з навколишнім соціальним середовищем, із самим собою і є результатом окремих обставин соціалізації людини.

Сьогодні більшість вчених дотримуються думки, що асоціальна поведінка молоді обумовлено деструктивними соціально-політичними процесами, що відбуваються в суспільстві (помилки при здійсненні соціально-економічних реформ, зниження життєвого рівня громадян, криза традиційної системи цінностей). Дослідження проблеми асоціальної поведінки молоді показує, що матеріальний достаток і високий соціальний стан батьків не є гарантією дотримання молоддю соціальних норм. Тому необхідно відзначити в числі причин зростання асоціальної поведінки недоліки виховної роботи з підлітками та молоддю. Кращою профілактикою асоціальної поведінки молоді є чітка, цілеспрямована організація виховного впливу.

Дуже важлива роль в процесі соціалізації та попередження асоціальної поведінки молоді належить закладам освіти, як основним офіційним інститутам виховання, які покликані прищепити молодій людині прийнятні в суспільстві норми, правила, моральні цінності. Крім того, в навчальному

закладі молодь проводить більшу частину часу і засвоює багато норм поведінки в соціумі.

Для підтвердження доцільності такого підходу нами було проведено опитування студентів кількох груп одного з гуманітарних спеціальностей університету. Для створення узагальненої характеристики сучасного студента їм було запропоновано анонімно відповісти на питання соціологічної анкети; на питання анкети відповіли 78 студентів, 99 відсотків з них - повнолітні.

Як видно з аналізу анкет, переважна більшість студентів не може похвалитися соціальною активністю. Це проглядає як у захопленні комп'ютерними іграми та On-line спілкуванням (89,7%), так і в прохолодному відношенні до громадянських обов'язків (23,4 %). Насторожує також доволі легке відношення до вживання алкоголю та наркотиків (69, %).

Критичним є також відношення до спорту як до одного з видів офіційних занять, так і до форми організації дозвілля. Саме тут криються резерви росту соціальної активності молоді, дієвого відволікання її від пасивного On-line функціонування.

Зкладам професійної та вищої освіти під силу суттєво збільшити на всіх курсах кількість навчальних годин на заняття фізичною культурою, вселяю пропагандувати позакласні спортивні заходи, зробити звичним проведення традиційних спортивних змагань різного рівня.

УДК 364.08

Щербина С.С.¹

¹ канд. соціолог. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

РЕГУЛЮВАННЯ ПЛИННОСТІ КАДРІВ ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

При аналізі плинності кадрів важливо оцінити, які співробітники йдуть, а які залишаються в організації, чи збігається тенденція зміни якості персоналу із стратегічними установками, визначеними керівництвом. Без цієї оцінки неможливо зрозуміти, чи існуючий рівень змінюваності є позитивним або негативним явищем. Якщо йдуть саме ті кадри, від яких необхідно позбутися, значить, організація знаходиться на вірному шляху. Якщо ж вона втрачає кращих бійців, то питання плинності необхідно винести на порядок денний. Не обнадіює і ситуація, коли змінюваність і ротація (велика чи мала) не сприяють поліпшенню якості роботи.

З причинами плинності персоналу необхідно працювати, їх можна усунути або зменшити їх вплив. Для вирішення проблеми несправедливої структури оплати праці необхідно переглянути структуру заробітної плати, переважно за допомогою оцінки складності роботи, для виявлення

неадекватних ставок, проаналізувати диференційовані тарифи і переглянути їх, якщо виявляться «перекуси ставок» і значні коливання в системі премій або системі участі в прибутках. Нестабільні заробітки можуть виникати з безліччї причин, починаючи від неефективної стратегії бізнесу, до недостатньої кваліфікації вашого персоналу.

Для виявлення й усунення незадовільних умов праці потрібно порівняти умови праці (години роботи, гнучкість змін, обладнання, ергономіку робочих місць, стан систем опалення, кондиціонування, освітлення) підприємства з умовами праці конкурентів на ринку. Також необхідно провести дослідження задоволеності співробітників своєю роботою та умовами роботи. Заходами з поліпшення умов праці можуть бути: більш гнучкий графік роботи, нові меблі або перестановка меблів, додавання кулерів або освітлення.

Для уникнення ситуацій деспотичного або неприємного керівництва кожен керівник, особливо керівник середньої ланки, повинен бути ретельно підібраний на цю посаду, мають бути оцінені його потенціали та можливості. Вони повинні постійно удосконалюватися в управлінні шляхом навчання та підвищення кваліфікації. Можливо, її необхідно переглянути або вдосконалити, розробити систему корпоративного навчання.

Для ефективної системи відбору та оцінки необхідно мати: посадові інструкції, положення про структурні одиниці, чіткі критерії відбору та оцінки кандидатів, валідні і надійні методи оцінки кандидатів, кваліфікованих фахівців з відбору та оцінки. Необхідно перевірити наявність цих параметрів, якщо що-небудь відсутнє, терміново прийняти адекватні заходи, починаючи від найму фахівця з персоналу, закінчуючи розробкою і затвердженням документів.

За кадрової статистикою найбільший відсоток звільнень відбувається в перші три місяці роботи працівника, тому що ніхто не вводить його в посаду, не адаптує до нової роботи, до нової культури компанії. Саме в перші три місяці у співробітника або з'являється лояльність до компанії, або вона вже не з'являється ніколи. Необхідно проаналізувати, яким чином на підприємстві працює програма адаптації, хто цим займається. Особливо загострити увагу потрібно на адаптації менеджерів середньої ланки і рідкісних фахівців високої кваліфікації.

Необхідно переглянути всі перераховані вище пункти і звернути особливу увагу на ті з них, які негативно впливають на репутацію організації як роботодавця. У якійсь мірі кандидати пропонують себе самі, але вони також і купують те, що організація може їм запропонувати. Якщо ринок праці є ринком покупців, організація, яка пропонує себе кандидатам, повинна вивчити їхні вимоги у співвідношенні з тим, що вона може запропонувати. Їх вимоги можна виразити в шести пунктах: заробітна плата, перспективи, навчання, зацікавленість, умови праці, надійність організації.

СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ РЕЛІГІЙНОСТІ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Вивчення релігійності займає важливе місце в соціології. Існує велика емпірична база для цих досліджень. Різні соціологічні теорії надають додатковий інструментарій для ефективного збору і аналізу даних щодо релігійності. Процеси, притаманні сучасному українському суспільству призвели до релігійного «Ренесансу», який супроводжується збільшенням кількості релігійних організацій та ростом їх впливу на суспільні процеси. Проте, сьогодні релігійні цінності та практики існують поряд із світською культурою, що накладає певні обставини у функціонуванні релігійного інституту та призводить до його сутнісних змін. У цьому ракурсі соціологія релігії розширює кордони свої проблемної площини [1, с. 3]. Великі зрушення в релігійному середовищі відбуваються і під впливом секуляризації, достатньо складного явища, сталого розуміння цього феномена поки що немає [2, с. 107].

Релігія – це світогляд, світорозуміння, світосприйняття, а також узгоджена з ними поведінка людей, яка визначається вірою в існування надприродних сфер, артикульованих у зрілих формах релігії в якості Бога, божества [5, с. 113]. Релігійність кожного народу є своєрідною, має свої специфічні форми вияву, які є надбанням його культури [3, с. 141].

Першими соціологами, які вивчали релігійність в різних суспільствах були Еміль Дюркгейм («Елементарні форми релігійного життя», 1912 р.), Макс Вебер («Протестантська етика і дух капіталізму», 1905 р.) та Георг Зіммель («Релігія», 1906 р.).

Соціолог Ч. Глок виділяє такі елементи системи релігійності: почуття та емоції, культову активність, вірування та переконання, знання та уявлення про світ, реалізація вищезгаданих елементів у повсякденному житті. Відповідно цим елементам (незалежно від віросповідання) існують емоційний, ритуальний, ідеологічний, інтелектуальний, поведінковий рівні. Релігійна віра є різновидом віри взагалі. Функції релігії і церкви як інтегруючих інститутів, що об'єднують великі групи людей на основі спільних релігійних ідей і світоглядних позицій, спираються на здатність людини до віри/вірування. На функціонування релігійності, як ми вважаємо, насамперед, впливає той рівень релігійних свобод, які створені в українському суспільстві. На думку науковця М. Бабія, свобода совісті та

свобода релігії стали розглядатися в нерозривному зв'язку зі світоглядними, духовними, життєвими аспектами буття особистості.

29–30 січня 2020 р.у Харкові відбувся Форум представників церков і релігійних організацій Східної України, організований та проведений Представництвом Фонду К. Аденауера в Україні. На цьому була здійснена презентація результатів соціологічного дослідження «Релігія і Церква в українському суспільстві», проведеному 4-9 жовтня 2019 р. Опитано 2015 респондентів віком від 18 років. Теоретична похибка вибірки не перевищує 2,3%. За даними служби Центру Разумкова рівень релігійності українського суспільства знизився в 2019 р. й складав 66% (проти 76% – у 2014 р., 71% – у 2010 р. та 58% – у 2000 р.). Рівень релігійності залишається залежним від регіону: віруючими себе вважають від 81% жителів Заходу до 52% жителів Сходу країни (в 2013 р. відповідно 86% і 56%, в 2010 р. – 89% і 66%) [4]. Для української релігійності характерним є забезпечення таких закономірностей, як залежність рівня релігійності від статі (рівень релігійності в 2013 р. серед жінок був вищий, ніж серед чоловіків: 75% і 57% проти 79% і 62% у 2010 р., відповідно в 2013 р. – від 62% у наймолодшій групі до 73% – у найстаршій). Але дуже маленький відсоток громадян України виховувалися в релігійному дусі в 2000 р., лише 31%, у 2010 р. – 33%, у 2018 р. – 39%, 2019 р. – 36%. За даними опитування 64% українців відносять себе до православ'я, 9% до греко-католицизму, 1% до католицизму, 1% до протестантизму, 1% до ісламу, 1% до іудаїзму і 8% до християн в цілому [4].

Хоча Православ'я в Україні кількісно й переважає, проте це домінування не є абсолютним. Українське суспільство ХХІ століття є прогресивним і толерантним до українців, які належать до інших конфесій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойко В. А. Посібник до вивчення курсу «Соціологія релігії». Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2015. – 24 с.
2. Докаш В. І. Соціологія релігії : навч. посібник. Чернівці: Чернівецький національний ун-т, 2010. – 254 с.
3. Пірен М. І. Соціологія релігії: Підручник. К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. - 344 с.
4. Соціологічне дослідження Центру Разумкова "Релігія і Церква в українському суспільстві". URL: https://razumkov.org.ua/uploads/socio/kharkiv_2020.pdf

УДК 316.334.56

Коваль В.О.¹, Альошин В.М.²

¹ доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. СН-518 НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІВ МІСЬКОГО ПРОСТОРУ І ФОРМ КАПІТАЛУ ДЛЯ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Місто – це тип простору, у якому відбувається соціалізація та засвоєння культурних норм людиною. Міський простір зазвичай вимірюється наступними полями: фізичним, символічним, ментальним і соціальним [1]. Комбінації цих полів створюють образ міста й задають його структуру.

У фізичному просторі міста перебувають житлово-комунальний простір і транспорт. Транспортний простір не відповідний до соціального (наприклад, маятниковий рух робочої сили між функціональними зонами міста створює хвилеподібні навантаження на транспортну інфраструктуру), що приводить до порушення зв'язаності функціональних зон міста. Житлово-комунальне господарство характеризується великою зношеністю й продовжує дуже мало підтримуватися незважаючи на практично безперервний ріст тарифів. Слабкість вирішення даної проблеми через створення ОСББ проявляється в тому, що через невідповідність соціального й фізичного просторів міста дотепер на тих самих територіях проживають представники різних соціальних прошарок. Це приводить до небажання інвестувати багатими в простір міста пов'язане із проживанням з іншими (не створюється символічний простір престижу). Як указав Спірідонов І.О. «прошарки, що володіють значним капіталом для присвоєння бажаного для них простору, прагнуть створити певні границі» [2, с. 4], а це приводить до розриву міського простору.

Міський простір виступає як арена боротьби різних рівнів влади. Витрати для інвесторів у міський простір зростають і можуть переважувати вигоди від «входу в місто» не тільки за рахунок корупції у владних структурах, але й за рахунок того, що інвестор найчастіше повинен домовлятися як з міською так і з регіональною владою.

Спірідоновим І.О. були виділено 3 групи орієнтацій на ментальне поле міського простору [2, з 10]:

- «центроорієнтована група» - орієнтована на проживання в центрі міста;
- «екологічна група» - орієнтована на проживання в екологічно чистому районі;
- «новоурбаністична група», орієнтована на проживання й роботу в одному місці.

Торговельний і суспільно-діловий простір міста виступає як обслуговуюча функціонуюча зона приваблююча для будь-яких людей незалежно від статусу, але відтворення практик там і взагалі їх ефективне функціонування можливе за рахунок використання різних форм капіталу й, насамперед, економічного.

Точно також для використання культурних зон міста необхідна наявність певного культурного капіталу.

Дозвіллевий простір – не залежить від зонування міста й може виникати й функціонувати в будь-якому районі міста. Об'єкти утворюючі цей простір можуть виконувати одночасно кілька функцій, а їх використання вимагати наявності декількох форм капіталу (наприклад, економічного й соціального – ресторани).

Картографування просторів міста, їх зонування й визначення форм капіталу для їхнього використання може зробити використання міського простору більш ефективним, а також допомогти в плануванні росту й розвитку міста.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Мурзина И.Я. Региональное культурно-образовательное пространство: структура, функции, социокультурный потенциал. Монография. Москва: Перо, 2014. - 197 с.

2. Спиридонов И.А. Теоретико-методологические особенности изучения социального пространства города: автореф. дис. канд. соц. наук: 22.00.01. Саратов, 2011. - 20 с

УДК 364.642

Балухтіна О.М.¹, Грудіна В.В.²

¹ канд.іст.наук, старш.викл. НУ «Запорізька політехніка»,

² студ. СН-219 НУ «Запорізька політехніка»

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИЙОМНОЇ СІМ'Ї В УКРАЇНІ

За останні роки в державі вдвічі зросла кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, переважна більшість яких влаштована в інтернатні заклади. У 2002 р. Кабінет Міністрів України прийняв Постанову «Про затвердження Положення про прийомну сім'ю». З кожним роком кількість прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу збільшується. З 2017 р. розпочата реформа деінституціалізації, мета якої є скорочення до мінімуму інтернатних закладів та створення різноманітних інших послуг догляду за дитиною. Згідно зі статистичними даними Міністерства соціальної політики на 31 грудня 2018 р. в Україні на обліку дітей-сиріт та дітей,

позбавлених батьківського піклування, які проживали в прийомних сім'ях та дитячих будинках сімейного типу – 13943 дитини. В 2019 р. їх стало 14092; з них 6427 дітей проживають у прийомних сім'ях[1; 2, с. 85]. Таким чином кількість дітей, які проживають в сімейних формах виховання зростає.

Прийомна сім'я – сім'я або окрема особа, яка не перебуває у шлюбі, що добровільно за плату взяла на виховання та спільне проживання від одного до чотирьох дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Більшість таких дітей мають різної складності порушення у розвитку, причому їх ступінь залежить від терміну перебування у закладі державної опіки. При відсутності зусиль щодо їх компенсації, вони перетворюються у стійкі особистісні порушення і виховати здорову дитину практично неможливо. Тому умови у сім'ї, що взяла на виховання дитину, повинні бути максимально наближені до успішної сім'ї біологічних батьків та відмінні від умов закладу інтернатного типу, де дитина є частиною групи, а дорослі емоційно далекі від неї.

Вивченням форм виховання дітей, позбавлених батьківського піклування займаються вітчизняні та зарубіжні науковці. В першу чергу, це стосується досліджень, які розглядають це питання з психолого-педагогічної позиції (І.В. Пеша, Я.О. Гошовський, І.М. Трубавіна, І.М. Богданова, Ж.В. Петрович). Історія виникнення та розвитку системи догляду та утримання позбавлених дітей відображена в працях В.В. Белякова, А.М. Нечаєвої, М.В. Фірсова, Р. Картера [3]. Аналіз закордонного досвіду відображений в роботах О. Безлюдного, С. Грищенко, В. Козубовського, О. Романовської [4].

Найбільшими проблемами у становленні та розвитку сімейних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, на території України є недостатньо розроблене законодавство, підозріле ставлення суспільства до сімей, які беруть на виховання чужих дітей, та уявлення населення про дітей-сиріт як дітей з обтяженою спадковістю. Перший крок до змін у системі опіки і піклування над дітьми полягає в усвідомленні того, що кожна дитина повинна зростати в сімейному середовищі. Розміщення дитини у сім'ї родичів, або опіка найближчих родичів може бути неформальним видом опіки, як, наприклад, у Польщі, де у відповідності до Кодексу про сім'ю найближчий родич зобов'язаний підтримувати молодших родичів, якщо відсутня можливість для батьківської опіки.

Вважаємо, перспективи існування успішного соціального батьківства полягають у подальшій розробці технології підготовки та перепідготовки прийомних батьків та батьків-вихователів, удосконаленні соціального супроводу прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу, організації та підтримці супервізійних груп самопомогі таких сімей. Одночасно, необхідно зробити заклади інтернатного типу більш відкритими, проводити

на їх базі різні семінари-тренінги для майбутніх соціальних батьків, розміщувати соціальну рекламу, статті у пресі задля того, щоб знищити стереотип про вихованців сирітських установ та змінити публічне ставлення про соціальне батьківство як засіб збагачення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Міністерство соціальної політики України: офіційний сайт. URL :<https://www.msp.gov.ua/> (дата звернення 22.03.2021).
2. Солодухіна Л.С. Особливості нормативно-правового врегулювання альтернативного догляду за дітьми в Україні : *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. Серія : Державне управління. 2018. № 2. С. 82–92.
3. Мордань О.О. Міжнародна практика реформування державної системи опіки: досвід для України. URL : [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_02\(13\)/12mooodu.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_02(13)/12mooodu.pdf)
4. Безлюдний О.І. Соціально-педагогічні основи сімейного виховання в Сполучених Штатах Америки та в Україні: порівняльний аналіз : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Черкаси: Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, 2013. - 40 с.

УДК 364.65

Попович В.М.¹, Журін М.О.²

¹ д-р філос. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. СНЗ-217 НУ «Запорізька політехніка»

МЕНЕДЖМЕНТ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ УЧАСНИКІВ АТО/ООС

У соціальному контексті реабілітація передбачає відновлення здоров'я людини, її соціального статусу, втраченого або зниженого через проблеми, що призвели до складної ситуації. Реабілітація є системою наукової та практичної діяльності, спрямованої на відновлення особистісного та соціального статусу суб'єкта через комплексний вплив на особистість із залученням медичних, соціальних, психологічних, педагогічних, правових та інших засобів. Представлено реабілітацію військовослужбовців-учасників бойових дій як цілісний комплекс медичних, фізичних, психологічних, педагогічних, соціальних заходів, спрямованих на відновлення їх здоров'я, психоемоційного стану, працездатності, покращення процесу соціалізації та адаптації до умов мирного життя. Встановлено, що реабілітація цієї категорії населення передбачає наявність чотирьох основних видів – психологічної, медичної/фізичної, соціальної та педагогічної, які можуть поєднуватися між

собою, утворюючи нові підвиди (соціально-психологічну, соціально-педагогічну, медико-психологічну, професійно-психологічну тощо) в залежності від об'єкта реабілітації, його психоемоційного стану, факторів та умов, що впливають на проведення реабілітаційних заходів.

Сучасним підходом до управління в сфері соціальної реабілітації учасників АТО/ООС є проектно-орієнтований підхід, в основі якого лежать такі поняття як «проект», «управління проектами» і «проектний менеджмент». Проект у сфері надання соціальних послуг із соціальної реабілітації учасників АТО/ООС (або проектом у сфері соціальної реабілітації учасників АТО/ООС) представляє собою комплексну систему взаємопов'язаних структурованих завдань і заходів із соціального захисту і соціального обслуговування учасників АТО/ООС, які носять стадійно-процесуальний характер реалізації, спрямовані на розв'язання соціальних, соціально-психологічних і психологічних проблем учасників АТО/ООС і здійснюються в умовах фінансових та інших ресурсних обмежень у визначені терміни державними або некомерційними організаціями. Управління проектами або проектний менеджмент в сфері надання соціальних послуг із реабілітації учасників АТО/ООС визначено як процес інституалізації у програмно-цільовий формат способів втручання державних органів влади чи органів місцевого самоврядування у сферу формування і реалізації політики соціального захисту учасників АТО/ООС.

В контексті соціального захисту, і соціальної реабілітації зокрема, учасників АТО/ООС проектне управління (проектний менеджмент) сприятиме: 1) інституціоналізації програмно-цільового управління соціальним захистом і соціальним обслуговуванням учасників АТО/ООС; 2) формуванню єдиної регіональної інформаційної бази щодо соціальних і соціально психологічних проблем учасників АТО/ООС, які проживають на території регіону, і організацій, які володіють ресурсами для виявлення і вирішення проблем із соціальної реабілітації учасників АТО/ООС; 3) координації і інтеграції зусиль і ресурсів усіх секторів суспільства (державного, приватно-комерційного, громадського) для створення ефективної системи управління сферою надання послуг із соціальної реабілітації учасників АТО/ООС у регіоні.

Основними блоками (вимірами) концептуальної системно-діяльнісної моделі проектного управління в наданні соціальних послуг з реабілітації учасників АТО/ООС на регіональному рівні є методологічний блок, що включає основні підходи в управлінні проектами – управління життєвим циклом проекту, що здійснюється на основі інтегрованого та логіко-структурного підходів і включає аналітичний процес і набір інструментів, що використовується під час планування, управління, моніторингу та оцінки якості проектів і сприяє структурованому й систематичному аналізу проекту

або програми; процесний підхід, який пов'язаний із розробкою і реалізацією унікального комплексу заходів, спрямованих на досягнення цілей розвитку через реалізацію в інституції якісних, незворотних змін протягом певного періоду, що приводять до реорганізації структури, формування нових стандартів діяльності, підвищення організаційної ефективності, створення і розвитку проектного офісу як організаційної структури з відбору і розробки проєктів

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ветлинський С. Соціальний захист військовослужбовців в умовах проведення антитерористичної операції. *Ефективність державного управління*. 2016. Вип. 4 (49). Ч. 1. С. 198-205.

УДК 159.943:159.922.8.

Турба О.О.¹, Закревська А.В.²

¹ канд.соціолог.наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»,

² студ. СН-218 НУ «Запорізька політехніка»

ПРОБЛЕМИ БЕЗДОМНИХ ЛЮДЕЙ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19

Пандемія COVID-19 вдарила по статках й добробуту багатьох людей. Ще сильніше вона зачепила всіх, хто не має можливості забезпечувати себе повністю, чи мешкає на вулиці.

Ми говоримо про бездомних людей.

Суспільство та уряди в розвинених країнах набагато краще готові допомагати бездомним людям у кризових ситуаціях, ніж українське суспільство й уряд. У той час, як бездомні люди є однією з найбільш не захищених верств населення в Україні, допомога, яка надається їм, є доволі мізерною. Більше її не стало і в кризовий час.

Досі точно невідомо, скільки бездомних людей живе в країні, бо не ведеться жодного обліку, крім як за фактом наданої державними інституціями допомоги. Звертаються ж по неї далеко не всі. За оцінками громадських організацій, кількість бездомних людей, у Києві коливається від 5 до 40 тисяч, а в Україні їх близько 200 тисяч. Проблеми з доступом до їжі, води, медичної допомоги фактично завжди супроводжують життя людей, які опинилися на вулиці. Під час карантину ситуація значно погіршилася. Про це зробила дослідження моніторингова місія ООН.

Дати визначення поняттю «бездомна людина» теж непросто. Такими прийнято називати людей, які зовсім не мають житла чи притулку. Але є й інші тлумачення слова «бездомний»: кочовий (про спосіб життя); який не має сім'ї, самотній. Зазвичай бездомними вважають усіх, хто ристється в

смітниках, носить затруднений одяг – до таких людей зазвичай вживають епітет «маргінальні». Але багато з них насправді мають де жити. Причини, з яких вони рідко бувають чи зовсім не бувають вдома, різні: у деяких схильність до волоцюства, когось до дому просто не пускають родичі. З одного з недавнього прикладу, що трапилось почути від знайомої, це те, що в під'їзді її будинку постійно ночував охайний чоловік: він мав облаштоване спальне місце й стверджував, що родичів дома його сильно гноблять, тож йому затишніше тут. Його кілька разів виганяли, проте він повертався. Не шумів, не заважав, не смітив, просто спав і все. [2]. Фактично чоловіка можна називати бездомним, хоча він і має власне житло. У цьому матеріалі під поняттям «бездомний» ми маємо на увазі людину, яка вимушена мешкати на вулиці, бо не має квартири / дому або з якихось причин не може жити там, де прописана.

Основні проблеми, які тут охоплені, стосуються прав і їхнього порушення. Насправді це відбувається постійно, але під час пандемії та карантину це стало основною. Більшість бездомних людей не мають документів, а тому не можуть пройти тестування на виявлення вірусу SARS-CoV-2, та й загалом мають гірший доступ до медичних послуг. У бездомних людей часто виникає багато складних проблем зі здоров'ям, які можуть поєднуватися з проблемою з ментальним здоров'ям чи / або з залежністю. Вони також стикаються з низкою бар'єрів у доступі до медичних послуг, а також до інформації про здоров'я. Через слабкий імунітет, неповноцінне харчування, складнощі з дотриманням гігієни та тривале проживання у притулках чи на вулиці, вони мають вищі ризики захворіти фактично на будь-яку хворобу. Наприклад, бездомні люди у 20 разів частіше заражаються туберкульозом, ніж інші. Під час пандемії вони стали особливо вразливою групою, зокрема, для інфікування вірусом SARS-CoV-2[1].

Як допомогти? Важливо забезпечити бездомним людям належне лікування та тестування, а також доступ до медичної допомоги, що не пов'язана з COVID-19. Необхідно поширювати інформацію про заходи профілактики та адреси місць, де можна отримати необхідну допомогу (їжу, воду, засоби індивідуального захисту та медичні послуги). Зараз цим займаються лише громадські та волонтерські ініціативи того, що бездомні люди буквально опинилися за межею виживання.

Місця, де бездомні люди могли заночувати, під час карантину були зачинені.

Фінансування багатьох притулків зменшили в контексті карантину в країні й потреби забезпечити медичну сферу усім необхідним. Позитивним прикладом є Суми та Львів, де місцева влада збільшила фінансування комунальних закладів соціального захисту. Водночас самих бездомних

людей стало більше, адже багато хто втратив роботу й не зміг повернутися додому через припинення руху транспортних засобів.

Волонтери скаржаться на те, що поліція виганяла бездомних людей з місць, де вони тимчасово мешкали, застосовувала фізичну силу й погрожувала у разі, якщо ті не будуть дотримуватися самоізоляції. Якщо у людей взагалі немає жодного прихистку, де вони можуть самоізолюватися?

Як допомогти? Укласти чіткі інструкції щодо роботи з бездомними людьми під час пандемії, спираючись на рекомендації провідних організацій в охороні здоров'я. Зокрема потурбуватися, аби люди, які потрапляють у скрутні життєві ситуації (домашнє насильство, втрата роботи й житла тощо), не ризикували опинитися на вулиці. Для цього потрібно створювати заклади соціального захисту в містах, де їх немає, та виділити достатньо коштів на їхнє утримання.

Від початку пандемії у багатьох країнах тимчасовим рішенням було переобладнання конференц-залів, готелів, інших адміністративних будівель чи навіть стоянок для авто та стадіонів на місця для прихистку бездомних людей. Бездомні люди майже завжди мали підрібток, який вони втратили з настанням карантину. Так вони залишилися взагалі без засобів для існування й стали повністю залежними від громадських та волонтерських організацій. Цьому можна було б зарадити поновленням роботи закладів, де бездомні люди могли підпрацьовувати (пункти переробки, будівництва), допомагати їм знайти роботу чи підрібток, сприяти доступу до пенсій та соціальних виплат. Бездомні люди — дуже вразлива категорія людей, яка гуртується навколо своїх. Під час карантину вони не мали доступу до інформації про COVID-19, не розуміли, як діяти і куди йти.

Зараз важливо продовжувати поширювати інформацію про профілактику хвороби та послуги, які надаються на державному рівні. А також діяти та допомагати адресно, реагуючи на потреби бездомних людей. Велика вдячність громадським та волонтерським організаціям, які продовжують допомагати бездомним людям під час карантину! До речі, якщо маєте змогу та бажання, до них можна долучитися.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Відповідно до Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» № 2168-VIII від 19 жовтня 2017 р., ч. 5 ст. 4.

2. Місто під час пандемії: невидимі проблеми і як їх вирішувати Анастасія Боброва <https://ua.boell.org/uk/2020/04/23/misto-pid-chas-pandemii-nevidimi-problemi-i-yak-ikh-virishuvati>

ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Захист населення посідає важливе місце в системі соціальної політики, що забезпечує гарантії непрацездатним та найбільшу разливим верствам працездатного населення. Державне соціальне страхування дає змогу наблизити сферу захисту безпосередньо до кожного окремого громадянина та до населення країни загалом. В умовах трансформації соціально-економічних процесів у суспільстві перед державою стоїть питання про забезпечення належних умови для призначення, нарахування та отримання соцвиплат, допомоги, пільг, соціальних послуг та житлових субсидій, сприяння підвищенню ефективності діяльності органів соцзахисту населення, соціальних інспекторів, запобігання зловживанню під час призначення соцпідтримки, а також підвищення рівня адресності надання різних видів соцдопомоги та ефективності використання бюджетних коштів.

Проблемам та перспективам розвитку системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в Україні приділяли увагу у своїх наукових працях такі автори, як: Н.Болотіна, М.Бондарук, І.Гуменюк, О.Коваль, О.Москаленко, С.Прилипко, С.Синчук, С.Сільченко, О.Соловійов, О.Ярошенко та ін.

Для того, щоб краще розібратися в темі державного соціального страхування, потрібно спершу в'яснити, що означає саме поняття «соціальне». Наприклад, з Максом Вебером, соціальне – це орієнтування на іншого, на конкретну реакцію, можна сказати, очікування.

Виходячи з даного розуміння «соціального», соціальний захист – це засіб збереження стабільності та злагоди в суспільстві, що трансформується, інструмент, за допомогою якого держава може впливати на життя людей.

Ю.Хабермас вважає, що розвинена система соціального захисту стає політичним змістом масової демократії. Політична система не в змозі добитися безмежної лояльності мас і тому для додання легітимності своїх дій повинна пропонувати державні ті соціальні програми, виконання яких повинна забезпечувати [1].

Слід констатувати, що прототипи інститутів соціального страхування з'явилися ще в епоху стародавніх цивілізацій, проте перші, близькі до сучасності елементи соціального захисту почали формуватися лише у другій половині XIX – на початку XX століть.

У багатьох країнах клієнти Світового банку розглядають досвід роботи США і Канади як джерело натхнення, передової практики і накопиченого досвіду при розробці та здійсненні національних стратегій електронного уряду, взаємодії і управління та комплексної системи.

В Україні на сьогоднішній день урядутвердив положення (Постанова від 17 липня 2019р. №676) Про єдину інформаційно-аналітичну систему управління соціальною підтримкою населення України (E-SOCIAL) і Положення про єдиний державний реєстр соціальної сфери. E-SOCIAL автоматизує процес передачі, аналізу і надання даних, контроль надання соціальної допомоги особам, що її потребують, виявлення порушення та помилки при отриманні соціальної підтримки, начислення і підготовку даних для надання соціальної підтримки.

За результатами дослідження Національного центру електронного урядування, в Україні половина (46 %) центральних органів виконавчої влади та чверть (25 %) обласних державних адміністрацій мають веб-сторінки для надання онлайн-послуг. З установ, які мають такі сторінки, лише 19 % центральних органів виконавчої влади та 30 % обласних державних адміністрацій надають послуги в електронній формі. При цьому якість таких послуг залишається низькою.

Таким чином, питання підвищення рівня захисту населення України і, зокрема, розвитку державного соціального страхування обумовлює необхідність розроблення державної політики ефективного розвитку соціального страхування в поєднанні із державними електронними інформаційними ресурсами.

В Академічному тлумачному словнику (1970—1980) є кілька визначень соціального:

- ✓ Пов'язаний із життям і стосунками людей у суспільстві;
- ✓ Суспільний;
- ✓ Породжений умовами суспільного життя, певного середовища, ладу;
- ✓ Існуючий у певному суспільстві. Здійснюваний у суспільстві
- ✓ Зумовлений поділом суспільства на класи.

На сайті Верховної Ради України вказано, що державне соціальне страхування - це система прав, обов'язків і гарантій, що забезпечує соціальний захист для осіб, які втратили працездатність частково або повністю, не можуть знайти роботу через незалежні від них обставини та в інших випадках, передбачених законом, на гроші фондів, сформованих за рахунок страхових внесків роботодавця, громадян, бюджетних та інших коштів, передбачених законом.

Взаємодія між владою та громадськістю є важливим показником демократичності та легітимності врядування. Ця парадигма спирається на розуміння процесу управління як комунікації, вектори якої спрямовані не

лише на внутрішню системну організацію процесу впорядкування діяльності державного апарату та регулятивного впливу на діяльність суб'єктів недержавного сектору, але й на горизонтальне поширення інформації, що виходить за межі владної компетенції державних органів та спонукає до контакту з суспільно-громадськими інституціями та приватними організаціями, залучаючи до участі громадськість із недержавних (неприбуткового та приватного) секторів. У цьому неминуче проявляється діалектичне протиріччя, коли держава має поєднувати функцію "публічного керівника" розвитку усього суспільства з функцією однієї із сторін соціального контракту на засадах партнерського рівноправ'я з іншими акторами, такими як бізнес та громадянське суспільство. Зрозуміло, що ця партнерська рівність є як раз одним з тих чинників, що дає підстави для оцінювання легітимності врядування, відповідності інтересам розвитку суспільства та ефективності діяльності державного сектору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Хабермас Ю. Відносини між системою і життєвим світом в умовах пізнього капіталізму // Теорія та історія економічних і соціальних інститутів і систем. Альманах THESIS. 1993. Вип. 2. С. 127.

УДК 364.08

Щербина С.С.¹, Ілляшевич К.В.²

¹ канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студентка групи СН-410м НУ «Запорізька політехніка»

ПРОФЕСІОГРАФІЯ І ПСИХОДІАГНОСТИКА, ЯК ОСНОВИ ДЛЯ УСПІШНОГО ПОЄДНАННЯ РОБІТНИКА ТА ПРОФЕСІЇ

Передумовою успішного використання психологічних та соціально психологічних особливостей персоналу є використання менеджерами по роботі з кадрами доктрин професіографії – науки, яка описує професії і спеціальності з погляду вимог до людини.

Основні кваліфікаційні вимоги до працівника визначаються Довідником кваліфікаційних характеристик професій працівників, який представляє собою систематизований за видами економічної діяльності збірник описів професій, наведений у Класифікаторі професій (керівники, фахівці, службовці, технічний персонал, робітники). Кваліфікаційна характеристика професії працівника має такі розділи: «Завдання та обов'язки», «Повинен знати», «Кваліфікаційні вимоги», «Спеціалізація», «Приклади роботи». Згідно з вимогами чинного законодавства в кожній окремій організації на основі Довідника розробляють посадові інструкції для керівників, фахівців,

службовців.

У зв'язку з ускладненням виробництва, підвищенням вимог до психофізіологічних якостей працівника зростає необхідність у конкретизації вимог до виконавця в залежності від змісту, характеру та умов виконання роботи. Характеристика таких вимог необхідна для проведення профорієнтації, професійного підбору, організації праці, формування методичних основ навчання спеціальності.

Для встановлення конкретного переліку вимог з боку роботи визначають і оцінюють вплив і значення факторів, які зумовлюють ці вимоги. Як правило, враховується вплив таких груп факторів:

- техніко-технічні – визначають вимоги до професійної підготовки виконавця, наявності у нього необхідних технологічних навичок;
- організаційні – характеризують уміння працювати в ритмі колективу;
- фізіолого-сенсорні – визначають вимоги до фізичних даних і властивостей аналізаторів працівника;
- психомоторні – визначають вимоги щодо рухової сфери (швидкість реакції, темп рухів, швидкість, ритмічність, точність, координованість ті інше);
- інтелектуальні – формують вимоги до розумової сфери діяльності працівника і таких специфічних здібностей, як спостережливість, надійність, активність, відповідальність та інші.

Кожна з цих груп охоплює велику кількість факторів, врахувавши які можна досить повно визначити комплекс вимог роботи до працівника залежно від її змісту, характеру та умов виконання.

Професіограма містить: 1) загальні відомості про професію та її динаміку в зв'язку з розвитком науки і техніки, соціальне та економічне значення; 2) виробничу характеристику професії, опис трудового процесу, робочої пози, рухів тощо; 3) санітарно-гігієнічні умови праці з виділенням професійних шкідливостей і переліком фізіологічних умов та медичних протипоказань; 4) перелік обсягу знань і умінь, які необхідні для успішної професійної діяльності, з виділенням тих, що визначають професійну майстерність; 5) характеристику видів і тривалості професійного навчання, можливості підвищення кваліфікації; 6) психограму, тобто характеристику психологічних вимог професії до людини з виділенням основних і бажаних психічних особливостей, а також психофізіологічних протипоказань.

Серед психологічних і психофізіологічних вимог основними є такі: 1) типологічні особливості (сила, врівноваженість, рухливість нервових процесів); 2) сенсорні якості (гострота зорової, слухової, тактильної чутливості); 3) швидкість розпізнавання сигналів; 4) сприймання предметів у статичній і динамічній; 4) увага (концентрація, розподіл, переключення, стійкість); 5) пам'ять (особливості, обсяг); мислення (аналіз, синтез,

абстракція); 6) емоційно-вольова сфера (емоційна стійкість, здатність до ефективної діяльності в екстремальних умовах); 7) особисті якості (організованість, здатність до співробітництва, комунікативні якості, відповідальність, іноваційність та інші). Комплекс психофізіологічних і психологічних характеристик складає психограму професії.

Слід пам'ятати, що метою професійної діагностики є вивчення не окремих властивостей і здібностей особистості, а певної їх структури, функціонального складу, поєднання сенсомоторних, мнемонічних, логічних, емоційно-вольових компонентів, які в різних видах діяльності розвиваються нерівномірно. В процесі їх розвитку формуються так звані професійно важливі якості, тобто індивідуальні якості працівника, які впливають на ефективність діяльності і успішність її освоєння. Крім процедури діагностики рівня вираженості професійно важливих властивостей, необхідно оцінити і спрогнозувати динаміку формування і розвитку індивідуальних професійно орієнтованих динамічних структур особистості, які забезпечують у майбутньому успішність діяльності.

УДК 316.4

Баршацька Г.Ю.¹, Клименко А.О.²

¹ канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. СН-410м НУ «Запорізька політехніка»

ФЕНОМЕН АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ У СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОМУ ДИСКУРСІ

У сучасному соціально-економічному контексті розвитку освітніх систем важливу роль відіграють процеси глобалізації та інтернаціоналізації вищої освіти. У всьому світі посилюється конкуренція і співпраця між освітніми та науковими організаціями, активізується обмін студентами, викладачами, аспірантами та дослідниками, набуває широкого поширення дистанційна освіта, зростає роль безперервної освіти. Освіта розглядається сьогодні як одна із найважливіших складових суспільної структури.

За останні десятиріччя значного поширення набуває феномен академічної мобільності. Це зумовлено глобалізаційними процесами, процесами інтегрування та уніфікації освітніх систем, логічною відповіддю на які стало виникнення ряду освітніх програм для міжкультурного обміну знаннями та досвідом.

Рада Європи розглядає академічну мобільність як пересування людей: студентів, викладачів, дослідників для навчання, викладання та проведення досліджень. Згідно ЮНЕСКО, під академічною мобільністю мається на увазі період навчання, викладання або проведення досліджень в іншій країні

(некраїни проживання студента, викладача або дослідника). Період перебування в іншій країні обмежений, і по закінченню навчання/досліджень, студент, викладач або дослідник повертається в свою країну [3].

Академічна мобільність може реалізовуватися через програми обмінів або за рахунок індивідуального пересування студентів, дослідників і викладачів ('freemovers'). Також академічна мобільність включає так звану «дистанційну мобільність»: наприклад, студент навчається в закордонному університеті допомогою дистанційних технологій, не виїжджаючи за кордон.

Потреба в інтеграції світів європейського університету сьогодні як надзвичайно гостра. І одночасно оформляється уявлення про те, що інтеграція не безмежна. Внутрішні кордони зближення визначаються «інстинктом самозбереження» культур різних народів. Забезпеченню неомогенності служить зворотний міграції процес осідання, закріплення підсистем університетського світу всередині кордонів, обумовлених культурно (ментально), політично і, нарешті, економічно. Таким чином, дві характеристики - просторова закріпленість і просторова рухливість учасників університетського життя - є атрибутивними для світу університету. Їх поєднання постійно потребує оптимізації.

Всю нескінченну різноманітність цілей участі в соціокультурному процесі суб'єктів - як індивідуальних, так і групових - можна умовно розділити за «спрямованістю» на 2 групи: 1) екстравертивний вектор - для «спільної справи» (і себе як підсистеми, частини культури) - самореалізація для комплексного стратегічного розвитку; 2) вектор інтровертивного - для себе (з урахуванням інших як середовища і засоби) - діяльність як засіб забезпечення більш високої позиції, успіху. Це розділення можна використовувати, аналізуючи стратегію національних освітніх систем. Адже і тут сьогодні цілком виразно простежується неоднозначність у баченні інтересів стратегічних, з одного боку, і «своємірних», що визначають прагнення неодмінно виграти в «гонці утворень», з іншого. Протягом більшої частини історії в соціокультурних практиках зростає роль ієрархії, значення боротьби за першість.

Важливим елементом забезпечення цієї стійкості є академічна мобільність, підтримуюча модель оптимального розвитку національних систем освіти на основі гармонійного поєднання своєї ясно вираженої особистості зі своєрідністю інших культур освіти з метою розвитку багатства загального миру університету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Добренков В.И. Социология: Учебник / В.И. Добренков, А.С. Кравченко. – М.: ИНФРА-М, 2001. - 624 с.

2. Нова динаміка вищої освіти і досліджень для соціальних змін та розвитку [За ред. І. О. Вакарчука. Упор.: Т. В. Фініков, Я. Я. Болюбаш, І. І. Бабин, Г. О. Усатенко]. – К.: Агентство «Україна», 2009. – 64 с

3. Правові засади реалізації Болонського процесу в Україні: монографія /Колектив авторів: Бугров В., Гожик А., Жданова К., Зарубінська І., Захарченко В., Калашнікова С., Козієвська О., Линьова І., Луговий В., Оржель О., Рашкевич Ю., Таланова Ж., Шитікова С.; за заг. ред. В. Лугового, С. Калашнікової. – К.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. – 156 с.

УДК 331.005.95

Баршацька Г.Ю.¹, Ковшун А.В.²

¹ канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. СН-410м НУ «Запорізька політехніка»

МОЖЛИВОСТІ КОУЧИНГОВОГО ПІДХОДУ В УПРАВЛІННІ СОЦІАЛЬНОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

Коучинг досить новітнім для українських реалій підхід в управлінні організаціями, зокрема в соціальній сфері. У зв'язку з цим викликає цікавість як серед ТОП-керівників та менеджерів середнього рівня, так і HR-фахівців, та власне персоналу. Якщо розглядати коучинг в контексті стилів управління, то його найчастіше характеризують як партнерський стиль взаємодії всередині організації, й альтернативу директивному підходу. В той час, як останній передбачає чіткі вказівки та інструкції, коучинг же – це, передусім, ефективні питання, з потужним потенціалом розвитку людей та середовища.

Для чіткого розуміння означених дефініцій, наведемо визначення, котре запровадив один з родоначальників сучасного коучингу як системи – Томас Дж. Леонард. Коучинг – це партнерство з особистістю чи групою осіб, під час якого відбувається стимулювання розумових й творчих процесів, що сприяють максимальному розкриттю особистого й професійного потенціалу [1, 26].

Інноваційний (для українських реалій) коучинговий підхід в управлінні соціальною організацією, має ряд суттєвих переваг.

1. Підвищення ефективності виконання завдань й професійних обов'язків. Це є найбільш значущим плюсом, без якого коучинг просто не мав би сенсу. Коучинг розвиває найкращі якості людей і команд (в той час як інші системи управління навіть не прагнуть до цього) і дозволяє використовувати ці якості в роботі на благо організації. Таким чином, використання коучингу в управлінні значно підвищує продуктивність співробітників соціальної організації.

2. Розвиток персоналу. Це передбачає не лише навчання на курсах, семінарах та тренінгах. Тут мова переважно йде про розкриття внутрішнього потенціалу співробітників організації. Ідея коучингу полягає в тому, що в кожній людині закладений потужний потенціал, і коучинг допомагає його розкрити й посилити, причому під час робочого процесу.

3. Зростання якості навчання персоналу та об'єму засвоєваних знань. Так, при використанні коучингу в процесі навчання, суттєво зростає сприйняття і запам'ятовування інформації, а також інтерес до навчання. Крім того, після закінчення навчання співробітники соціальної організації легше адаптують отримані знання до специфіки своєї роботи, починають більш активно і ефективно застосовувати отримані знання на практиці.

4. Покращення соціально-психологічного клімату в колективі та стосунків з керівником. Адже самі питання, котрі ставляться в процесі коучингу, надають значимість і тому, кого запитують, і його відповідям. Таким чином, поступово встановлюється атмосфера взаємної поваги та довіри, а хороші стосунки всередині колективу позитивно позначаються на продуктивності.

5. Економія часу керівника. На перший погляд, коучинг вимагає додаткового часу. Але насправді він істотно заощаджує час керівника. Додаткові витрати часу виникають тільки при навчанні коучингу і на етапі впровадження його як нової системи управління. Надалі співробітники, з якими проводився коучинг, готові брати на себе відповідальність, їх не треба підганяти чи стежити, тому у керівника з'являється час на виконання більш складних функцій, яким раніше не приділялося належної уваги.

5. Поліпшення якості життя людей через зростання емоційної задоволеності. Остання ж виникає як наслідок партнерської співпраці, де співробітник відчуває свою значимість, цінність, та задоволеність роботою.

6. Ефективне використання людей їх, навичок та ресурсів. Керівник дуже часто навіть не має уявлення про те, які приховані ресурси є в його розпорядженні до тих пір, поки не почне проводити коучинг. В процесі коучингу, зазвичай, йому відкривається багато раніше прихованих талантів співробітників його команди, а так самі рішення практичних проблем (часом досить несподівані), виявити які можуть тільки ті, хто регулярно з ними стикається. Коучинг дозволяє використовувати робочий потенціал співробітника або команди на всі 100%.

7. Швидка й відповідальна реакція на критичну ситуацію. Якщо люди відчувають атмосферу поваги і визнання, вони завжди готові виступити на захист інтересів організації в критичній ситуації. Виконання додаткової роботи, тимчасове погіршення умов праці не будуть для них великою проблемою і будуть сприйняті з розумінням. Більш того, співробітники

зроблять все можливе, щоб уникнути критичних ситуацій, причому зроблять це самі, без додаткових вказівок керівництва.

8. Мотивація персоналу. У наш час «батіг» і «пряник» в мотивації персоналу стають все менш і менш актуальними. Люди працюють за бажанням, а не з примусу. Коучинг допомагає людям розкритися, в повній мірі реалізувати себе і отримати задоволення від своєї роботи, підвищити самооцінку. Природно, що при цьому люди стають мотивованими на якісне виконання своїх обов'язків, на продуктивну і якісну роботу.

Отже, на сьогоднішній день коучинг можна сміливо віднести до одного з найбільш ефективних стилів управління персоналом в соціальній організації, потужних інструментів, що дозволяють досягати високих результатів. Коучинг - це не теорія, а, перш за все, практика. Практика нескладна в освоєнні, але при цьому на рідкість ефективна й затребувана.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Thomas J Leonard The portable coach : 28 surefire strategies for business and personal success. – Publisher: New York, NY : Scribner, 1998. – 336 p.

УДК 364-322

Кузьмін В.В.,¹ Сагань Є.С.²

¹доц. НУ «Запорізька політехніка»

²студ. гр. СН-218 НУ «Запорізька політехніка»

ВОЛОНТЕРСТВО У СОЦІАЛЬНОМУ ПАРТНЕРСТВІ

Сучасна ситуація в Україні характеризується соціально-психологічною, економічною нестабільністю, зниженням рівня життя більшості населення, знеціненням моральних норм у суспільстві, зростанням злочинності і насильства. За підрахунками Міжнародного валютного фонду у 2018 р. Україна визнана найбільш небезпечною країною Європи.

Розуміючи глобальність і серйозність цих проблем, у суспільстві виникають ініціативи громадян, які об'єднуються у некомерційні групи та рухи, які беруть на себе широкий спектр зобов'язань у вирішенні питань як політичного, так і соціального характеру. Одним із головних методів стабілізації є реалізація ідеології соціального партнерства.

Соціальне партнерство у широкому сенсі – це такий специфічний тип суспільних відносин, що відбувається між різними верствами населення, соціальними групами, а також відповідний механізм стосунків між державними органами, представниками працюючих і працедавцями.

При цьому йдеться не про тотожність або злиття інтересів, а про досягнення їх оптимального балансу: створення умов, за яких власник

забезпечуватиме собі стабільне отримання прибутку, а найнятий робітник – гідні умови існування, відповідні певній якості життя [1, с.34].

Отже, соціальне партнерство – це метод регулювання соціально-трудових відносин, об’єктивний процес формування соціальної держави.

Сьогодні в Україні зароджується демократичне суспільство, яке має базуватися на принципах свободи, творчості та гуманізму. Формальні державні структури не в змозі реагувати на всі запити суспільства, тому особливої ваги набуває громадський волонтерський рух.

Волонтерський рух — це рух із надання безкорисної допомоги тим, хто її потребує. Коли люди вкладають свої ресурси, свої знання, свій час, а також навички та уміння для допомоги іншим людям. Вони не отримують за це заробітну плату чи якусь матеріальну допомогу, проте вони отримують не менш важливі взаємовідносини, нові знання, нові знайомства, досвід, теплі внутрішні почуття та духовну збагаченість коли надають підтримку нужденним.

Волонтерський рух є невичерпним джерелом знань для молоді та студентів, адже саме волонтерство надає їм можливість вчитись самореалізуватись, розвивати власні здібності, отримувати досвід, знання, та поступово ставати дисциплінованими і відповідальними громадянами, гідними своєї країни.

Участь у волонтерській діяльності і виконання різноманітних практичних завдань сприяє формуванню професійно важливих якостей, практичних вмінь і навичок. Це дає змогу реалізувати дві взаємопов’язані цілі — успішність соціалізації особистості за сучасних умов і саморозвитку студента як професіонала і як особистості.

Кожна людина, яка живе в суспільстві, намагається зайняти в ньому певне місце. Існує така думка, що людина яка втратила сенс свого існування з певних причин чи просто перебуває в стані депресії та зневірилась у своїх силах, може знайти натхнення у волонтерській діяльності. Допомагаючи іншим людям волонтери збагачують внутрішні ресурси адже вони відчують себе потрібними і важливими для суспільства.

Волонтерський рух поступово проникає в економічну галузь. Так, Державна податкова адміністрація України залучила до волонтерської роботи громадських податкових консультантів зі студентів, пенсіонерів, колишніх працівників органів державної податкової служби. Активно розвивається волонтерський рух у Тернопільській, Запорізькій, Львівській, Вінницькій, Херсонській областях. Напрями діяльності волонтерів — рух матерів проти наркотиків і СНІДу, підготовка молодих сімей до ролі батьків, психологічна допомога вагітним жінкам, соціальний патронаж дітейінвалідів, профілактика наркоманії, допомога безпритульним дітям, дітямсиротам із кризових сімей, учням шкіл-інтернатів.

Зазвичай більшість волонтерських організацій виникає стихійно та бере участь переважно в одноразових заходах, з'являється потреба в розробці системного підходу до залучення волонтерів, організації їхньої діяльності та підтримки розвитку волонтерського руху. Головну роль у зміцненні позицій добровольців які бажають стати волонтерами відіграє впровадження системи навчання волонтерів, про що говорить досвід волонтерства інших країн. Так наприклад, у листопаді 2020 року активісти ГО "ВОЛОНТЕРСЬКИЙ ЦЕНТР ЗАПОРІЖЖЯ" пройшли навчання у вигляді тренінгів.

Метою навчання й підвищення кваліфікації волонтерів є підготовка їх до кваліфікованої й самостійної роботи й, тим самим, забезпечення високої якості надаваних послуг, які відповідають інтересам клієнтів.

Центри, які залучають до роботи волонтерів, повинні планувати їхнє систематичне навчання, наради, інструктування, дискусії, семінари, круглі столи, тренінги, що дозволяє урізноманітнити форми ознайомлення волонтерів зі змістом, напрямками, особливостями, видами соціально-психологічної роботи залежно від рівня професійної підготовки до такої діяльності.

На даний час в Україні більшість аспектів роботи волонтерів при її неосаянності залишаються невизнаними, оскільки в багатьох випадках їхня діяльність здебільшого має неофіційний і неструктурований характер. Це пов'язано ще й з тим, що волонтерство в нашій країні почало розвиватися 10 років тому, тоді, коли за кордоном воно має давню історію.

В сучасних умовах дуже важливо аби громадськість і держава розуміли важливість волонтерського розвитку та волонтерства взагалі. Соціальні проблеми постійно зростають і потребують їх термінового вирішення та можливого уникнення в майбутньому, саме тому волонтерству необхідна підтримка не тільки громадськості та суспільства а й з боку держави. Це стає завданням першочергової ваги у здійсненні нової політики країни. Формування великого руху добровольців – є одним з важливих шляхів до продуктивної соціальної роботи в будь-якій державі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Волонтерство в соціальній роботі: навч. посіб. — К.: КиМУ, 2008. — 86 с
2. Шедяков В.Є. Розвиток системи відносин соціального партнерства як чинник забезпечення високого рівня трудової мотивації. Актуальні проблеми економіки, 2013. № 4 (142). С. 33-45.

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА У РОБОТІ ІЗ СІМ'ЯМИ, ЩО ОПИНИЛИСЯ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

Сьогодні тривожним сигналом для українського суспільства є те, що значна частина сімей вимагає соціально педагогічної допомоги через проблеми, що виникають як між членами сім'ї, так і між сім'єю та її зовнішнім оточенням.

Сім'я в складних життєвих обставинах — це сім'я, яка в силу об'єктивних чи суб'єктивних причин втратила свої виховні можливості, в результаті чого в ній складаються несприятливі умови для виховання дитини. Зростання кількості сімей в складних життєвих обставинах обумовлено збільшенням числа малозабезпечених сімей, міграцією, в тому числі за межі держави, погіршенням стану здоров'я населення, зміною традиційних ролей в сім'ї, особливо жінок, зростанням кількості розлучень, неповних сімей, насильства в сім'ї тощо. Сім'ю визнано найкращою умовою виживання, захисту і розвитку дітей, основним осередком суспільства, природним середовищем для людини, то саме від неї залежить, яким буде наше майбутнє.

У рамках професійної компетентності соціальний працівник має володіти широким колом відповідних професійних знань і умінь:

1. мати належну професійну підготовку, володіти глибокими знаннями з теорії і практики соціальної роботи, технології її здійснення, із психології, педагогіки, фізіології, економіки і організації виробництва, законодавства, сучасних інформаційних технологій, методів математичної статистики та ін.;

2. володіти високою загальною культурою, бути ерудованою людиною у сфері культури, музики, живопису;

3. володіти інформацією про сучасні політичні, соціально-економічні процеси в суспільстві, бути досить поінформованим про різні соціальні групи населення, їх потреби та особливості;

4. уміти передбачати наслідки своїх дій, послідовно втілювати у життя цінності професії;

5. володіти навичками комунікативного спілкування, наприклад, уміти правильно спілкуватися з важкими підлітками, інвалідами, людьми похилого віку;

6. дотримуватися етики професійної поведінки, професійної таємниці, бути коректним у питаннях, що стосуються інтимних аспектів життя клієнтів;

7. бути емоційно врівноваженим, готовим до психологічних навантажень, сумлінно виконувати свій професійний обов'язок, не втрачаючи самовладання, доброзичливості та уваги до клієнта;

8. уміти ухвалювати рішення у складних, несподіваних ситуаціях, чітко формулювати і грамотно висловлювати свої думки.

Фактично компетенції соціального працівника реалізуються з орієнтацією на клієнта соціальної роботи, його проблеми, потреби, інтереси, особливості віку тощо.

На сьогоднішній день багато громад в Україні занепокоєні загостренням соціальних та економічних проблем, що погіршують соціальне становище сімей із дітьми, а особливо сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах [2, с. 19].

Спеціальні урядові програми, спрямовані на їх вирішення, не дають очікуваних результатів. В Україні негайного вирішення потребують проблеми соціального сирітства, насильства щодо дітей, погіршення стану їхнього здоров'я та багато інших соціальних негараздів. Стає більш чітким розуміння, у тому числі на рівні територіальних громад, що ці проблеми є не ізольованими, а глибоко взаємопов'язаними.

Типовими помилками соціального працівника під час роботи з соціальною мережею сім'ї є:

1. ігнорування інших служб, організацій, не залучення їх до соціального супроводу;

зосередження на якомусь одному із секторів сітки й ігнорування інших;

2. невміння бачити ключові елементи сітки для ефективної роботи із сім'єю;

3. брак навичок і вмінь активізації соціальної мережі для допомоги конкретній сім'ї;

4. брак навичок активізації самої сім'ї;

5. недооцінка важливості роботи із соціальною мережею сім'ї [1, с. 104].

Таким чином, у суспільстві зростає усвідомлення того, що професійні працівники соціальної сфери та державні програми, які ними реалізуються, незважаючи на їхні добрі наміри, не можуть повною мірою забезпечити комплексне розв'язання взаємопов'язаних проблем. Результативність соціальних програм значною мірою залежить від активної участі пересічних громадян, бізнесових структур, формальних і неформальних громадських, благодійних організацій у багатьох сферах життя. Все більш важливим у реалізації соціальних програм стають особисті взаємини та поновлені, життєздатні соціальні мережі. Створення і відновлення таких взаємин і соціальних мереж, у першу чергу в територіальних громадах, є завданням, до виконання якого мають долучатися всі сектори суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Соціальна робота в Україні: Навч. посіб. / І.Д. Зверева, О.В. Безпалько, С.Я. Харченко та ін.; За ред. І.Д. Зверєвої, Г.М. Лактіонової. К.: Центр навчальної літератури, 2004, - с. 104.
2. Соціальні служби родини: Розвиток нових підходів в Україні (перевидання). За ред.. І.М. Григи, Т.В. Семигіної. К., 2003, - с. 19.

УДК 159.943:159.922.8.

Турба О.О.¹, Лебеденко В.В.²

¹ канд.соціолог.наук, доцент НУ «Запорізька політехніка»,

² студ. СН-218 НУ «Запорізька політехніка»

ПРОБЛЕМА СУЇЦИДУ СЕРЕД СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ: ПРИЧИНИ ТА ПРОФІЛАКТИКА

Однією з найактуальніших проблем сьогодення є проблема самогубства, а особливо зростання кількості суїцидів у підлітків та молоді. Особливо складним завданням є аналіз причин та мотивів підліткового самогубства, адже підлітковий вік є найскладнішим, найсуперечливішим періодом, певні риси особистості роблять період дорослішання суїцидонебезпечним в житті людини. Саме завдяки емоційно незрілій психіці та егоцентричним проявам у ситуації конфлікту серед неповнолітніх не працюють такі антисуїцидальні мотиви як духовні цінності, віра, співчуття, прихильність.

Підтвердженням цього є статистика, суїцид є другою після нещасних випадків причиною смерті у молодих людей у віці від 15 до 20 років, думки про самогубство виникають у кожного п'ятого підлітка, за прогнозами дослідників, в наступні 10 років число суїцидів буде швидше рости у підлітків у віці від 10 до 14 років.

Досліджуючи проблему суїцидів, науковці визначають такі основні чинники самогубств серед підлітків:

1. Переживання образи, самотності, відчуженості, неможливості бути зрозумілим іншими.
2. Переживання втрати батьківської любові або неподілене кохання, ревності.
3. Переживання, пов'язані зі смертю, розлученням чи залишенням родини кимось з батьків.
4. Почуття провини, сором, зневажене самолюбство, незадоволення собою.
5. Страх ганьби, глузування, приниження.
6. Страх покарання, небажання вибачитися.
7. Любовні невдачі, сексуальні ексцеси, вагітність.

8. Почуття помсти, протесту; злість, загроза, вимагання.

9. Бажання привернути до себе увагу, викликати співчуття, уникнути неприємних наслідків, відійти від важкої ситуації.

10. Співчуття або наслідування друзям, героям книжок, фільмів („ефект Вертера”).[2, с. 85].

До сфери впливу родини відносяться десь до половини суїцидальних мотивів, які зареєстровані статистикою. Провідними з них є: розлучення батьків, психологічне неприйняття дитини батьком та матір'ю, виховання в умовах бездоглядності, ізоляція в сім'ї, „моральний гнів” батьків, емоційна відчуженість членів родини, міжособистісні конфлікти подружжя, цілодобове утримання дитини у дитячому будинку, школи - інтернаті, на відстані від помешкання батьків, втрата батька або матері, близьких родичів [3, с. 105].

Для подолання та профілактики суїцидів соціальні працівники та психологи використовують такі методи:

1. Консультативна робота з батьками, педагогами, учнями, спрямована на зняття факторів, що спонукають чи провокують суїцид.

2. Проведення індивідуальних консультацій з педагогами у кількох закладах і батьками дітей із групи суїцидального ризику.

3. Проведення циклу бесід з підлітками про цінність особистості й сенс життя; «Невпевненість у собі», «Конфлікти», «Підліток і дорослий», «Спілкування з дорослими», «Спілкування з однолітками протилежної статі», «Основні проблеми підліткового віку», «Стрес і депресія».

4. Залучення підлітків до громадської діяльності (спортивні секції, гуртки.), культурно-виховних заходів, які сприяють формуванню позитивних громадянських, естетичних почуттів, духовності учнів і педагогів. [1, с. 44-59].

Треба також зазначити, що проблема самогубства тісно пов'язана з проблемами у родині неповнолітнього, бо саме тут створюються установки та цінності особистості, моделюються її засоби адаптації до середовища та її особистісні позиції у ситуації конфлікту. Якщо дитина виховується не в благополучній родині, то частіше за все вона виступає джерелом суїцидогенних настроїв, благополучній сім'ї, найчастіше виступають як фактор, який протидіє реалізації потенційних суїцидальних тенденцій. Саме тому, при побудові профілактичної роботи, особливу увагу слід уділяти роботі з сім'єю підлітка, який виказує суїцидальні наміри.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Амбрумова А.Г. Индивидуально-психологические аспекты суицидального поведения: Актуальные проблемы суицидологии. М., 2009. с. 44–59

2. Бехтерев В.М. О причинах самоубийства и о возможной борьбе с ними. – СПб., 1912. – 85 с.

3. Тимченко О.В. Структура суїцидальної поведінки: Наукові записки Харківського військового університету. Соціальна філософія, педагогіка, психологія. Харків : ХВУ, 2001. – 105 с.

УДК 347.642

Турба О.О.¹, Махніборода Д.О.²

¹ канд.соціолог.наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»,

² студ. СН-218 НУ «Запорізька політехніка»

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ-СИРОТАМИ ТА ДІТЬМИ ПОЗБАВЛЕНИМИ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

На сьогоднішній день в Україні в умовах економічної кризи, політичної і соціальної нестабільності, радикальної соціально-культурної трансформації постає проблема щодо необхідності розробки нових форм утримання та виховання дітей, які перебувають в особливо складних і дискомфортних умовах.

В Україні, як і в інших країнах, значна частина дітей, які потребують соціальної опіки, це діти, які залишилися без батьківського піклування з різних причин. Першою такою причиною є сирітство - це соціальне явище, зумовлене наявністю в суспільстві дітей, батьки яких померли, а також дітей, котрі залишилися без піклування батьків внаслідок позбавлення останніх батьківських прав або визнання їх у встановленому порядку недієздатними, такими що пропали безвісті . Статистика свідчить, що в нашій державі, з загальної кількості дітей, які втратили батьківську опіку, тільки кожна десята є біологічна сирота, тобто та дитина, яка втратила батьків в наслідок трагічних обставин. Інша ж частина діти живих батьків, але котрі в силу різних причин відмовились виконувати батьківські обов'язки стосовно своїх дітей. Таких дітей майже 80%[4, с. 34].

Вивчення проблем влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, довело, що сімейне виховання, безперечно, виступає пріоритетною формою в Україні. Право дитини на сім'ю закріплене в Конвенції ООН про права дитини, в Законах України "Про охорону дитинства", "Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування". Сьогодні національна політика в Україні орієнтована на розвиток і підтримку сімейних форм виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування [1].

Роль сім'ї для дитини надзвичайно важлива. Батьки дають дітям життя, відповідають за догляд і виховання, беруть на себе фінансову відповідальність, мають юридичні повноваження, у тому числі, на право прийняття важливих рішень від імені дітей. Батьки допомагають відчувати взаємне тепло і любов, передають дітям досвід поколінь, життєві цінності та духовність, виховують дітей, задовольняють щоденні потреби, надають зразки для наслідування, поступово прищеплюють соціальні й побутові навички, необхідні у самостійному житті. Усі ці потреби життєво важливі для кожної дитини, якого б віку вона не була. Діти повинні зростати в сім'ях рідних батьків, але коли це неможливо, альтернативою біологічній родині може бути інша сім'я.

В Україні існує чотири форми сімейного влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. За їх пріоритетністю перелік такий: усиновлення, опіка (піклування), прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу [2].

Особливостями сімейних форм виховання є така: дитина, яка виховується в прийомній сім'ї, ДБСТ (дитячий будинок сімейного типу) та в сім'ї опікуна (піклувальника), не втрачає статусу дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування, за нею залишаються всі пільги, передбачені законодавством для таких категорій дітей.

Під час перебування дитини у сімейних формах виховання держава не тільки фінансує, а й контролює утримання і виховання дитини, надає допомогу у її розвитку, соціалізації, організовує соціальний супровід сім'ї та дитини.

ДБСТ, прийомні сім'ї, опікунські сім'ї (на відміну від сімей, які усиновляють дітей) знаходяться під соціальним супроводом Центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді під час , якого вони отримують комплекс соціальних послуг, спрямованих на підтримку дітей і недопущення повернення дитини до інтернатного закладу. Що зменшує ризик виникнення складних життєвих обставин через недостатню батьківську компетентність у питаннях виховання дітей із порушеннями прив'язаності, досвідом перебування в інтернатному закладі та проблемами із розвитком. Прийомні батьки та батьки-вихователі зобов'язані пройти базове навчання та сформувані компетентність у питаннях догляду, виховання і розвитку прийомних дітей. У подальшому кожні два роки відбувається підвищення кваліфікації.

Питання соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, хвилює багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. В цьому напрямку працюють відомі науковці Г.М.Бевз, А.Й.Капська, С. Мещерякова, І.В.Пеша , І.М.Трубавіна, Н.М.Комарова та інші.

Задля закріплення позитивних результатів та подальшого розвитку системи виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування у 2012 р. були затверджені Національна стратегія профілактики соціального сирітства на період до 2020 р. та План заходів щодо її реалізації у 2015 році Загальнодержавної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року. Якими передбачається, що кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, має зменшитися ще на 10 тис. осіб. Кількість дітей, які виховуються в інтернатних закладах, має скоротитися, а ефективність роботи органів влади та соціальних служб підвищитися: стратегія, зокрема, передбачає посилення роботи щодо раннього виявлення сімей, які мають ризик опинитися у складних життєвих обставинах, та вчасного надання їм якісних соціальних послуг [3].

Сімейні форми влаштування забезпечують соціальний захист, захист майнових та житлових прав дитини, догляд, виховання, корекцію та компенсацію розвитку, вирішення медичних проблем, подолання психологічних травм, задоволення щоденних потреб дитини, яка залишилася без піклування батьків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: закон України 13 січня 2005 р. № 2342-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2005. - № 6. - Ст. 147.
2. Постанова Кабінету Міністрів від 26 квітня 2002 р. N 564 Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу : www.donoda.gov.ua. - Назва з екрану.
3. Постанова Кабінету Міністрів від 26 квітня 2002 р. N 565 Про затвердження Положення про прийомну сім'ю : www.donoda.gov.ua. - Назва з екрану.
4. Створення та соціальний супровід прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу: Навч.-метод. комплекс / За заг. ред. Г.М. Лактіонової, Ж.В. Петрович. - К.: Науковий світ, 2006. – 270 с.

УДК 316.334:61

Коваль В.О.¹, Ромашко Г.А.²

¹ доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. СН-518 НУ «Запорізька політехніка»

ПРАКТИКИ COVID-19 ТА ТИПИ СОЦІАЛЬНОГО ПРИСТОСУВАННЯ

В умовах пандемії важливим стає тип пристосування, який обирає індивід, реагуючи на підсилення аномії в нашій країні.

Соціальні практики відтворення профілактичної поведінки в умовах пандемії covid-19 носять як рефлексивний, так і нерефлексивний характер. Їх можна поділити на наступні групи:

Нерефлексивні практики відтворення профілактичної поведінки. У цьому випадку вони відтворюються автоматично без прив'язки до конкретної ситуації, події або простору. Наприклад, людина надягає маску не тільки в транспорті або при відвідуванні торговельної точки, але й на вулиці під час прогулянки й навіть при занятті спортом. У класифікації, запропонованої Р. Мертоном, ця група відповідає типу пристосування – ритуалізму. Основною детермінантою стає страх, який і породжує рутинізовану дію [1; 2, с. 268-272]. Тільки тут відхід від фрустрацій і небезпек пов'язаний не з конкуренцією за основні конкурентні блага, а зі страхом втрати працездатності, смерті. Останнє й прив'язує до безпечних рутинних практик і інституціональних норм.

Рефлексивні практики відтворення профілактичної поведінки. Практики відтворюються з урахуванням параметрів соціальної ситуації, події або простору. Наприклад, індивід використовує захисні медичні засоби там, де декларується їхнє використання, в інших випадках спирається в соціальних взаємодіях на поділюваний більшістю в даному суспільстві запас цінностей, що склався, тобто цінності що декларуються й структурні шляхи їх досягнення збігаються. У цьому випадку соціальна дія відтворення профілактичної поведінки проявляється як демонстрація соціально-відповідальної поведінки. Мертон позначив даний тип індивідуального пристосування як конформізм [2, с. 256].

Інноваційний тип пристосування ми бачимо насамперед в області економічної поведінки, він полягає у використанні заборонених, але ефективних засобів для досягнення цілей, при цьому ігноруються норми регулюючі шляхи та засоби їх досягнення. Як приклад тут можна привести ризиковану поведінку деяких торговельних мереж, які порушують правила карантину й не закривалися в період локдауна, а також численні спроби одержати фінансову, репутаційну й інші вигоди в період кризи як окремими особистостями так і структурами. Мертон також вказує на ще один фактор, що впливає на вибір поведінки, «...індивіди можуть бути недостатньо

соціалізованими, що індивіди не були як треба інституалізованими, що й дозволяє їм відкидати інституціональні засоби, зберігаючи при цьому прагнення до успіху» [2, с. 267].

Ретризм властивий людям, «... які пристосувалися (або неадекватно пристосувалися) таким способом, строго говорячи, що перебувають у суспільстві, але йому не належать» [2, с. 272]. До людей, яким властивий цей тип пристосування ми можемо віднести covid-дисидентів, людей, що заперечують небезпеку covid і відтворюють доковідні практики, а також тих, чії практики не міняються під впливом суспільства (наприклад: бродяги, алкоголіки, наркомани).

Заколот, як тип пристосування «...виводить людей за межі навколишньої соціальної структури й спонукує їх представити й спробувати втілити в реальність нову, у значній мірі модифіковану структуру» [2, с. 275]. Нові практики виникають як реакція на фруструючий фактор у соціальній структурі та створенні на основі міфу альтернативних структур. Це все одержує вираження в політичних діях груп, котрі дозволяють їм скасовувати деякі доковідні практики й інституалізувати нові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Janet P. The fear of action. *Journal of Abnormal Psychology*, 1921, Vol. 16, p.150-160.
2. Мертон Р. Социальная теория и социальная структура. Москва: АСТ, 2006. - 873 с.

УДК 378.22

Балухтіна О.М.¹, Федотова А.О.²

¹ канд.іст.наук, старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»,

² студ. СН-219 НУ «Запорізька політехніка»

ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Сьогодні жодна розвинута держава не може обійтися без соціальних працівників, які пройшли підготовку у вищих навчальних закладах. Це доводить актуальність теми. Соціально-економічні зміни в суспільстві, збільшення соціальних груп населення, які потребують соціального захисту актуалізують нові вимоги до фахової підготовки соціальних працівників. Посилюється потреба вивчення освітньої сфери соціальної роботи, інтеграції та модернізації вищої освіти, що зумовлює осучаснення нині існуючої системи професійної підготовки соціальних працівників [1, с. 120]. Мета дослідження – визначити недоліки та перспективи розвитку професійної

підготовки соціальних працівників в Україні. Використані теоретичні (узагальнення, аналіз, синтез, аналіз документів) та емпіричні (спостереження, порівняння) методи дослідження.

Одними з перших, хто розглядав питання підготовки соціальних працівників в Україні, були В. Поліщук та Л. Коваль [2]. Вони вивчали перспективні напрямки у підготовці фахівців соціальної роботи. Аналіз літератури показав, що деякі аспекти проблеми професійної підготовки соціальних працівників знайшли своє висвітлення в працях Т. Аветисян, В. Доела, І. Зверєвої, Т. Матвійчук, Т. Семигіної, Я. Співак, В. Тименко, С. Шадлоу [3, с. 82; 4, с. 271]. Серед науковців, які досліджували міжнародний досвід, доцільно відзначити: В. Баранюка, С. Когут, А. Кулікову, Г. Лещук, Л. Романовську, Ю. Рябову та ін. [5, с. 135].

В Україні перш за все вимагає серйозного вдосконалення технологія підготовки майбутніх фахівців. Вищі навчальні заклади потребують серйозної державної підтримки в плані фінансової допомоги, матеріально-технічного забезпечення, активізації процесів підготовки професорсько-викладацького складу як у країні так і за кордоном. Актуальними є проблеми перепідготовки працівників соціальних служб та чергове оновлення підручників, посібників з соціальної і соціально-педагогічної роботи, пакетів навчально-методичної документації [6, с. 100].

Для успішного розвитку в Україні системи професійної підготовки соціальних працівників необхідно досліджувати міжнародний досвід, в першу чергу європейських країн, як ближчих за деякими факторами ментальності суспільств та згідно державної стратегії до європейської інтеграції [5, с. 141]. Однак, використовувати його необхідно в системі вітчизняної вищої освіти з врахуванням політичних, соціально-економічних, культурних відмінностей. Сьогодні особливу увагу необхідно приділити міжнародному співробітництву, де існує великий потенціал нових ресурсів, які треба спрямувати на розвиток системи навчання та вдосконалення соціальної роботи в нашій країні [4, с. 272]. Ключовою метою соціального працівника має бути створення найбільшого психологічного комфорту та захисту особистості. В процесі досягнення цієї мети необхідно об'єднувати зусилля всіх фахівців соціально-педагогічної та соціальної сфери. Результатом діяльності соціальних працівників повинна бути не тільки ефективна система соціального захисту та допомоги, але й забезпечення процесу саморозвитку особистості.

Таким чином, визначення проблем якості освіти та професійної підготовки соціальних працівників в Україні поставили перед соціальною освітою в країні складне завдання – збалансувати складну ситуацію сьогодення, актуалізуючи в центрі уваги людину, чия безпека, життєвий рівень, права і благоустрій бажають значно кращого. Подальше застосування

закордонного досвіду надасть можливість вирішити частину проблем у сфері підготовки фахівців із соціальної роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Коваль Л.Г. Соціальна педагогіка/Соціальна робота: навч. пос. / Л. Г. Коваль, І. Д. Зверева, С. Р. Хлебик. К.: ІЗМН, 1997. С. 37–44.
2. Савельчук І. Підготовка соціальних працівників за сучасних умов: інноваційні тенденції. *Вісник Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. 2016. № 1 (83). С. 120–125.
3. Матвійчук Т. Особливості професійної підготовки соціальних працівників: регіональний аспект. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2014. № 1 (9). С. 82–85.
4. Аветисян Т. Підготовка соціальних працівників в Україні: проблеми якості освіти. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія: Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи. 2011. № 941. С. 270–272.
5. Співак Я., Скіданова Н. Професійна підготовка соціальних працівників: вітчизняний і міжнародний досвід. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2018. № 6 (87). С. 134–141.
6. Борисенко М. Деякі аспекти професійного відбору та підготовки кадрів для соціальних служб. *Молодий вчений*. Чернігів: Чернігівський національний технологічний університет. 2015. № 5 (20). С. 100–101.

УДК 159.23

Попович Я.М.¹, Червона К.В.²

¹ канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. СН-219 НУ «Запорізька політехніка»

ПРОФІЛАКТИКА ДЕЛІНКВЕНТНОЇ ПОВЕДІНКИ СЕРЕД МОЛОДІ

На сьогодні проблема делінквентної поведінки серед неповнолітніх є однією з найбільш актуальних, у зв'язку з негативними соціальними наслідками та поширеністю цього явища. Серйозні занепокоєння викликають якісні показники: зниження віку неповнолітніх правопорушників, зростання жорстокості, зухвалості при скоєнні проступків та злочинів, поява в структурі злочинності неповнолітніх таких, як вбивства, розбійні напади.

Перед нашим суспільством на сьогодні стоїть питання про те, як можна знизити протиправну поведінку серед дітей і молоді, оскільки цим повинні займатися не лише органи внутрішніх справ а й соціальні служби, центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, служби у справах дітей. Саме

тому повинна бути певна підготовча база для соціальної роботи з дітьми схильними до правопорушень.

Проблема підліткової делінквентної поведінки широко висвітлюється у науковій літературі. Цим займалися такі дослідники, як І.Васильківська, М.Ветров, які пов'язали підліткову злочинність із недоліками у сімейному вихованні. В Україні дослідженням профілактики правопорушень підлітків займалися О.Ємець, В.Єрьоменко, Г.Кашкарьов, Н.Квітковська, І.Козубовська, Г.Міньковський, С.Немченко, В.Оржеховська, Є.Петухов, Т.Федорченко, М.Фіцула, Ю.Янченко та ін. Делінквентна поведінка (у перекладі з латини *delinquenta* – гріх, хибний вчинок, провина; *delinquens* – правопорушник, злочинець, бунтівник) є видом соціально неприйнятною поведінки (Н.Смелзер, В.Фокс), котра охоплює типи відхилень від норми: асоціальність та антисоціальність [2, с. 66].

Асоціальна й антисоціальна протиправна поведінка пов'язані із такими дефектами соціалізації: 1) дефекти в організації виховання, що призводять до розвитку антисупільної орієнтації й асоціальної мотивації; 2) дефекти в розумінні та виконанні соціальних ролей, що спричинюють заперечення ролі, незрозуміння її соціальної значущості або відхилення від виконання ролі; 3) дефекти в системі спілкування; 4) дефекти індивідуального соціального досвіду, що залежать від помилок у вихованні, специфіки спілкування (наприклад у родині), засвоєння норм асоціальної поведінки як негативних моделей для ототожнення; 5) дефекти соціального контролю, що залежать від недостатньо ефективної діяльності родини, навчально – виховних виробничих організацій, правоохоронних органів; 6) дефекти соціальної адаптації, які відображають, зокрема, процес міграції та урбанізації [1, с. 7].

Бажання серед молоді "йти в ногу з часом" призводить до страшних наслідків: алкоголізм, наркоманія, дитяча проституція, важкі захворювання, венеричні захворювання, СНІД, рання вагітність, аборти та кримінальна відповідальність.

Важливого значення набуває профілактика правопорушень. Відповідно до закону України «Про органи і служби у справах дітей» №20/95-ВР від 24 січня 1995 року, під профілактикою правопорушень серед дітей слід розуміти діяльність органів і служб у справах дітей, спеціальних установ для дітей, спрямовану на виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню дітьми правопорушень, а також позитивний вплив на поведінку окремих дітей на території України, в її окремому регіоні, в сім'ї, на підприємстві, в установі чи організації незалежно від форм власності, за місцем проживання.

Так, на рівні держави визнана гостра необхідність створення спеціалізованих Центрів по роботі з дітьми з різними формами девіантної поведінки.

У вітчизняній педагогіці розроблено низку моделей профілактики. Однією з них, є трирівнева модель. Вказана модель профілактики підліткової злочинності забезпечує зниження рівня злочинності серед неповнолітніх і захист інтересів громади в такий спосіб: запобігає правопорушенням, усуваючи причини та обставини, що можуть спонукати підлітків чинити протиправні дії (проактивний підхід); передбачає активну участь громади в процесі реабілітації дітей та молоді, що перебувають у конфлікті з законом або виявляють девіантну поведінку, зокрема надання підтримки та допомоги в її ресоціалізації та реінтеграції (включення в громаду); створює умови для того, щоб правопорушники взяли на себе належну відповідальність за свої вчинки: усвідомили наслідки скоєного й спрямували свої дії на їх виправлення та відновлення стосунків і миру в громаді (відновний підхід) [3; 2-3]

Запропоновані три рівні профілактики відповідають рівням щодо суспільної небезпеки скоєного правопорушення: 1) правопорушення у навчальному закладі чи громаді без правових наслідків; 2) адміністративне правопорушення (з фіксуванням у кримінальній міліції у справах дітей); 3) правопорушення або злочин, який має юридичні наслідки і відповідне покарання

Технологія соціальної роботи з дітьми схильними до правопорушень покликана на профілактику правопорушень серед дітей, реабілітацію неповнолітніх які скоїли правопорушення, підтримку сімей в яких є дезадаптовані діти. Для цієї роботи також залучаються школи та громади, які мають вплив на формування дитини, як індивіда. Тому одним із актуальних і соціально значимих завдань, що стоять перед нашим суспільством сьогодні, безумовно є пропаганда здорового способу життя, зниження росту правопорушень серед неповнолітніх і підвищення ефективності їх профілактики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Димитров А. В. Основы психологии / А. В. Димитров, В. П. Сафонов. – М. : Моск. психол.-соц. ин-т, 2003. – 176 с.
2. Докторович М. О. Делінквентна поведінка особистості : факторний аналіз / М. О. Докторович // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського [збірник наукових праць]. – Миколаїв : ТОВ фірма “Іліон”, 2010. – Т. 2. – Вип. 4. – С. 65–68.
- Закон України «Про органи і служби у справах дітей» №20/95-ВР від 24 січня 1995 року,
3. Трирівнева модель профілактики злочинності серед дітей та молоді // Бюлетень Відновне правосуддя в Україні. – 2008. – № 2, вересень. – С. 2-3.

СЕКЦІЯ «ЖУРНАЛІСТИКА»

УДК 007: 304: 070

Волинець Г.М.¹

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ФУД-ФОТОГРАФІЯ В ОНЛАЙН-ВИДАНІ «MENSLIFE»: ЖАНРОВО-ТЕМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Останнім часом набирає популярності такий вид зображень, як фуд-фотографія. Цей жанр базується на принципах створення натюрмортів та фотонатюрмортів. Сучасна фуд-фотографія характеризується складністю зйомки: адже для якісної світлини необхідне потужне освітлення, але при цьому справжні продукти швидко втрачають привабливість. Тому професіонали не тільки використовують муляжі, але й шукають технології (власні секрети) для досягнення максимального ефекту.

Традиційно фуд-фотографію використовують у рекламних зображеннях, а також у жіночих журналах та poradниках із рецептами. Тим цікавішим є вивчення фуд-фотографії на сторінках чоловічого журналу. Об'єктом дослідження став інтернет-журнал «Menslife».

Журнал «Menslife» позиціонує себе – інтернет-журнал для чоловіків, що заслужено входить в ТОП кращих чоловічих журналів і порталів: «Щодня найважливіше на найбільш хвилюючі чоловічу аудиторію теми – здоровий спосіб життя, секс і відносини, правила харчування і дієти, фітнес і тренування, чоловіча мода і чоловічий стиль, кар'єра і гроші, чоловічий дозвілля та багато іншого в нашому чоловічому журналі». У виданні подається така статистика:

- аудиторія: 350 000 відвідувачів на місяць;
- переглядів сторінок: 800 000 сторінок на місяць;
- глибина перегляду: 3-5 сторінок за сесію;
- стать аудиторії: 75% – чоловіки, 25% – жінки;
- вік аудиторії: 20-40 років [1].

Журнал просувається через такі соціальні мережі: фейсбук, твіттер, телеграм тощо. Також із 2003 року журнал має власний канал у мережі Ютуб і на сьогоднішній день відео на каналі з'являються декілька разів на тиждень. Загалом, інтернет-видання «Menslife» намагається розкривати різні аспекти чоловічого життя, говорячи про моду, спорт, відпочинок та хобі, хоча провідною темою все одно залишається здоров'я – як моральне, так і фізичне (цих тем торкаються у рубриках «Фітнес», «Здоров'я», «Питання», «Новости»), – на фоні якої теми успіху, саморозвитку та відпочинку відходять на другий план. Видання «Menslife» розкриває також і загальні

теми: кулінарні поради, відпочинок, подорожі, біографії відомих особистостей, тому може зацікавити й жіночу аудиторію.

Фуд-фотографія органічно репрезентована у рубриці «Питание». Зрідка фуд-фотографія трапляється і в інших рубриках: «Здоровье», «Отдых», «Новости». Натюрморт, за традицією, має зображувати предмети, речі «неживої» природи. Однак, ще в живописі (а пізніше й у фотомистецтві) проявляються деякі смислові трансформації жанру: відтворення природно створених композицій (без втручання митця), побудова авторської (придуманної, штучної) композиції з предметів, вилучених із їхнього природного середовища, а також залучення в сюжет живих об'єктів – тварин, комах тощо [2].

Сучасні фотографи розширили арсенал художніх засобів та ідей для створення фуд-фотографії:

1) застосовують виражально-зображальні можливості кадру (верхня/нижня точка зйомки; макрофотографія; специфічне кадрування; гра із текстурами, із колористикою і світло-тіньовим контрастом; використання розмитості фону, ефект боке тощо);

2) вибудовують яскраві сюжети – тлом стають не лише дерев'яні дощечки (корзинки, вази, підноси), але й відкритий простір – екстер'єри домашньої кухні або вітальні (наприклад, чаювання на фоні каміну), кафе, ресторану, а також у кадр вбудовується пейзажність (зелена галявина, затишна альтанка, сад і подібне).

Отже, фуд-фотографія як сучасний різновид фотонатюрморту вже має сформовані традиції і стандарти. На сторінках чоловічого інтернет-журналу «Menslife» цей жанр відзначається креативом і нешаблонністю. Останнім часом спостерігаємо контамінацію жанрів: гармонійне поєднання портретної, пейзажної та фуд-фотографії. Запропоноване дослідження не є вичерпним, це лише спроба окреслити певні напрямки у вивченні фуд-фотографії, тому ця проблематики потребує подальшого спостереження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Офіційний сайт журналу «Menslife». URL : <http://www.menslife.com>
2. Михалкович О.И., Стигнеев В.Т. Поэтика фотографии. Москва: Искусство, 1989. 275 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДСТАВЛЕННЯ МУЗИЧНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ У ЩОДЕННИХ ВИДАННЯХ «УКРАЇНЬСЬКА ПРАВДА», «ДЕНЬ»

Останнім часом тематичній специфікації і її належному професійному втіленню почали приділяти більше уваги у виданнях різних напрямків і навіть форматів: як загально-інформаційних, так і політико-, суспільно- чи культурно-аналітичних. Пов'язано це не лише із подальшим зростанням ролі ЗМІ, але й з вимогами, які висуває до них публіка – аудиторія. Проблема аудиторії тісно пов'язана з питаннями як подачі, так і відбору матеріалу. Останнім часом значно зросла не лише кількість читачів, але й кількість подій – проблема «селекції матеріалу», вибору з цілого моря інформації достойного для друку є першочерговою для усіх музичних журналістів.

Критеріям музичної журналістики відповідають щоденні видання, часописи (тижневики, щомісячники тощо) загального змісту. До музичної журналістики загалом можна віднести тексти на музичну тематику, що з'являються у виданнях загального змісту різної амплітуди періодичності, характеризуються високою актуальністю інформації та адресовані широкій читацькій аудиторії.

Зокрема, у виданні «Українська правда» матеріали, присвячені музиці, регулярно з'являються у рубриці «Культура». Це публікації інформаційного (повідомлення, інтерв'ю), аналітичного (огляд) та художньо-публіцистичного (нарис) характеру. Розглянемо для прикладу кілька матеріалів. Текст Дарії Поперечної («Українська співачка перемогла у пісенному конкурсі Тюркбачення-2020») є класичним прикладом повідомлення, створеного у редакції за матеріалами, опублікованими на офіційному сайті. Пилип Пухарев у своїх інтерв'ю (наприклад, з лідером гурту «Плач Єремії» («Тарас Чубай: Зараз українці – кошенята, яких мокають обличчям у купку лайна»), солістом ВІА «Кобза» («Легенда української естради і вокаліст ВІА «Кобза» Валерій Вітер: Всі думали, що ми сидимо по таборах»)) також не відступає від класичних канонів жанру і демонструє журналістську майстерність, високі професійні якості, сумлінність, захопленість, пристрасність. До текстів найчастіше додаються фото, рідше – відеоматеріали, що дозволяє говорити про мультимедійне інтерв'ю, яке дає інформаційному ресурсу можливість залучити більшу аудиторію.

Окремої уваги заслуговують огляди Пилипа Пухарева, які публікуються у підрубриці «Ви все чули?». Ці матеріали регулярно друкуються в «УП. Життя» і відзначаються високим рівнем обізнаності автора в українській популярній музиці й умінням трактувати найважливіші її тенденції. Окрім

Пилипа Пухарева, в «УП. Життя» публікуються оглядачі Ганна Балакир («Знайдіть час і послухайте: 20 годин традиційної музики»), Наталія Миронова («20 найзнаковіших українських пісень за 20 років. СПИСОК») та інші. На сторінках часопису функціонують також публікації у жанрі портретного нарису, через які видання оповідає про українських виконавців, музикантів, композиторів, розкриває головного героя, невідомі сторінки його життя, дозволяє проникнути до його приватного простору. Прикладом можуть слугувати матеріали Романа Кабачія («Хто вона – українська співачка з Польщі Сусанна Яра, яка збирає мільйонні перегляди у YouTube»), а також Катерини Гладкої та Едуарда Папа («Музика вільних: ромський джаз, Джанго і ужгородець в Берліні»). Характерним для публікацій є поєднання оповідальності й діалогічності, а також активне використання мультимедіа (фото та відео). Візуалізація інформації має особливе значення, оскільки реципієнт здійснює свій вибір буквально за лічені секунди, і тут дуже важливо привернути його увагу як яскравим несподіваним заголовком, так і виразною ілюстрацією чи відеоматеріалом.

Інтернет-видання «День» також практикує публікацію матеріалів музичного спрямування у рубриці «Культура», редактором якої є Тетяна Поліщук. Тексти вирізняються здебільшого орієнтацією на класичну музику, що свідчить як про особисті вподобання редакторки, так і про дотримання вимог формату видання. Серед жанрових пріоритетів слід виділити замітку та замітку-анонс, наприклад, «Ла Скала» закритий!» (замітка про те, як хористи та оркестранти виступали перед порожнім залом для телеверсії концерту); «Від Сходу до Заходу» (анонсування телемосту між оркестрами Львова та Маріуполя, який відбудеться у Львівській філармонії); «Strauss Christmas concert» (анонс святкування зимових свят за європейською традицією у «Схід OPERA»). Традиційно у газеті «День» публікуються інтерв'ю з українськими та зарубіжними співаками, музикантами, диригентами, наприклад, з примадонною опери Людмилою Монастирською – про гастролі у Німеччині під час пандемії коронавірусу («Життя набагато яскравіше ніж чорне і біле», автор – Лариса Тарасенко), з диригентом Віктором Плоскіним про сьогодення і майбутнє Київської опери («Супермаєстро», автор – Тетяна Поліщук).

Особливе місце у газеті «День» посідають рецензії, автори яких враховують такі аспекти: творчі – музика та її виконання; творчо-організаційні – репертуар, тематичне спрямування, компоновка програми тощо; комунікативні – атмосфера залу, поведінка публіки. Для прикладу розглянемо рецензію Тетяни Поліщук (««Русалчин Великдень» напередодні... Різдва». Автор публікації дає оцінку мистецькому явищу – феєрії на основі музики Миколи Леонтовича – Мирослава Скорика та фольклорних обрядів, яку презентували у Києві. Музично-журналістський виступ Тетяни Поліщук

включає такі компоненти: живий, образний опис події, який викликає зацікавлення аудиторії і може значно сприяти реалізації просвітницької, пропагандистської, популяризаторської функцій музично-журналістського тексту); аналіз феєрії; інтерпретація та оцінка; висновки.

Слід зауважити, що рецензії Т. Поліщук і Л. Тарасенко, опубліковані у виданні «День», вирізняються високим рівнем професійної музичної і журналістської компетентності.

Ілюстративна складова матеріалів, присвячених музиці, у газеті «День» досить обмежена – зазвичай це світлини музикантів, диригентів, виконавців; відеосупровід у публікаціях не використовується.

Отже, у щоденних виданнях «Українська правда» та «День» музична проблематика представлена публікаціями різної тематики, від класики до альтернативної музики. Інформаційні й аналітичні матеріали у розглянутих часописах вирізняються високим рівнем журналістської майстерності та свідчать про музичну компетентність авторів публікацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Газета «День». URL: <https://day.kyiv.ua/ru> (дата звернення: 23.12.2020).

2. Газета «Українська правда». URL: <https://www.pravda.com.ua/> (дата звернення: 23.12.2020).

УДК 007 : 304 : 070

Островська Н.В.¹

¹ канд. наук із соц. ком., доц. НУ «Запорізька політехніка»

ФАКТЧЕКІНГ ЯК НОВИЙ НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ ВИДАНЬ

Ефективним форматом контролю за публічними заявами знакових персон, публікаціями в ангажованих виданнях, соцмережах є фактчекінг. Регіональний фактчекінг в українському медіапросторі тільки набирає обертів, що й зумовлює мету й актуальність нашої розвідки.

Просуванню формату фактчеку в регіональному медіасегменті сприяють насамперед міжнародні проєкти. Зокрема, декілька таких ініціатив за останні роки реалізувала чеська громадська організація Асоціація з міжнародних питань (АМО) спільно з українськими партнерами за підтримки Міністерства закордонних справ Чеської Республіки. У 2016–2017 рр. – проєкт «Посилення громадянського контролю в регіонах України», під час якого проведено семінари у регіонах України. Метою навчань було наблизити метод фактчекінгу як засіб боротьби проти російської пропаганди

та інструмент посилення суспільного контролю на регіональному рівні. У результаті освітньої діяльності запущено сайт «checkregion-ua.info» [3], на якому публікували фактчеки регіональні журналісти. Проєкт АМО був продовжений у 2018–2019 рр. і спрямований на об'єктивне та незалежне інформування української громадськості про події в регіонах посередництвом спростування неправдивої інформації. Наступний проєкт АМО «Використання даних у боротьбі проти маніпуляцій та дезінформації» (2020–2021) спрямований на боротьбу проти російської пропаганди за допомогою фактчекінгу [3].

У серпні 2020 р. – січні 2021 р. український фактчекінговий ресурс «БезБрехні» [1] за підтримки Internews Ukraine реалізував проєкт «Протидія незалежними регіональними медіа за допомогою інструментів фактчеку маніпуляціям суспільною думкою, пропаганді та дезінформації під час місцевих виборів 2020 року» [2]. Було залучено 10 регіональних медіа: Тернопільський медіацентр, «Вгору» (Херсон), «Технополіс» (Краматорськ), «Реальная газета» (Донецька область), «Свои.CITY» (Луганська область), «Кавун. CITY» (Херсон), «Район.ua» (Луцьк), «Дивись.info» (Львів), Запорізький Центр розслідувань, «Пушкінская» (Одеса). За час проєкту регіональні видання здійснили 120 фактчек-розслідувань, підготували 30 відеосюжетів до найгучніших матеріалів та 60 інфографіків. Частина регіональних ресурсів продовжила проводити фактчек-розслідування («Тернопільський медіацентр», «Кавун. CITY» (Херсон), Запорізький Центр розслідувань, «Район.ua» (Луцьк).

За результатами проєкту головний редактор порталу «БезБрехні» Олександр Гороховський визначив такі особливості регіонального фактчекінгу під час виборчої кампанії та в післявиборчий період:

- тенденцію зростання кількості пропагандистських повідомлень з елементами мови ворожнечі, особливо в інформаційному просторі східних регіонів;
- зловживання кандидатами на виборчі посади і впливовими персонами регіону темою пандемії COVID-19, поширення фейкових і маніпулятивних повідомлень;
- піар на приналежності до провладної партії;
- обіцянку кандидатів на виборах розв'язати проблеми, що не входили до їхньої компетенції;
- використання сучасних технічних засобів впливу на громадську думку;
- оприлюднення соціологічних рейтингів напередодні «дня тиші» і саме в цей день;
- демонстрацію виконання короткострокових обіцянок;

- виявлення фактів корупції, зловживань законодавством і повноваженнями [2].

За словами Олександра Гороховського, фактчек-дослідження суттєво збільшили обсяг якісного перевіреного контенту в регіональному сегменті, надали громадянам виборцям значну кількість перевірених даних під час виборчого процесу, що сприяло їх демократичному вибору, обґрунтуванню рішень віддати свій голос за певного кандидата [2].

Водночас впровадження формату на регіональному рівні стикалося із певними складнощами, зумовленими обмеженістю відкритих даних на регіональному рівні; безсистемністю даних у офіційних регіональних джерелах відкритого доступу; ангажованістю певних ЗМІ і, як наслідок, протидією поширенню перевіреної інформації; ігноруванням журналістських запитів, наданням у запитах неповної або узагальненої інформації, нерозумінням місцевими політиками та чиновниками суті тренду фактчек, і відтак – проявом негативу до журналістів, які цим займаються.

Самі журналісти регіональних видань зазначають, що формат знайшов відгук у аудиторії регіональних видань, фактчеки піднімали рівень активності аудиторії, ставали приводами для дискусії, особливо в передвиборчий період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Без брехні. URL: <https://www.bez-brehni.info/>
2. Фінальний інформаційний бюлетень за підсумками роботи проекту: «Протидія незалежними регіональними медіа за допомогою інструментів фактчеку маніпуляціям суспільною думкою, пропаганді та дезінформації під час місцевих виборів 2020 року». URL: <https://without-lie.info/projects/finalnyy-informatsiynyy-biuleten-proektu-faktchek-proty-manipuliatsiy-propahandy-dezinformatsii-feykiv-pid-chas-mistsevykh-vyboriv-v-ukraini/>
3. checkregion-ua.info. URL: <http://www.checkregion-ua.info/pro-proekt/>

УДК 007 : 304 : 070

Панченко С.А.¹

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

НАЦІЄТВОРЧІ ІНТЕНЦІЇ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДОРОБКУ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

Михайло Петрович Драгоманов, людина різнобічних наукових зацікавлень і спрямувань, широкого діапазону практичної дії, є однією з ключових постатей в українській суспільно-політичній думці XIX ст.

Впродовж усього життя він заглиблювався в історію власного народу і народів Європи, прагнув осмислити шляхи людської цивілізації й на підставі цього намалювати ясну перспективу творчого саморозвитку України. В основі його невтомного творчого і громадського життя було слово, звернене як до прихильників, так і до опонентів – у сотнях статей, наукових розвідок, листів.

Драгоманов завжди вказував на те, що він українець, відзначаючи в такий спосіб свою належність до української нації. На протигагу тій або іншій формі політичного відособлення, він бачив найпекучішу з проблем України в її культурно-національному самовизначенні. Лише розвій самостійної української культури може піднести культурний рівень українських народних мас і ввести Україну в сім'ю європейських цивілізованих народів. Митець справедливо зазначав, що тільки тоді, коли «ми покажемо свою силу хоч на частині своєї землі, зверне на нас увагу і Європа». Крім того, на думку Драгоманова, українцям слід позбутися надії, що «вони можуть чогось досягнути без політичної й культурної праці» [2].

Національно-історичне питання в українському визвольному русі другої половини XIX століття було одним із факторів становлення державницько-визвольної ідеології в українському національно-визвольному русі. Один із його провідників – Михайло Драгоманов утвердив це питання не тільки в українському, а й в європейському русі.

Сучасна йому українська інтелігенція, вважав М. Драгоманов, не мусить залишати свій народ, «не йти з України», а повинна «упертись на тому, що кожний чоловік, вийшовший з України, кожна копійка, потрачена не на українську справу, кожне слово, сказане не по-українському, – єсть видаток з української мужицької скарбниці, видаток, котрий тепер при нинішніх порядках не звернеться в неї ні звідки» [1, с. 86].

М. Драгоманов неухильно провадив тезу про необхідність освіти українською мовою, проти її заборони висловлював протести на паризькому та віденському літературних конгресах, у численних публікаціях італійською, англійською, французькою мовами.

Значний внесок зробив М. Драгоманов і у виборюванні прав української літератури, що формувала не лише естетичні та духовні риси суспільства, але й політичну культуру його. Отже, шлях розвитку національної ідеї, за М. Драгомановим, мав би призвести українство до національного відродження в союзі з іншими народами царсько-самодержавної Росії у формі саме федеративного влаштування. Бо й справді, в ту епоху, коли діяв М. Драгоманов, історичні обставини не могли створити умов для творення незалежної суверенної держави.

На формування творчої індивідуальності М. Драгоманова як публіциста вплинув ряд чинників. Природне чуття мови, уміння точно й образно

висловити свою думку, використовувати виразові засоби різних мовних рівнів, постійна робота над шліфуванням своїх текстів сприяли виробленню власного «почерку» в українській публіцистиці. До цього слід додати всебічну освіченість та високий рівень ерудиції, знання десятка іноземних мов, фольклористична та етнографічна праця, яка дозволила вивчити усі мовні та соціокультурні відмінності етнічних груп українців, а також інтерес до історії та творів української та світової літератури [5].

Стильовій манері публіциста притаманна блискуча форма викладу думки (стиль Драгоманова гармонійно поєднує в собі високий ступінь емоційної наснаженості, переконаності та бездоганну логічність висновків), багато важить те, що цей майстер публіцистичного слова працював «на зламі» реальних, болісних, трагічних протиріч тогочасного суспільства. Насамперед йдеться про суперечності між об'єктивною потребою національно-державного самовизначення України (цю потребу Драгоманов не тільки визнавав, а й історично обґрунтував у статті «Пропащий час») та «громадівською» самоврядною демократією, в ідеали котрої свято вірив письменник, наголошуючи на тому, що держава спирається на відповідну високорозвинену громадську та національну інфраструктуру на місцях; про суперечність між загальноросійською демократією, з якою Драгоманов щиро прагнув співпрацювати, та її тоталітарно-шовіністичними нахилами, які він бачив уже тоді.

Висвітлюючи мету національного та культурно-просвітницького розвитку, Михайло Петрович намагався оживити національні традиції сучасним суспільно-політичним змістом. З його погляду чільним серед завдань визвольного руху України було її повернення до сім'ї вільних і культурних європейських народів, до цінностей та засад сучасної цивілізації, з розвитком якої була міцно пов'язана Україна в минулому. Наголошуючи на життєвій необхідності «європеїзації» українського національного руху, Драгоманов тим самим тільки логічно з'єднував розірвану історію України з часами неперервних перемог національно-визвольних рухів народів Європи [3]. А оскільки й минуле, і майбутнє вітчизни бачились Михайлу Петровичу в європейському суспільно-політичному просторі, він і закликав земляків не перебільшувати реального значення рис національної «окремішності» українців від сусідніх народів, а бачити за цими зовнішніми рисами спільні інтереси та тенденції загальноєвропейської інтеграції. Впевнений, що єдиний слушний шлях поступу українців – це рух до європейської цивілізації, Драгоманов не тільки теоретичні орієнтири цієї мети накреслював, а й усім своїм талантом ученого, публіциста, політичного діяча служив їй.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Драгоманов М. П. Пропаший час: Українці під Московським царством, 1654–1876. Український історичний журнал. 1991. № 9. С. 131–143. URL: http://resource.history.org.ua/publ/journal_1991_9_131.
2. Драгоманов М. Чудацькі думки про українську національну справу. Вибране. Київ: Либідь, 1991. С. 256–261.
3. Іванова Л. Драгоманов про національне питання. URL: http://chtyvo.org.ua/authors/Ivanova_Liudmyla/M_Drahomanov_pro_natsionalne_pytannia/
4. Федченко П. Михайло Драгоманов : життя і творчість. Київ : Дніпро, 1991. 362 с.

УДК 007 : 304 : 070

Погребна В.Л.¹

¹ д-р філол. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

ПРОСУВАННЯ ІДЕЙ РІВНОПРАВ'Я У ЖІНОЧІЙ ПУБЛІЦИСТИЦІ 1860-1880 РР.

Найважливішими проявами емансипаційного руху другої половини XIX ст. є прагнення жінок до економічного й інтелектуального звільнення. У російському суспільстві середини XIX ст. окреслилися два шляхи реального досягнення жіночого рівноправ'я. Перший – це одержання жінкою економічної незалежності і самостійності. Другий – здобуття освіти, у тому числі й вищої.

Революційні демократи першими розпочали кампанію за надання жінці прав на працю, освіту, вільний вибір професії (статті М. Михайлова, М. Чернишевського, М. Добролюбова, Д. Писарева, в яких критикувалася дискримінація жіночої праці в Росії, обґрунтовувалась проблема жіночої нерівності з економічної точки зору, доводилось, що праця – це той шлях, який дає жінці особисту та матеріальну незалежність, формує почуття власної і громадянської гідності, моральну силу). Їх публіцистична спадщина, присвячена проблемам жіночої емансипації, аналізується в дослідженнях Е.О. Павлюченко [5], Р. Стайса [7], Г.О. Тишкіна [6] та ін.

В обговоренні цього питання брали участь і самі жінки. На жаль, їх публіцистична спадщина на сьогодні є маловідомою та маловивченою. Мета нашого дослідження: поглиблення наукових уявлень про рецепцію проблем жіночої емансипації у жіночій публіцистиці другої половини XIX століття.

Одним з перших жіночих виступів на сторінках періодичної преси щодо проблем жіночої емансипації є замітка пані А. «Скарга жінки» (Современник, 1857, № 5), у якій зображується безпорадність дівчини, яка виховувалась у

закритому навчальному закладі. А. з боєм говорить про обмежене коло діяльності жінки, яке обмежується спальнею та їдальнею, вважає, що жінка не повинна обмежуватися сферою вузьких сімейних інтересів. «Скарга жінки» закінчується наступним зверненням: «... мені хотілось би тільки вимолити у життя, у обставин, у людей уваги до жінки і допомогти їй стати незалежною, але щоб вона не втратила поетичну жіночність. Допоможіть, заради Бога, допоможіть – всі, хто чим і як може» [1, 65].

Приблизно в той же час з'являються статті М.М. Вернадської (1831–1860), першої російської жінки-політеконома. Доля цієї жінки є унікальною, як і доля інших піонерок жіночого питання, які присвятили свою літературну, публіцистичну, наукову творчість перегляду статусу жінок. Марія Миколаївна була дружиною Івана Вернадського, відомого політеконома, професора статистики та політичної економії Московського університету, який видавав популярний журнал «Экономический указатель». Саме в цьому журналі були опубліковані популярні статті Марії Вернадської з політичної економії, яку авторка називала «Євангелієм життя» [2, 237]. Згадаємо лише деякі статті М.М. Вернадської, що з'явилися на сторінках цього журналу з 1857 до 1859 р. за підписом М.В.: «Жіноча праця» (№60), «Про дитяче виховання» (№ 65, 68) «Домашнє господарство» (№ 105), «Призначення жінки» (№ 132), «Свобода вибору праці» (№ 145).

Загалом М.М. Вернадська опублікувала близько 25 оригінальних статей, близько 80 бібліографічних заміток в журналах «Экономический указатель», «Вестник Русского императорского Географического общества», «Сельское благоустройство», «Современник», «Отечественные записки», «Морской сборник», «Библиотека для чтения» та ін.

У своїх роботах перша російська жінка-політеконом переконливо говорила про необхідність жіночої праці. Вона доводила жінкам, що тільки праця і матеріальна незалежність зроблять їх рівними з чоловіками. У статті «Жіноча праця» М.М. Вернадська радить жінкам: «... Спробуйте стати на власні ноги, жити своїм розумом, працювати своїми руками, вчитися, думайте... і найголовніше, перестаньте соромитися і зневажати працю, тільки в одній праці є справжня свобода жінки» [3, 114–115].

Слід назвати інших піонерок, які відкривали шлях російським жінкам до науки, журналістики, літератури. Це: Ганна Михайлівна Євреїнова, яка у 1877 р. отримала ступінь доктора права Лейпцизького університету і стала першою жінкою-юристом. Вона була видавцем-редактором журналу «Северный вестник» (1885–1890), багато її публікацій були присвячені «жіночому питанню» (у виданнях «Журнал гражданского и уголовного права», «Друг женщин»).

Активна учасниця жіночого руху, Катерина Степанівна Некрасова, була однією з ініціаторів відкриття Вищих жіночих курсів в Москві. Вона

висвітлювала питання жіночої освіти в періодичних виданнях «Отечественные записки», «Северный вестник», «Русская мысль», «Русские ведомости». Особливе значення мають її критичні статті про творчість жінок-письменниць: «Графиня Є.П. Ростопчина. Біографічний нарис» (Вестник Европы, 1885, № 3), «О.А. Ган. 1814-1842. Біографічний нарис (Русская старина, 1886, № 8,9), «Єлизавета Кульман (1808–1825). Біографія» (Исторический вестник, 1886, № 12), «Н.А. Дурова» (Исторический вестник, 1890, № 9).

Олена Йосипівна Ліхачова – педагог, журналістка, громадська діячка, видавець науково-популярних книжок для дітей, автор численних статей про жіночий рух, освіту, виховання, що були надруковані у журналі «Отечественные записки» («Новини з приводу жіночої справи у Франції та в Америці» (1869, № 10; 1870, № 1), «Жіночий рух у нас і за кордоном» (1870, № 4), «Паризький конгрес з жіночого питання » (1873, № 5), «Економічний статус жінок у Франції» (1874, № 1) та ін.

У статті «Жіночий рух у нас і за кордоном» вона ознайомлює російських читачок з феміністським західноєвропейським рухом, порівнює його з жіночим рухом у Росії, тим самим активізує російських жінок [4]. Олена Ліхачова була головою комітету «Товариства з доставки коштів вищим жіночим курсам», у власній публіцистичній творчості розглядала переважно проблеми, пов'язані з жіночим рухом. Вона сприяла і підвищенню рівня жіночої освіти в Росії. Її основна праця, яка є цікавою для істориків, педагогів, філологів і сьогодні, це «Матеріали для історії жіночої освіти в Росії 1856-1880» (Санкт-Петербург, 1901). Авторка досліджує історію виникнення та розвитку жіночої освіти і виховання в Росії. Ця книга отримала почесний відгук Академії наук, привернула увагу громадськості та педагогів до жіночої освіти.

Прагнення російських жінок до освіти було настільки сильним, що вони їхали за кордон для навчання в університети Відня, Цюриха, Женеви, Берна, Гейдельберга та інших університетських міст Європи.

Життя Софії Василівни Ковалевської, першої російської жінки-математика, яка стала професором Стокгольмського університету, є прикладом для жінок, які прагнуть реалізувати себе в науковій та соціальній діяльності. Слід зазначити, що Софія Василівна була літературним критиком і публіцистом. Вона є автором критичних нарисів «Спогади про Джорджа Елліота» (Русская мысль, 1886, № 6), «Три дні в селянському університеті у Швеції» (Северный вестник, 1890, № 11), некрологу «М.Є. Салтиков (Щедрін)» (нарис французькою мовою вперше опубліковано у Швеції в 1889 році).

Таким чином, особистості неординарних жінок-учених, публіцисток другої половини XIX століття, їх відданість справі просвіти, їхнє

подвижництво, однозначно, варті наслідування. Саме самостійність і усвідомленість духовного пошуку цих авторок дозволяє назвати їх видатними. Своім прикладом, своєю працею вони доводили слушність ідей рівноправ'я, рівновартості жінки і чоловіка. Їх публіцистична практика відіграла значну роль у формуванні громадської думки і вихованні «нової жінки», вільно мислячої, самодостатньої, активної і цілеспрямованої.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. А. Жалоба женщины. Современник. 1857. № 5. С. 56–65.
2. Быков П. В. Русские женщины-писательницы. М. Н. Вернадская Древняя и Новая Россия. 1877. № 7. С. 235–238.
3. Вернадская М. Н. Собрание сочинений. Санкт-Петербург : Тип. Деп. уделов, 1862. 496 с.
4. Е. Л. [Лихачёва Е.] Женское движение у нас и за границей. Отечественные записки. 1870. № 4. С. 234–248.
5. Павлюченко Э. А. Женщины в русском освободительном движении: От Марии Волконской до Веры Фигнер. М. : Мысль, 1988. 296 с.
6. Тишкин Г. А. Женский вопрос в России в 50-60 гг. XIX в. Л. : Изд-во ЛГУ, 1984. 240 с.
7. Stites R. The women's liberation movement in Russia. Feminism, nihilism and bolshevism (1860-1930). Princeton : Princeton univ. press, 1978. 464 p.

УДК 007 : 304 : 070

Подя О.Ю.¹

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ХУДОЖНІ ОБРАЗИ ЖУРНАЛІСТОК У ДИСКУРСІ ГЕНДЕРНОЇ ІСТОРІЇ (НА ПРИКЛАДІ СЕРІАЛУ «GOOD GIRLS REVOLT»)

Час від часу в мас-медійному і науковому просторах акцентується на домінанті жіночого складника в журналістській професійній сфері (ураховується навіть університетське навчання на відповідній спеціальності). У більшості випадків жіноче обличчя сучасної журналістики сприймається як певна антигендерна стратегія в дискурсі чоловічого керівництва. Буквально: в університетах учиться дівчача більшість, проте врешті-решт керівниками стають майже одні чоловіки; проте, аби ця теза не була голосливою, мають проводитися постійно оновлювані комплексні міждисциплінарні дослідження. У цьому матеріалі йтиметься про жінку в журналістській професії саме як про цивілізаційний гендерний маркер, адже до певного часу повноцінна професійна реалізація жінки як журналістки була неможлива.

Новітня історія журналістики в різних країнах світу не так часто відстежує розвиток гендерних дискурсів журналістики. Водночас у сучасному дискурсі кіномистецтва представляється все більше кінопродукції, де тема й образ жінки в журналістиці стають центральними і дозволяють сформуванню уявлення про гендерний світ професійної журналістики в різних країнах світу.

У цьому контексті варто звернути увагу на серіальний продукт від «Tristar Television» і «Amazon Video» – «Бунт хороших дівчат» («Good Girls Revolt», 2015, 1 сезон, 10 серій). Жанрові маркери різні: йдеться про історичну драму, історико-драматичний серіал тощо; це історії дівчат і жінок, які працюють у відомому американському журналі в 1960-х роках (за сюжетом – «News of the Week»).

В основі сюжету – книга відомої американської журналістики Лінн Повіч «Бунт хороших дівчат: як жінки з «Newsweek» подали до суду на своїх босів і змінили робоче місце» («The Good Girls Revolt: How the Women of Newsweek Sued Their Bosses and Changed the Workplace», 2012).

Лінн Повіч – одна з 46 жінок зі «News of the Week», які поскаржились до Комісії з рівних можливостей працевлаштування на заборонну політику «News of the Week» щодо професійної журналістської реалізації жінок.

Один з центральних конфліктів фільму вибудовується навколо політики часопису щодо ненадання жінкам права працювати на посадах журналісток. Здобута вища освіта не забезпечувала право дівчат і жінок працювати за фахом. Редакція «News of the Week» не сприяла професійній жіночій кар'єрі. Диплом коледжу чи університету – це тільки шанс влаштуватися на роботу помічницями журналістів (якими працювали чоловіків) або їх асистентками. Такою була традиція часопису і змінювати її ніхто не мав наміру. Окрім цього, у фільмі актуалізувалися питання розвитку феміністичного руху, антирасової боротьби.

Рудоволоса хіппі Патті (Патріція) Робінсон (акторка Женев'єва Енджелсон), багатійка-білявка Джейн Холландер (акторка Анна Кемп), їх заміжня подруга зі стереотипним розумінням ролі жінки в тогочасному суспільстві й родині Сінді Рестон (акторка Ерін Дарк) – центральні жіночі образи серіалу. Їхній соціальні, економічні й родинні статуси не відігравали жодної ролі в призначенні на посаду журналістки чи репортерки.

У фільмі досить влучно передається атмосфера «вивільнення» жіночої особистості в руслі феміністичного руху: це здатність на соціальний протест, відстоювання своїх прав, пізнання себе через соціальні і сексуальні жіночі практики, через розв'язання особистих і сімейних проблем.

Окрім названих вище жіночих образів, варта уваги постать Елеонор Холмс Нортон (акторка Джон Брайант) – відомої в Америці правозахисниці. Завдяки її зусиллям більшість жінок із «News of the Week» заявили про свої

професійні права. Цей кінообраз можна зчитувати й метафорично: йдеться про права і положення в Америці жінок різних рас, з різним кольором шкіри тощо. Елеонор – антипод місіс Бурхард (власниці журналу), яка не пристає на пропозицію жіночої половини часопису дозволити працювати на журналістських посадах. Шокуючи і водночас красномовно звучать її фрази: «О! Ні! Ні! ...Краще собі око пробити олівцем! Це так скучно!»; «Дівчатка хочуть чоловічими справа займатися?»

Гендерна парадигма жіночих образів не є однорідною. Подібною є й ситуація з гендерними чоловічими репрезентаціями – це різні погляди чоловіків на жіночі питання в 60-х роках ХХ століття: кожний з них по-своєму реагує на бажання жінок бути рівними в царині професії (головний редактор – Еван Фінес Вудхаус (актор Кріс Діамантополос), молодий і перспективний Дуглас Роудс (актор Хантер Перріш), старший за всіх і досвідченіший Уільям Макфедден (актор Джим Белуші) та ін.

Авторам фільму вдалося зробити його не тільки гостропроблемним (боротьба жінок за свої права не була показовою, вона була свідомим соціальним викликом, реальністю тих часів), але й відтворити атмосферу тогочасся (мова, діалоги, костюми, зачіски, інтер'єри, автомобілі тощо).

Одна з героїнь пояснює редактору Фінну, що саме об'єднує жінок у спільній боротьбі: «Жінки розуміють, що інші жінки також не знаходять спокою. Можливо, усі хочуть різного, але в підсумку, одного й того самого, – шансу. Тому вони створюють плем'я, в якому розуміють одна одну...»

Сучасний світовий художній кіноконтент може виступати прийнятною ілюстрацією теми боротьби жінок-журналісток за свої права в історії журналістики Європи й Америки (що може використовуватися в дослідницькому науковому і навчальному університетському дискурсах), а також сприяти побудові позитивного іміджу журналісток і журналістів на прикладному рівні масової комунікації.

УДК 007 : 304 : 070

Скуртул Г.С.¹

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ СПОРТИВНОГО ЖУРНАЛІСТА ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19: НЕ(БЕЗПЕЧНИЙ) ДОСВІД УКРАЇНСЬКИХ РЕДАКЦІЙ

«Під час пандемії робота журналістів стала більш складною з фінансової, фізичної та психологічної точок зору... У професійному відношенні для багатьох цей період буде найскладнішим у їхній кар'єрі» [3], – такими словами розпочинають свій звіт-дослідження Емілі Белл, Джулі

Посетті й Піт Браун – автори опитування «Journalism&The pandemic: A Global Snapshot of Impacts». Пандемія COVID-19 дійсно сильно «вдарила» по журналістиці в усіх країнах світу. Робота ж спортивних журналістів взагалі опинилася перед загрозою повного зупинення, адже відміна всіх світових, національних і локальних спортивних змагань унеможливила її сталу циклічність і подієвість, стала справжнім викликом для багатьох спортивних редакцій. Востаннє подібна ситуація траплялася лише під час Другої світової війни.

До проблеми безпеки/небезпеки роботи журналіста в екстремальних ситуаціях звертались такі журналістикознавці, як Е. Артишевський, Б. Лозовський, О. Романюк; питання про вплив стресу на роботу журналіста аналізували Д. Загорулько, О. Князєв, Ф. Сміт. Однак спеціального дослідження про специфіку роботи спортивних медійників під час надзвичайних ситуацій і пандемії зокрема й досі немає, що й зумовлює актуальність наукової розвідки.

Із самого початку карантину робота спортивних медіа позначилася багатьма змінами. Усе почалося з обмежень можливості журналістів заходити до роздягальень, а скінчилося практично повною тишею на спортивних трибунах. Редакціям довелося змінювати саму суть спортивної журналістики і впроваджувати певні новації. Телебачення опинилося в менш складній ситуації, адже телевізійники могли демонструвати повтори спортивних змагань чи найбільш цікавих передач. Паралельно з цим українські телевізійні спортивні редакції використовували карантин як потужний інформаційний привід. «Виклики та обмеження пандемії – це новий поштовх до нових ідей. Спортивна журналістика припиняє залежати від героїв, залучає до дискусії лідерів думок, починає активно стрімити на YouTube...» [1], – так описує реалії спортивної журналістики під час пандемії коронавірусу український спортивний журналіст Дмитро Поворознюк. Наприклад, уже наприкінці березня 2020 року редакція «Спорту» суспільного телеканалу «UA:Перший» запустила новий проєкт у форматі щоденного дайджесту – «Суспільне спорт: на карантині», у якому висвітлювали випадки зараження коронавірусом серед спортсменів, подробиці домашніх тренувань, економічні наслідки пандемії для світового й українського спорту; важливою частиною кожного випуску була пряма мова спортивних оглядачів, експертів, тренерів щодо прогнозів наслідків пандемії для спортивного світу. Подібний формат запропонувала й редакція «Фактів. ICTV» в онлайн-проєкті «Факти. Спорт із дому». Ведучий Андрій Ковальський у режимі реального часу спілкувався із зірками українського спорту.

Потужним поштовхом для подолання інформаційної кризи в спортивних медіа стали відкриті дискусії, вебінари і круглі столи, учасниками яких були безпосередньо суб'єкти спортивної журналістики. Так,

спортивний журналіст видання Press Watch Ден Фрумкін, спираючись на власний досвід, дав декілька рекомендацій своїм колегам [2]. Серед порад: 1) писати про те, як живуть і тренуються спортсмени сьогодні й до карантину, розповідати історії їхнього життя; 2) говорити про спорт як бізнес; 3) писати про виробників та постачальників інвентаря, спортивної форми; 4) не забувати про кіберспорт. Саме запропоновані теми займали основну частину новинних стрічок українських спеціалізованих спортивних інтернет-видань «Sport.ua», «Football.ua», «Спортивний погляд», «Террікон», «UA.Футбол» (часто під тегом або в рубриці «коронавірус»). Аналітичний же контент, рейтинги й репортажі змінилися навколоспортивними публікаціями та матеріалами, які «поза часом»: статті про історичні події, легендарні матчі, знакових гравців і команди минулого.

Отже, в умовах пандемії, спортивним журналістам, щоби зберегти аудиторію, продовжувати професійний ріст і залишатися актуальними, доводиться змінювати принципи роботи редакцій, впроваджувати нові формати і знаходити засоби розширення аудиторії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Поворознюк Д. Спортивна журналістика в часи пандемії. URL: https://www.youtube.com/watch?v=WqzboVXhEkw&ab_channel=%D0%94%D0%B5%D0%B4%D0%BB%D0%B0%D0%B9%D0%BD (дата звернення: 29.03.2021).

2. Froomkin D. What are sports journalists to do? Two views. URL: <https://presswatchers.org/2020/03/what-are-sports-journalists-to-do-two-views/> (дата звернення: 29.03.2021).

3. Posetti J., Bell E., Bown P. Journalism & The pandemic: A Global Snapshot of Impacts. URL: <https://www.icfj.org/our-work/journalism-and-pandemic-survey> (дата звернення: 29.03.2021).

УДК 007 : 304 : 070

Тонкіх І.Ю.¹

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

СПОСОБИ АКТИВІЗАЦІЇ ЧИТАЧІВ У ЖУРНАЛІСТСЬКИХ ТЕЛЕГРАМ-КАНАЛАХ

Одним із провідних сучасних трендів розвитку онлайнової журналістики є використання телеграм-каналів як ефективної медіаплатформи. Зважаючи на стрімке зростання кількості користувачів мережі «Telegram», журналісти використовують цей месенджер у якості каналу поширення суспільно значущої інформації, адресованої масовій

аудиторії. З кожним роком з'являється все більше таких каналів, відповідно, конкуренція між ними загострюється. Відтак, перед кожним із них постає завдання активізації вже існуючої лояльної до них аудиторії, а також залучення нових користувачів. Зважаючи на новизну цього медіафеномену, зростання інтересу до нього як з боку журналістів, так і з боку читачів, дослідження способів активізації аудиторії у журналістських телеграм-каналах на сьогодні набуває особливої актуальності.

Мета роботи – визначити способи активізації читачів у журналістських телеграм-каналах.

«Telegram» був заснований у 2013 р. і на початку свого існування виконував функції типового месенджера – платформи для обміну особистими повідомленнями. У 2015 р. «Telegram» надав можливість користувачам створювати публічні канали, які дозволяли поширювати інформацію серед необмеженої кількості читачів. Вихід за межі міжособистісної комунікації перетворив месенджер на потужний медіаканал, здатний виконувати функції ЗМК та ЗМІ. Це обумовило зростання інтересу до цієї платформи з боку журналістів.

Потенціал використання «Telegram» у якості альтернативного засобу масової інформації та комунікації сьогодні привертає увагу не лише журналістів, а й науковців. Так, М. Бутиріна розглядає комунікаційні особливості телеграм-каналів як мета-ЗМІ і зазначає, що вони «останнім часом трансформувались із сервісу миттєвого обміну повідомленнями на повноцінні медіаканали, що формують власну «чергу денну» і значною мірою визначають змістові характеристики національного медіапростору» [1, с.138]. І. Минчук аналізує стратегії дистрибуції новинного контенту телеграм-каналів [2]. Більшість дослідників звертає увагу на потужний потенціал телеграм-каналів як каналу розповсюдження новин та засобу формування громадської думки. Проте поза увагою науковців дотепер залишаються стратегії розширення аудиторії телеграм-каналів та визначення способів її активізації.

Ефективність та результативність функціонування публічного телеграм-каналу безпосередньо залежить від масштабів охоплення аудиторії, відповідно, автори кожного з таких ресурсів зацікавлені у залученні якомога більшої кількості підписників, а також у спонуканні читачів до інтерактивної комунікації.

Telegram-канали використовують як традиційні для інтернет-видань та соціальних мереж способи активізації аудиторії, так і власні механізми впливу. Серед таких специфічних властивостей платформи, недоступних іншим ресурсам, варто згадати насамперед її формат месенджера, що залишився незмінним з часів заснування «Telegram»: усі повідомлення мають вигляд особистих чатів з певним адресатом. Коли надходить нове

повідомлення, підписник чує звуковий сигнал або бачить відповідну позначку. Відтак, зберігається ілюзія міжособистісного спілкування – адресата нібито запрошує до діалогу хтось із знайомих, як це відбувається у всіх месенджерах. Це спонукає читача переглянути повідомлення та виробляє звичку щоденно заходити до чату.

Окрім специфічних способів активізації аудиторії, телеграм-канали можуть використовувати традиційні для будь-яких інтернет-ресурсів засоби інтерактивного зв'язку. Найбільш поширеним із них наразі є коментар, який може залишити після повідомлення кожен читач. Деякі телеграм-канали вимикають цю опцію. З одного боку, у такий спосіб вони убезпечують себе від флуду і флейму в читачьких коментарях, з іншого – через це вони втрачають реальну й потенційну аудиторію, адже можливість коментувати пости є головним інструментом інтерактивності, що спонукає читачів до діалогу.

Телеграм-канали можуть також використовувати традиційний для інтернет-видань і соціальних мереж механізм оцінювання постів за допомогою «лайків» та «дизлайків». Ця опція, так само, як і коментування, слугує засобом зворотного зв'язку і дозволяє автору оцінити актуальність і резонансність обраної теми.

Найбільш популярними телеграм-каналами, зважаючи на кількість підписників, на сьогодні можна вважати «Коронавірус інфо» (609 340 підписників), «Україна сейчас» (514 186), «Україна 24/7» (410 769), «Україна Online» (315 037), «Типичная Україна» (269 234). Усі ці телеграм-канали, окрім «Коронавірус інфо», надають читачам можливість коментувати повідомлення, проте не дозволяють висловити ставлення за допомогою системи «лайк/дизлайк».

Способом активізації аудиторії можуть бути опитування, які часто використовують в інтернет-виданнях, адже вони дозволяють сформувати уявлення про стан громадської думки з тих чи інших актуальних питань, а також окреслити коло інформаційних потреб аудиторії. На жаль, більшість телеграм-каналів не застосовують цього інструменту інтерактивного зв'язку, адже мають формат новинних агрегаторів або дайджестів новин і не виходять за межі цього формату.

Якщо телеграм-канал має аналог у вигляді інтернет-видання, способом активізації читачів та просування ресурсу можуть стати гіперпосилання: наприклад, на сайті видання розміщують посилання на телеграм-канал, або телеграм-канал публікує лише заголовок і анонс публікації і подає гіперпосилання на повний текст у ЗМІ.

Отже, основними способами активізації аудиторії у журналістських телеграм-каналах стають специфічні інструменти месенджеру як платформи для міжособистісної комунікації та традиційні для інтернет-видань і

соціальних мереж засоби інтерактивного зв'язку (коментарі, «лайки/дизлайки», опитування), а також гіперпосилання на телеграм-канал з інших ресурсів мережі. Якщо ці способи використовувати у комплексі, аудиторію каналу можна значно збільшити.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бутиріна М. В. Telegram-канал як мета-ЗМІ: комунікаційні особливості. Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі : Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 9-10 квітня 2020 р.) / редкол.: В.Л. Погребна, В.М. Попович, Н.В. Островська, Т.О. Серга та ін. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2020. С. 138–141.

2. Минчук И. Стратегии дистрибуции новостного контента в мессенджерах Viber и Telegram. Рэгіянальныя СМІ Рэспублікі Беларусь у лічбавую эпоху: стан, праблемы і перспектывы : матэрыялы Рэсп. навук.-практ. канф., Мінск, 12–13 лют. 2019 г. / Беларус. дзярж. ун-т ; рэдкал.: В. М. Самусевіч (адк. рэд.) Мінск : БДУ, 2019. С. 157–165. URL: <https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/217176/1/157-165.pdf> (дата звернення: 12.03.21).

УДК: 007: 306

Хітрова Т.В.¹

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ПОЛІТИКА ПЕРЕЙМЕНУВАНЬ В КОНТЕКСТІ ДИСКУРСУ «ДЕКОМУНІЗАЦІЇ»

Однією із важливих форм функціональної експлікації дискурсу «декомунізації» на сучасному етапі стало широке залучення до дискусій навколо топоніміки аудиторного ресурсу медіа. Пересічні українці поряд з науковцями та експертами стали повноцінними учасниками діалогу щодо політики перейменувань та зміни топонімічного ландшафту України. Аудіовізуальні та інтерактивні ресурси медіа дозволили перфомантизувати й, подекуди, шоуїзувати цей процес. Можемо констатувати, що «топоніміка» та «символіка» виявились найбільш стійкими конструктами дискурсу, які й до сьогодні підтримують його в медіа. Ще одним дискусійно насиченим простором «декомунізації» став ребрендинг торгових марок, назв продуктів виробництва, власних назв, здебільшого ергонімів тощо.

Теоретичним підґрунтям до наукового осмислення інформаційного змісту «декомунізації» в сучасному мас-медійному дискурсі є не лише новітня практика його експлікацій у ЗМІ, а й проблема відповідальності та

компенсаторності «пам'яті». Поняття «відповідальності», зокрема й кримінальної, включене й в основний зміст пакету «декомунізаційних законів», а отже передбачає переформатування комунікаційної моделі «пам'яті» в публічному просторі.

У процесі аналізу медійних репрезентацій дискурсу / контрдискурсу «декомунізації» на сучасному етапі було виявлено використання маніпулятивного ресурсу, зокрема в таких комунікаційних формах:

- «асоціативних протиставлень»: «Мешканці декомунізованого села в Запорізькій області вважають нову назву неблагозвучною, образливою та несприятливою» (Актуально, 12 грудня 2019), «Москаль заставил жителів закарпатского села стать фанатами Beatles» (Антикор, 28 вересня 2016);

- «рекомунізації» як технології мобілізації політичної прихильності: «Рекомунізація. Чому українським вулицям повертають попередні назви?» (DW, 11 липня 2019), «Харківська міська рада знову проголосувала за повернення проспекту Жукова» (Укрінформ, 24 лютого 2021), «У Харкові повернули пам'ятник Жукову» (Сьогодні, 11 липня 2019), «З Харківської міськради не дозволили винести Леніна» (Українська правда, 24 лютого 2021);

- трансферу, як технології протиставлення діям попередньої влади: «Одеська міськрада повернула частині вулиць радянські назви» (Тиждень.UA, 26 квітня 2017); «Бандеру і Шухевича комунізували» (Gazeta.ua, 26 червня 2019); «Черкаська облрада повторно перейменувала два декомунізованих села» (Інформ-UA, 12 жовтня 2016) та інші.

Поширеною й актуальною на сьогодні технологію, що побутує в контексті дискурсу / контрдискурсу «декомунізації» є паралельне співіснування різних комунікаційних моделей, серед найбільш розповсюджених: «модель соціальної ностальгії», «модель тріумф-катастрофа», «модель прогрес-традиція» тощо [1]. Модель «соціального ностальгування» є головною комунікаційною технологією критиків «історичних законів», власне джерелом культивування опозиційного дискурсу та успішною політичною платформою проросійських кандидатів та партій в Україні. За результатами опитування, проведеного Соціологічною групою «Рейтинг», 43% українців ностальгують за СРСР («Українська правда», 29 липня 2019 року). Основними темами трансляції в моделі «ностальгування» є: «велике соціальне розшарування й необмежена нахабність так званої еліти», «прожитковий мінімум», «безкоштовна освіта», «соціальний захист» тощо. Основним аргументаційним ресурсом цієї моделі комунікації є: євроінтеграційний вектор, що закладений у тезах: «Україна повертається до європейської родини», «прощай російська та радянська імперія», «Україна – європейський безвізовий простір»; розвінчання радянських міфів, коли відкриття архівів дозволило ввести в інформаційний

простір нові свідчення злочинів радянсько-імперської влади – «відкриття архівів НКВД-КДБ: українці мають знати правду», «відкриті архіви – повернені імена репресованих родичів»; знайомство з «історією на місцях», репрезентує сегмент аналітично-дослідницької роботи краєзнавців, громадськості та журналістів з відновлення історичної топоніміки. Журналістська комунікація в межах означеної моделі направлена, в першу чергу, на діалог й репрезентує смислову концепцію «відповідальної пам'яті».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Хітрова Т. Регіональний градієнт національно-консолідованої моделі «соборної історичної пам'яті»: специфіка медійних репрезентацій. Науково-виробничий журнал «Держава та регіони». Серія: Гуманітарні науки. 2014. №4(39). С. 139–142.

УДК 007 : 304 : 070

Авакян Д.С.¹

¹ студ. гр. СНЗ-310 м, НУ «Запорізька політехніка»

ОБРАЗ НАДІЇ САВЧЕНКО В УКРАЇНСЬКИХ МАС-МЕДІА

Як би нам не здавалася абсурдною чи алогічною медійна презентація певних публічних персон – маємо чітко усвідомлювати самі собою такі речі не робляться. За кожною медійною персоною простежується використання набору певних технологій.

За роки російсько-української війни, мабуть, немає більш суперечливого медійного персонажа, ніж Надія Савченко. У цьому матеріалі хочемо викласти інформацію про Медійне конструювання образу «Надії Савченко військовослужбовиці» У матеріалах, сюжетах ЗМК до подій війни в Україні, її полону, звільнення і життя після нього.

У певних журналістських матеріалах з'являється інформація про те, що Надія Савченко як військовослужбовиця «почалася» зі служби за контрактом у залізничних військах. Відеоматеріалів про цей період життя Надії в публічному просторі немає; і сама Надія не поспішає ділитися з масовою аудиторією хоча б якимись фотографіями з цієї служби. Далі військова служба продовжується в аеромобільній бригаді, про яку наявні досить суперечливі відгуки (і від самої Надії, і від колишніх колег). Звідти Надія потрапляє служити в Ірак у складі військового контингенту (архівні кадри наявні (закадровий текст): «Ійса, у панамці, у формі піщаного кольору... У спеку 70 градусів солдат Савченко посміхається...» [2].

Навіть є фрагмент телерепортажу від 2005 року (вставлений у матеріал «Життя Савченко....» (2016, 1+1), там звучать її слова про справжнього

офіцера і що ним станеш, коли «отбудеш срочку і побуваєш у бойових діях»; вона говорить про те, що її позивний був «Куля» (в Україні), а в Іраку вона «Надька фугас» [2].

Образ іракської Надії Савченко згодом знову з'явиться в телеефірі. Це буде «Битва екстрасенсів» (канал СТБ). На YouTube можна знайти уривок з програми (частина епізоду) [3]. Учасники шоу шукали снайпера, яким виявилася Надія Савченко. У ефірі знову звучить уже відома аудиторії історія про іракського принца, про любов чоловіків до неї, що чи то льотчиця, чи то оператор, чи то стрілок; а голос за кадром говорить неправду: «зараз в Україні всього п'ять жінок пілотів-бомбардувальників. І Надія Савченко – одна з них...» [3].

У 2011 році – програма «ДМБ» № 4 (березневий випуск) [1]. Це тематичний випуск напередодні Восьмого березня: розповідь про жінку в армії. І ця жінка – Надія Савченко. Далі цитуємо закадровий текст до відео: «Вона мріяла про небо з дитинства. Але хотіла стати не парашутисткою, не стюардесою і навіть не пілотом білосніжного авіалайнера. Вона прагнула керувати бойовими літаками...» [1]. Майже весь сюжет – це історія про сексизм в армії на прикладі Надії Савченко, дії якої маркувалися її життєвим кредо «Бачу ціль – не бачу перешкод» [1]. Хоча, судячи з того ж самого сюжету, більшість перепон і заборон мала об'єктивний характер. Згодом будуть події на Майдані. Надію Савченко фільмують камери (у Інтернеті відео- і фото Савченко на Майдані інтерпретуються неоднозначно).

На іншому каналі («1+1») сюжет про Надію Савченко передують словами, які описують зовсім іншу дитячу мрію: «Вона мріяла стати балериною, вчилася колоти свиней, однаково добре може плести гачком і користуватися дрилем, ...десантниця і модельєр, льотчиця і актриса, воїн і працівниця служби «Секс по телефону»...» [2], але це вже сюжет на «плюсах» за 2016 рік («Життя Савченко: шлях від маленької дівчинки з косою до незламної української Надії») [2]. У медійному публічному просторі Надія вже героїня, мучениця; навіть на виставці – портрет Надії та її малинова курточка, яку носила на Майдані.

Якщо вибудовувати всю медійну історію образу Надії Савченко, то чітко простежується тенденція його технологічної побудови; його початкові іпостасі, які мали бути ключовими носіями смислів (жінка-воїн, жінка-льотчиця (хоча насправді вона штурман), жінка-бранка, мучениця, героїня) корегувалися подієвим контекстом, поведінкою самої Надії і замішувалися іпостасями бунтівниці, терористки, злочинниці, Гаді тощо.

Від самого початку появи сюжетів про Надію Савченко як військову очевидна була гендерна заданість матеріалів. На сьогодні найчастіше її запрошують як експертку на різномірні ток-шоу (ЗІК, 112 Україна, НАШ, Україна 24 та ін.), а це свідчення того, що її образний потенціал на паузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Военный летчик Надежда Савченко. Військове телебачення України.
URL: https://www.youtube.com/watch?v=6GWePLY1T-M&ab_channel=%D0%92%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%B1%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8
2. Життя Савченко: шлях від маленької дівчинки з косою до незламної української Надії. Телеканал «1+1». URL: https://www.youtube.com/watch?v=XqdCDdArh4Q&ab_channel=%D0%A2%D0%A1%D0%9D
3. Надія Савченко на Битві екстрасенсів в 2012 році. URL: https://www.youtube.com/watch?v=52F559eITzU&ab_channel=%D0%90%D0%BD%D0%B4%D1%80%D1%96%D0%B9%D0%9E%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%88

УДК 007 : 304 : 070

Добровольська Ю.Д.¹

¹ студ. гр. СНЗ-317, НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ВИСВІТЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ У ЗМІ ТА У БЛОГАХ

На сучасному етапі розвитку журналістики соціально-культурна проблематика є однією з найбільш популярних, оскільки переважна більшість новин та аналітичних матеріалів стосуються життя суспільства, зокрема культурної галузі. Зміна форматів в журналістиці та перехід традиційних ЗМІ на інтернет-платформи дали поштовх для формування нового світогляду та спричинили виникнення великої кількості журналістських блогів. Відповідно, трансформувались принципи та вектори висвітлення соціально-культурної проблематики. З огляду на це, обрана тема на сучасному етапі набуває особливої актуальності.

Мета роботи – визначити особливості висвітлення соціально-культурної проблематики у ЗМІ та блогах.

Блоги на початку свого існування були особистими інтернет-щоденниками, в яких автори ділились з невеликою кількістю підписників особистими роздумами, новинами власного життя та коментували різні події. Записи у блогах (пости) публікувались регулярно, часто з додаванням зображення або мультимедійних елементів. Серед головних ознак блогів було те, що інформація подавалась у доступній формі; записи публікувались

у хронологічному порядку та часто оновлювались; у постах превалювали суб'єктивні погляди автора.

У процесі розвитку блогосфери формат блогів зазнав значних змін: з особистих щоденників вони перетворилися на потужний медіаканал, створений для поширення суспільно важливої інформації та розрахований на велику аудиторію. Сьогодні журналісти використовують їх із метою професійної комунікації. Тематика та жанри блогу можуть бути різноманітними, але, як правило, автор обирає одну тематичну спрямованість та стиль викладення. Наразі найбільш популярними темами блогів стають культура, екологія, свідоме споживання, рівень освіти, психологія, подорожі, підвищення рівня толерантності.

Культурна проблематика стосується, насамперед, різних видів мистецтва – літератури, музики, кіно, театру, фотографії, дизайну тощо, і охоплює як «високу культуру», так і масову. До явищ культури належать також масові розваги, такі як популярні фільми, радіо, телебачення та комп'ютерні ігри. У широкому розумінні культурна проблематика може охоплювати майже всі галузі людського життя: від садівництва і кулінарії до міського планування та інноваційних технологічних стартапів. Проте першочерговим завдання журналістики цього напрямку пов'язане з мистецтвом і творчістю, а також з окремими особами, установами та політиками, які пов'язані з питаннями мистецтва та творчості або сприяють їхньому розвитку.

Культурна проблематика у ЗМІ висвітлюється, як правило, у жанрах репортажу, статті, огляду, замітки, інтерв'ю, анонсу, новини, рецензії, коментарю. У блогах пріоритетними жанрами стають портретний нарис, стаття, огляд, інтерв'ю, інколи репортаж.

Останнім часом відбувається інтеграція інтернет-журналістики з блогосферою. Зараз у багатьох онлайн-ЗМІ є окрема рубрика «Блоги», яка має свої тематичні підрозділи. Наприклад, в інтернет-виданні «Українська правда» є підрозділ «Культура», де журналісти діляться своїм баченням розвитку культури в Україні, а також є велика кількість портретних нарисів про відомих українських діячів культури. У блогах на сайті онлайн-видання «Детектор медіа» переважна кількість постів присвячена темі культури та впливу історії на українську культуру.

Блоги на окремих блог-хостингах популярніші за ті, що публікуються в інтернет-ЗМІ, оскільки тут журналіст може вільно і незалежно від редакційної політики і формату видання висловлювати власні думки з будь-якого приводу. Популярними платформами для блогінгу вважають Blogger (Blogspot), Medium, Tumblr, LiveJournal, а також блоги часто ведуть в Telegram, Instagram, Facebook та на Youtube.

Гарним прикладом журналістського блогу про культуру є проект про нову українську музику «Ligoom», який веде колектив авторів. Український письменник та журналіст Андрій Кокотюха на власному сайті має рубрику «Блог». В ній автор висловлює власні думки щодо розвитку літератури в Україні та дає корисні поради у написанні творів.

Соціальна тематика, як правило, тісно пов'язана із культурною та передбачає висвітлення відносин у суспільстві, реформ, безробіття, охорони здоров'я, захисту інтересів незахищених верств населення, політичного та економічного становища в країні. У блогах на сайтах ЗМІ найпопулярнішими темами наразі є нестабільність політичної та економічної ситуації у країні, відносини між Україною та Росією, екологія та пандемія коронавірусу. Матеріали саме на ці теми публікуються у блогах на сайтах видань «Українська правда», «Gazeta.ua», «Гордон».

У персональних блогах журналістів ці теми також стають пріоритетними. Наприклад, журналіст Роман Шрайк у своєму блозі висвітлює теми коронавірусу, політики, реформ тощо. Журналіст Денис Казанський веде блог, присвячений темі взаємовідносин між Україною та Росією та реакції суспільства на дії сторін.

Отже, на сьогодні висвітлення проблем соціуму та культури у ЗМІ та у блогах є популярним тематичним напрямком. Журналісти пишуть про розвиток українського мистецтва, роль окремих культурних діячів, соціальні проблеми, реформи у суспільстві. Персональні блоги на окремих блог-хостингах та у соцмережах користуються більшим попитом і у журналістів, і у читачів, аніж блоги на сайтах ЗМІ, оскільки в них інформація викладена у більш вільному форматі, а їх автори більш незалежні у висловленні власних думок.

УДК 007 : 304 : 070

Карпенко Т.Ю.¹

¹ студ. гр. СН-317, НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ МУЗИЧНОГО ЖУРНАЛУ (НА ПРИКЛАДІ ВЛАСНОГО ВИДАННЯ «НОТА»)

Музична тематика є цікавою темою для дослідження, адже можливостей дізнатися про те чи інше музичне явище від досвідченого журналіста у перевіреному джерелі інформації надзвичайно мало. Кількість музичних ЗМІ нечисельна, а на регіональному рівні музичні видання зовсім не розвиваються, хоча інформаційних приводів для створення такого видання достатньо, адже Запоріжжя є містом з багатими музичними традиціями і досягненнями.

Музичний журнал належить до популярних журналів і визначається як періодичне журнальне видання статей та матеріалів з питань музичного мистецтва, призначене широкому колу читачів. Дослідження журналу передбачає виявлення типологічних ознак і характеристик. У процесі створення музичного журналу найважливішим є акцентування на системному підході до формування уявлень про концепцію, дизайн і контент друкованого видання. Мета й визначена цільова аудиторія визначають концепцію журналу, яка реалізується через такі складові: тематика та тип матеріалів, художньо-графічне оформлення.

Незважаючи на досить розмаїту палітру онлайнових платформ музичного спрямування, друкована періодика, що висвітлює явища та події музичного життя в Україні, існує на межі зникнення. У Запоріжжі взагалі немає жодного музичного часопису, хоча приводів для популяризації музики у нашому місті багато. Створення такого журналу, на наш погляд, є не лише перспективним напрямом розвитку преси, а й засобом вербалізації музичних явищ і популяризації української музики.

Метою створення журналу «Нота» є популяризація музики, інформування про музичні явища, персоналій та події у музичній галузі. Для назви ми обрали слово «нота», що вживається не лише для позначення музичного звуку певної висоти і тривалості, а й для вираження якогось почуття, поглядів, ставлення до когось або чогось. Мета журналу передбачає, що контент складатимуть не лише публікації про запорізьких митців, а й матеріали про вітчизняних та зарубіжних музикантів, композиторів та виконавців. Оскільки ми не є фахівцями з музики і видання експериментальне, цільовою аудиторією пропонується вважати дорослих читачів віком від 18 років. Обираючи теми для публікацій у «Ноті», ми намагалися акцентуватися на тих музичних явищах, які зацікавлять потенційного читача і відповідають концепції видання. Таким чином, у журналі представлені публікації про історію появи маршу Мендельсона, внесок запорізького диригента В'ячеслава Реді в історію української музики, найвидатніших діячів української естради ХХ століття, життя і творчість запорізького музиканта Андрія Лободи тощо. Жанровий контент «Ноти» представлений у вигляді замітки, огляду, портретного нарису, інформаційної статті, рецензії, анонсу, есею. У журналі «Нота» ми намагаємося висвітлювати музичні явища у такій послідовності: світова музика, українська музика, музика Запоріжжя, тому постійні рубрики розташовуються таким чином: *«Вічна музика»*, *«Естрада»*, *«Запоріжжя музичне»*, *«Нова музика»*, *«Події»*. Усі рубрики мають тематичний характер. У «Ноті» ми користувалися такими засобами акцентування, як виділення під публікацію більшої площі, доповнення публікації візами та цитатами, а

також за допомогою увиразнення заголовка, використання підкладок та ілюстрацій.

Обкладинка містить назву журналу, визначення типу видання, календарні відомості, порядковий номер. Назва журналу виділяється накресленням і кольором шрифту, відповідним до стилістики оформлення всього видання, тому легко сприймається. Окрім заголовної частини, на обкладинці розміщено лише ілюстрацію з зображенням музичних інструментів та співаків, ми не використовуємо анонсування на першій шпальті, бо зі змістом читач знайомиться на другій сторінці журналу.

Анонси матеріалів у журналі винесено на другу сторінку. Зважаючи на те, що видання прагне до креативності і намагається уникнути шаблонів, замість традиційного слова «Зміст» ми пропонуємо «У цьому номері ви прочитаєте:».

Вибір заголовків публікацій у «Ноті» пов'язаний у першу чергу з жанром, у якому створено той чи інший матеріал: для огляду обрано нейтральний констатуючий заголовок, у той час як нарис дозволяє використати більш експресивний інтригуючий. Для деталізації, а також з метою спрощення подачі матеріалу у журналі використано підзаголовки, які виділено пробільними елементами, набрано жирним шрифтом відмінного від основного шрифту накреслення (курсивом). Враховуючи той фактор, що заголовок формує емоційність сприйняття матеріалу та виконує оцінно-експресивну функцію, а також для формування у читача попереднього уявлення про матеріал, ми обирали для публікацій як нейтральні, так і мотиваційні заголовки. Для оформлення заголовків використано титульний шрифт Cambria без декоративних елементів, майже завжди всі літери у заголовках – прописні, розмір шрифту доволі крупний, від 24 до 26 петитів, що відповідає сучасним тенденціям у оформленні друкованих видань і сприяє приверненню уваги читача. Ми не експериментували з гарнітурами у верстці як заголовків, так і усіх матеріалів, адже намагалися створити власний стиль, викликати у читача підсвідоме відчуття цілісності всієї композиції, заінтриговувати і привертати його увагу. Єдиним виключенням є оформлення номерів сторінок та рубрик тим же шрифтом (Lucida Console), що й назва журналу.

У «Ноті» ми публікуємо два види ілюстрацій. Перший – фотосвітлини: репортажні знімки і фотопортрети, фотонатюрморти і фотопейзажі. Другий – мальована ілюстрація, яка використовується для оформлення обкладинки та 2–3 сторінки, а також при ілюструванні публікації «Подарунок генія» (про життя і творчість Фелікса Мендельсона). Слід зазначити, що при ілюструванні ми вдавалися до запозичення матеріалів з інтернет джерел, тому з метою дотримання правил журналістської етики усі посилання вказали у публікаціях.

Обираючи формат, ми намагалися забезпечити, з одного боку, найбільш зручності для читання, а з іншого – оптимальні можливості для верстки, розміщення матеріалів, розподілу рубрик. Зв'язок між сторінками номеру проявляється у єдності стилю їх оформлення: усі сторінки мають двоколонкову верстку; заголовки, як вже зазначалося, набрані одним і тим самим шрифтом Cambria, а номери сторінок і назви рубрик – Lucida Console; для всіх сторінок використано однакове технічне оформлення.

УДК 007 : 304 : 070

Цюпко І.В.

¹ студ. гр. СН-310м, НУ «Запорізька політехніка»

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ ПРИРОДНИЧИЙ ЖУРНАЛ ДЛЯ ДІТЕЙ «КОЛОСОК» ЯК ТИП ВИДАННЯ

Проблема типології журналів уже давно цікавить вчених. Типологічні ознаки журнальних видань розглядаються Т. Давидченко [2], Г. Дзюбенко [3], М. Недопитанським [5] та ін. науковцями. Заслужують на увагу роботи українських учених О. Коновця [4], Е. Огар [6], В. Погребної [7], що висвітлюють окремі аспекти функціонування науково-популярних журналів. Однак відчувається брак наукових розвідок, присвячених вивченню особливостей функціонування сучасних науково-популярних природничих журналів для дітей. Цим і визначається актуальність нашого дослідження. Його мета: окреслити типологічні особливості науково-популярного природничого журналу для дітей «Колосок».

«Колосок» – всеукраїнський науково-популярний природничий журнал для дітей середнього шкільного віку. Засновники видання – ЛМГО «Львівський інститут освіти», видавництво СТ «Міські інформаційні системи». Назва журналу пішла від назви щорічного Міжнародного природничого інтерактивного конкурсу «Колосок», який проходить з 2003 року за сприяння Міністерства освіти і науки України серед учнів 1–11-х класів. Матеріали журналу є базою для підготовки до конкурсу.

ЛМГО «Львівський інститут освіти» є засновником не тільки Всеукраїнського науково-популярного природничого журналу для дітей «Колосок», а й науково-популярної природничої газети для розумників та розумниць «Колосочок», серії науково-популярної природничої літератури для дітей «Бібліотечка Колоска», організовує та проводить літні природничі школи для дітей, інтелектуальні командні змагання на кубок журналу «Колосок», навчальні семінари для учителів початкових класів та природничих предметів.

Автор більшості публікацій у журналі «Колосок», його головний редактор, Дарія Біда, так презентує назву та завдання цього видання: «Ви бачите перший номер природничого журналу «Колосок». Чому журнал називається саме так? Тому що у ньому ви знайдете зерна знань з різних галузей природознавства. На сторінках журналу ми познайомимо вас з історією винаходів і розповімо про знаменитих людей у дитинстві. У журналі ви знайдете головоломки й логічні задачі, дізнаєтесь про найбільші космічні тіла й найдрібніші живі організми, познайомитесь з вашими ровесниками, які досліджують природу» [35].

Журнал видається і друкується у Львові з 2006 року (щомісячник з 2011 р.) українською мовою. Формат видання – В 5. Кількість сторінок: 48–52. Тираж – 11000 примірників. Періодичність – журнал виходить щомісячно. Його мета – популяризація природничих знань, залучення дітей до послідовного й регулярного читання, формування у них стійких навичок спількування з науково-популярною літературою.

Фактично аудиторія журналу «Колосок» – діти віком 10–15 років. Видання зацікавить також батьків, вчителів природничих предметів, природознавства. Інтерактивні сторінки журналу залучають дітей до індивідуальної та колективної пізнавальної, дослідницької, творчої діяльності.

Матеріали, розміщені на сторінках журналу «Колосок», відображені на сайті <http://kolosok.org.ua/vseukrajinskyj-pryrodnychyj-naukovo-populyarnyj-zhurnal/>. Тут надається можливість підписатись на журнал, а також переглянути архів попередніх випусків. Зручна система керування сайтом дає можливість швидко змінювати та завантажувати нову інформацію.

«Колосок» – науково-популярне видання (до цього типу видань можна віднести журнали «Країна знань», «Юний натураліст», «Юний технік України», «Юний моделіст-конструктор»). Саме цей вид друкованих мас-медіа є дієвим засобом популяризації спеціальних знань серед широкого дитячого читацького загалу. У таких журналах міститься наукова теоретична і практична інформація. Треба зазначити, що журнал «Колосок» має ознаки і навчального видання, бо в ньому представлені і такі матеріали, що покликані допомогти дитині у навчанні. В цьому журналі друкується корисний наочний матеріал. Наприклад, матеріали, що допоможуть навчити основ англійської мови, фізики, біології, астрономії тощо.

Головна особливість журналу «Колосок» – інтегрований підхід у репрезентації природознавчих знань; розвиваючий характер; широке використання оригінальних засобів популяризації наукових знань з орієнтацією на читацьку аудиторію підліткового віку; належна культура художньо-технічного оформлення й поліграфічного виконання; інтерактивний характер (відповідні сторінки журналу залучають дітей до

індивідуальної й колективної пізнавальної, дослідницької, творчої діяльності).

Однією з основних структурних одиниць видання є рубрикація. У журналі «Колосок» всі рубрики сюжетно пов'язані між собою. У цьому виданні передбачені рубрики: «Наука і техніка», «Жива природа», «Земля і Всесвіт» (більш рання назва «Планета Земля»), «Наукові цікавинки» (більш рання назва «Про все на світі»), «Людина і екологія», «Таємниці природи Довкілля». Рубрика «Наука і техніка» репрезентує матеріали з історії різних наук (фізики, хімії, математики, астрономії та ін.), матеріали, в яких представлені досліди, деякі з них школярі можуть провести навіть у домашніх умовах. Рубрика «Жива природа» дає можливість ознайомитися зі світом тварин і рослин, мистецтвом їх виживання. Матеріали, представлені в рубриці «Земля і Всесвіт» («Планета Земля»), сприяють розширенню світогляду дитини про різні планети, космічні явища тощо.

Тематика журналу – природознавство як інтегрований комплекс дисциплін. У журналі публікують науково-популярні статті з астрономії, біології, географії, екології, фізики, хімії. Матеріали журналу присвячені явищам живої природи, новим відкриттям у науці і техніці, астрономічним загадкам та цікавим дослідженням у відповідних галузях знань. У виданні друкуються літературні твори читачів та їхні перші наукові дослідження.

Матеріали журналу «Колосок» відзначаються науковістю, достовірністю, вони присвячені різним явищам живої природи, новим відкриттям у науці та техніці, науковим загадкам та цікавим фізичним, хімічним, біологічним, астрономічним та ін. дослідженням.

Редактори будують тематично-змістове наповнення видання «Колосок», чітко уявляючи цільове призначення журналу, вивчають та враховують потреби своєї читачької аудиторії, запити сучасної дитини, випускають таку продукцію, яка для сучасної дитини є цікавою і необхідною, а значить досягають комунікації із дитячою аудиторією.

Основними умовами реалізації цільового призначення дитячого журналу є розмаїтість жанрової палітри видання та доступність її змістового наповнення. Рівень сприйняття того чи іншого текстового матеріалу залежить від тематики та обраного жанру. На сторінках видання «Колосок» можна знайти такі жанри, як: статті, листи, звернення, нариси, інтерв'ю, замальовки, репортажі, кореспонденції. На сторінках журналу подаються цікаві завдання, вікторини, тести. Важливим моментом є також залучення читачів до співпраці: друкування на сторінках часописів дитячих творів, зокрема віршів, розповідей, фотографій, листів.

У журналі не тільки подається нова цікава інформація з гарними ілюстраціями (фотографії, малюнки, схеми, графіки), а й перевіряються засвоєні знання за допомогою ребусів, кросвордів, логічних завдань.

Таким чином, «Колосок» – Всеукраїнський науково-популярний природничий журнал для дітей середнього шкільного віку, який видається і друкується у Львові з 2006 року (щомісячник з 2011 р.) українською мовою. Його мета – популяризація природничих знань, залучення дітей до послідовного й регулярного читання, формування у них стійких навичок спілкування з науково-популярною літературою. Журнал містить матеріали, присвячені відкриттям у науці і техніці, науковим загадкам і дослідженням – залишаючись дійсно єдиним журналом в Україні з такої тематики.

За своїм цільовим призначенням цей журнал відповідає заявленому редакцією типу науково-популярної дитячої преси, оскільки науково-технічна інформація, а також матеріали, у яких представлено рослинний та тваринний світ, займають 80 % площини видання. Треба зазначити, що журнал «Колосок» має ознаки і навчального видання, бо в ньому представлені і такі матеріали, що покликані допомогти дитині у навчанні. У журналі «Колосок» не тільки подається нова цікава інформація з гарними ілюстраціями (фотографії, малюнки, схеми, графіки), а й перевіряються засвоєні знання за допомогою ребусів, кросвордів, логічних завдань.

На сторінках видання «Колосок» можна знайти такі жанри, як: статті, листи, звернення, нариси, інтерв'ю, замальовки, репортажі, кореспонденції. На сторінках журналу подаються цікаві завдання, вікторини, тести. Важливим моментом є також залучення читачів до співпраці: друкування на сторінках часописів дитячих творів, зокрема віршів, розповідей, фотографій, листів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Всеукраїнський науково-популярний природничий журнал для дітей «Колосок». URL : <http://kolosok.org.ua/vseukrajinskyj-prirodnychyj-naukovo-populyarnyj-zhurnal/>.

2. Давидченко Т. Типологічна класифікація дитячих періодичних видань в Україні. URL : <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2316>

3. Дзюбенко Г. Сучасна журнальна періодика: загальна характеристика, типологія, основні функції та принципи. Наукові записки Інституту журналістики КНУ ім. Т. Шевченка. 2005. № 3. С. 24–31.

4. Коновець О. Ф. Наукова періодична преса в Україні: історичні традиції і сучасні проблеми. Вісник журналістики. К. : РВЦ «Київський університет», 1998. Вип. 6. С. 59–62.

5. Недопитанський М. І. Сучасна українська періодика: типологічний аспект. URL : <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1553>

6. Огар Е. І. Українське книго- та пресовидання для дітей (спроба загального огляду). Збірник праць науково-дослідного центру періодики. Львів, 2002. Вип. 10. С. 260–277.

7. Погребна В. Л., Прокопець О. О. Науково-популярні журнали у медіапросторі України. Тиждень науки. Тези доповідей науково-практичної конференції, Запоріжжя, 18–12 квітня 2016 р. Редкол.: Ю. М. Внуков (відпов. ред.) та ін. Запоріжжя: ЗНТУ, 2016. С. 458–461.

УДК 007 : 304 : 070

Матушанська О.І.¹

¹ студ. гр. СН-310м, НУ «Запорізька політехніка»

ЖАНРОВІ РІЗНОВИДИ ФОТОЖУРНАЛІСТИКИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ

У сучасному світі фотографія займає одне з найважливіших місць у передачі необхідної інформації. Фотожурналістика має на меті передачу інформації за допомогою поєднання зображального та текстового матеріалів, і нині залишається серед лідерів щодо переглядів різного виду контенту.

Фотожурналістика – це особлива форма журналістики, яка використовує зображення для того, щоб розповісти за допомогою них новини. Фотожурналістика відрізняється від інших близьких галузей фотографії (наприклад, документальної фотографії, соціальної документальної фотографії, вуличної фотографії або фотографії знаменитостей) тим, що вона дотримується чітких етичних рамок, які вимагають, щоб робота була чесною і неупередженою, а історія розповідалася з дотриманням журналістських стандартів [4].

Можна стверджувати, що фотожурналістика є найбільш універсальною формою масових комунікацій. Письмова та усна мова вимагають знання певної мови, а зображення в більшості випадків може бути зрозуміле усіма. Вираз обличчя, емоції, рух і положення тіла, також як і композиція, світло і тінь можуть розповісти історію не гірше за будь-які слова [4].

Фотожурналістика є невід’ємною частиною ЗМІ, тому деякі науковці, які займалися вивченням цієї проблеми, робили спробу систематизувати її за жанрами. Існує багато класифікацій жанрів фотожурналістики, але досі немає єдиної, загальноприйнятої. Причиною цього є те, що, по-перше, в основу класифікації дослідники беруть різноманітні критерії. Інколи це може бути об’єкт зйомки, інколи метод і специфіка роботи фотографа. Деякі дослідники пропонують класифікувати фотографії відповідно до завдання, яке ставить собі фотограф. Інколи в межах однієї класифікації може бути використано декілька критеріїв, тоді кожен жанр неможливо чітко виокремити, адже вони певним чином перетинаються і кожен конкретну фотографію можна віднести до кількох жанрових різновидів [2].

У зв'язку з тим, що досі існують суперечки стосовно жанрів фотожурналістики, такі науковці, як Д. Акчурін, Б. Черняков та В. Карпенко, наближають їх до жанрів теорії публіцистики. Вчені виділяють два напрями розвитку фотожурналістики, а саме – документальний та розважальний. На їхній погляд, до жанрів фотографії, так само як і в образотворчому мистецтві, належать: портрет, пейзаж, натюрморт, інтер'єр та екстер'єр [1].

Як зазначають ці дослідники, якщо спиратися на теорію журналістики, то всі жанри фотожурналістики можна поділити на аналітичні, інформаційні та художньо-публіцистичні. До інформаційних жанрів відносять такі: фотозамітка, фотозвинування, фоторепортаж, фотоанонс, фотохроніка, фотокореспонденція інформаційного виду [1]. Аналітичні жанри фотожурналістики – це фотокореспонденція, фотофейлетон аналітичного виду, фотокоментар, фотоогляд, фотонарис, фотозамальовка, фотожарт, фотофейлетон, фотокомікс – комікс [1].

Іншу класифікацію жанрів пропонують фотожурналісти-практики. Так, О. Лапін у книзі «Фотографія как...» описує репортажну фотографію. Дослідник розрізняє такі види репортажної фотографії: хронікальна фотографія, інформаційна фотографія, подієва фотографія, фотографія деталі, зображальна фотографія, композиційна фотографія, фотонарис [3]. Виходячи з вищезазначених класифікацій різних дослідників можна зрозуміти, що фотожурналістика має багато жанрових різновидів, і виконує головні функції, а саме: документально засвідчує правдивість наведеної інформації, допомагає читачам краще засвоїти текстовий матеріал, візуально передає ефект присутності.

До сьогодні триває вивчення жанрології фотожурналістики. З'являються нові жанри, змінюється техніка, виникає велика кількість змішаних форм, але фотожурналістика від цього тільки виграє, бо відбувається оновлення та збагачення мистецтва фотографії.

Питання жанрології фотожурналістики дослідники активно вивчають як зарубіжні, так і вітчизняні вчені (В. Березін, М. Василенко, М. Ворон, О. Колосов, М. Максимович, Л. Поліха, М. Рожкіна, П. Холланд, Б. Черняков та ін.). Мультимедійний вектор розвитку фотожурналістики є об'єктом ґрунтовних наукових досліджень серед західних науковців. Зокрема, у період з червня 2012 по квітень 2013 року доктор Д. Кемпбелл під егідою міжнародної організації World Press Photo і за підтримки Асоціації голландських фотографів Fotografen Federatie здійснив дослідницький проект для визначення існуючої ситуації щодо розвитку мультимедійної фотожурналістики. На сучасному етапі ця проблема залишається актуальною.

Отже, дослідники поділяють жанри фотожурналістики на інформаційні, аналітичні та художньо-публіцистичні. За допомогою розгалуженої системи фотожанрів на шпальті не буває однакових фотознімків, які створюють

монотонність в оформленні. Науковці вважають, що візуалізаційні тенденції інтерпретуються у деяких процесах постановки жанрів, їх можливостях, як інформаційних, аналітичних, так і художньо-публіцистичних груп. Ці жанри представлені у вигляді певної структурованої організації повідомлення, що дозволяє дати наочне уявлення про подію або факт, і за допомогою мінімального тексту сформулювати їх суть. При вивченні цієї теми науковці застосовують найрізноманітніші методи: від історико-теоретичного до комплексно-аналітичного, але досі не існує єдиної класифікації жанрів фотожурналістики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бельський А. Фотография. Школа мастерства. Санкт-Петербург : Питер, 2006. 184 с.
2. Гончаренко В. Фреймы для распознавания смысла текста. Кишинев : Штиница, 1984. 184 с.
3. Лапин А. Фотография как... Москва : Издатель Л.Гусев, 2004. 324 с.
4. Основы фотожурналистики. *Photo monster* : веб-сайт. URL : <https://photo-monster.ru/lessons/read/osnovyi-fotojurnalistiki.html> (дата звернення: 18.02.2021).

УДК 007 : 304 : 070

Мишакін О.В.

¹ студ. гр. СН-319 сп, НУ «Запорізька політехніка»

ІНФОРМАЦІЙНА ТА PR-ДІЯЛЬНІСТЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ

Природним є бажання будь-якої громадської організації стати якомога впливовішою. Це дає можливість більш ефективної і наповненої роботи, розширювати партнерство та сферу впливу, змушує владу прислуховуватися до громадських ініціатив. Врешті-решт – спонсори та фонди надають ресурси охочіше тим, чия діяльність відкрита і знайома багатьом. Саме заходи паблік рилейшнз допомагають будь-якій громадській організації не тільки лідирувати у певному регіоні, країні, а й дійсно виконувати певну соціальну, громадську місію – допомагати людям.

Перше і головне для популярності – дієва робота в певному секторі відстоювання громадських інтересів. Друге, але не менш важливе, – вміння інформаційного позиціонування про свою діяльність, причому не після, а під час – просто в процесі діяльності, щоб зацікавлені особи могли пересвідчитися в істинності інформації і реальних результатах роботи. Третє – створення привабливого образу / іміджу організації. Тут важливі: назва,

девіз та логотип, зведені воедино й зі смаком оформлені кольором та шрифтом. Основними задачами PR виступають проведення тренінгів, семінарів, конференцій, публікації в пресі, громадські слухання, акції тощо.

Сукупність громадських недержавних організацій називають «третім сектором». Це може бути консолідований громадський рух, який складається з окремих, взаємно не підпорядкованих, але взаємодіючих громадських організацій, які спрямовують енергію громадян на творчу діяльність і тим самим знижують соціальну напругу в суспільстві. Цей ефект має місце коли в демократичному суспільстві, по-перше, існує «критична маса» недержавних неприбуткових організацій здатних впливати на хід суспільних процесів і, по-друге, переважна більшість громадських організацій не є антагоністами, тобто, коли вони не тяжіють до взаємовиключаючих політичних, національних, або інших полюсів [1, с. 4].

Сьогодні в Україні спостерігається велика різниця в структурі «третього сектору» між Сходом і Заходом, причому громадські організації в основному є «зліпком», віддзеркаленням преференцій населення того чи іншого краю.

Суттєвою і, навіть знаковою особливістю сучасних українських ГНО є їх фінансова залежність від організацій-донорів. Діяльність багатьох українських ГНО, в тому числі «мозкових центрів» була б неможливою без підтримки міжнародних донорів, зокрема: Friedrich Ebert Stiftung, Konrad Adenauer Foundation, делегації Європейської Комісії в Україні, Freedom House, USAID Agency, McArthur Foundation, Renaissance Foundation, Міжнародного Фонду «Відродження» (фонд Дж. Сороса), Фонду Євразія, Фонду Східна Європа, C.S.Mott Foundation, Know-How Fund, the World Bank, Міжнародного Медіа Центру (ММЦ) – Інтерньюз, Counterpart International, посольств США, Великої Британії, Нідерландів, Канади та ін.

В Україні за типом мотивацій можна виділити три групи ГО: перша, – це організації, що обслуговують інтереси провладних угруповань. Друга категорія – «гранітоїди». Це просто люди, які вирішують власні фінансові проблеми, користуючись бажанням донорів – в 95% іноземних – спонсорувати певну діяльність у певних сферах. Третя категорія – це організації та об'єднання, які існують на ентузіазмі та матеріальних пожертвах їх членів, тому їх умовно можна назвати «автономними». Це – дуже нечисленна та надзвичайно нехарактерна для України категорія, втім, вона існує. Самим своїм існуванням вони поки що зберігають для українського суспільства шанси зазнати внутрішніх перетворень, несуть в собі приклад застосування морально-етичних установок у повсякденному житті.

Як правило, говорячи про третій сектор суспільства, ми маємо на увазі громадські організації та активістів, які інтенсивно працюють на ниві доброчинності, правозахисну, екології або в інших вельми значущих для

багатьох сферах. Тим часом, громадський сектор не може мати чітких і незаперечних кордонів: тут державний, тут комерційний, тут приватне життя, а ось тут – наш, громадський. Зливаючись в «прикордонних» областях з іншими секторами, він «в серцевині» концентрує найважливіші цілі і завдання – суспільного розвитку України, а значить прагнення і до матеріального, і до духовного процвітання кожного її мешканця. Тому активні люди об'єднуються для вирішення важливих для них проблем: соціальних, творчих, культурних, матеріальних. І вирішують ці проблеми не тільки для себе, але і для інших.

Принциповим для PR-діяльності в громадянському секторі є її некомерційний і недержавний характер, тобто, як і весь сектор, PR-служби працюють в інтересах суспільства в цілому, а не окремих його частин або груп. Ці фактори визначають ступінь довіри до громадських організацій та структур і підтримку їх населенням.

Державний, комерційний і громадський сектори суспільства перебувають у тісному взаємозв'язку. Завдання служб громадських зв'язків (PR-центрів) громадянського сектору полягає в тому, щоб виявити точки взаємодії, просувати громадські ідеї, інтереси та ініціативи для їх підтримки з боку населення, влади і бізнесу [1].

PR-діяльність окремої громадської організації полягає, як правило, у прямій інформаційній допомозі громадянам і в контактах зі ЗМІ для поширення інформації про свою корисну діяльність, проекти та необхідність підтримки їх реалізації [2, с. 18].

Зараз надзвичайно гостро стоїть проблема спеціалізації саме в галузі інформації. Ті невеликі фінансові ресурси, якими володіють окремі ГНО, не дозволяють винаймати висококваліфікованих журналістів, інформаційних менеджерів, фахівців з лобіювання, реклами та інших. Об'єднання ж інформаційних та рекламних послуг в регіональному PR-центрі дозволяє: збирати, систематизувати і постійно оновлювати масив допоміжної інформації для всіх ГНО регіону (події, публікації, адреси, телефони, імена за тематичними, географічними і будь-якими іншими інтересами і запитами); професійно обробляти і цільовим чином поширювати інформацію та інші матеріали, які ГНО мають у своєму розпорядженні, але не завжди знають, як ними розпорядитися; організовувати і вести цільові солідарні PR-кампанії з найгостріших проблем регіону, причому не тільки на місцевому, але на загальноукраїнському та міжнародному рівнях; просувати (популяризувати) ідеї та проекти в цілях підтримки їх населенням, спільнотою ГНО, владою і комерційними структурами; створювати на основі реальної діяльності привабливий імідж (образ) громадської активності в цілому, окремої ГНО, групі або спільноти ГНО, або окремої ГНО тощо [2, 101].

Громадська організація допомагає у вирішенні проблем як окремих осіб, так і великих організацій. Для вирішення проблем, що стосуються великих груп людей, а іноді й цілих регіонів, організовуються масштабні PR-кампанії, в яких беруть участь десятки людей і організацій. Такі кампанії включають в себе практично всі відомі PR-технології: від особистих контактів до реклами та слухань в органах влади.

Правильна постановка завдання – вирішальна частина роботи. Завдання диктує вибір технологій (способів її виконання): це може бути робота із засобами масової інформації, індивідуальна або корпоративна робота з підприємцями, політиками або представниками влади, проведення рекламних або прямих масових заходів тощо. Але вже перші кроки дають результат, який може змусити переглянути і первинну постановку завдання, і набір технологій, і решту інструментарію. Аналіз та оцінка ситуації необхідні в роботі зі зв'язків з громадськістю на всіх етапах і в кожний момент.

PR-кампанія починається з обговорення реальної проблеми, сформульованої в результаті вивчення обстановки і ваших інтересів. Спочатку – у вузькому колі фахівців і однодумців, потім у все більш широкій аудиторії людей, від яких залежить доля кампанії і проблеми – журналістів, представників виконавчої та законодавчої влади, інших ГНО, бізнесменів, населення. Цей перший етап – вже PR-дія, що є просуванням теми.

У процесі таких обговорень народжується концепція самої PR-кампанії, тобто формулювання проблеми в тому вигляді, в якому вона буде найбільш точно і повно сприйнята всіма, і основний спосіб її вирішення. Для громадського сектору найбільш продуктивний спосіб вирішення будь-якої проблеми – колективний, тобто об'єднує зусилля багатьох людей і організацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Барановський О. Третій сектор і економіка. Український регіональний вісник. 2007. №10. С.4.
2. Білецький В. Громадські організації та їх роль у житті суспільства. Схід. № 8. 1997. С. 16–19.

РІЗНОВИДИ БОРТОВИХ ВИДАНЬ

Потужний інструмент, за допомогою якого можна створити загальне уявлення про культуру іншого народу або розповісти про незвичайний досвід окремої нації – це тревел-журналістика.

Окремим різновидом тревел-журналістики виступає бортова преса, в якій містяться різні типи текстових матеріалів, основна частина яких – ПР, що зумовлюється необхідністю компаній підвищувати свій рейтинг, просувати надані нею послуги на ринку. Важлива функціональна особливість всіх видів бортових журналів – формування у споживача позитивних емоцій під час подорожі.

Бортова преса за своєю природою є також різновидом корпоративних ЗМІ, що активно розвиваються в сучасному світі. Адже державні та недержавні організації прагнуть упорядкувати спілкування з цільовою аудиторією. Одними з перших цю тенденцію підтримали компанії-перевізники. З'явилося безліч так званих бортових журналів, поширюваних під час перельотів чи іншим видом транспорту.

Варто зазначити, що сам термін «бортовий журнал» у науковій літературі з журналістики не закріплений. Сьогодні існує ряд підходів для класифікації бортової преси. Приміром, український дослідник Ю. Полежаєв відносить бортову пресу до корпоративної, що орієнтована на пасажирів певного перевізника [2, с. 10]. На думку Д. Мурзіна, бортова преса може бути віднесена до інформаційно-розважального типу видань [1, с. 21]. Як стверджують К. Сурлоу і А. Яворські, спираючись на дискурси інтернаціонального і глобального, бортова преса, як і всі постмодерністські ЗМІ, закріплюють так званий глобальний стиль життя (Global Life Style) [5, с. 587].

Бортові журнали – тип корпоративних видань, які розповсюджуються в транспорті (літаки, рейсові автобуси, поїзди тощо). Територія поширення є однією з ознак, за якою відбувається класифікація бортових журналів:

- видання, призначені для відвідувачів аеропортів, вокзалів («Airport», «Travel News Magazine!», «Kiev»);
- видання, що розповсюджуються безпосередньо під час перельотів, поїздок («Intercity Magazine», «Автолюкс», «Enjoy», «Panorama»).

Оскільки інфлайт-журнал – обличчя корпорації, він має деякі ознаки корпоративних видань.

Інфлайт-журнал відображає інтереси корпорації. Завдяки такому виданню керівництво авіакомпанії може інформувати своїх споживачів про

маршрути, актуальний розклад рейсів, а також надавати інші відомості, які допомагають компанії рухатися і позиціонувати себе на ринку послуг перевізника.

Бортові видання орієнтовані на ринок B2C, тобто Business to consumer. Ця аббревіатура в рекламі й ПР використовується для позначення комерційних взаємовідносин між компанією (Business) і потенційним споживачем (Consumer).

Читачі бортової преси – представники різних цільових аудиторій, саме тому вона належить до одного з типів клієнтських видань. Багато позиціонують себе як інформаційно-розважальні, інформаційно-довідкові, рекламні, просвітницькі і Life Style видання. Види бортових журналів можуть відрізнятися з огляду на виконувані ними функції, включаючи комерційну, рекламну, просвітницьку, інформаційну, розважальну, іміджеву та довідкову [3, с. 36].

Крім того, бортова преса різниться за жанровими пріоритетами. Вони обумовлюються багатогранністю видань, що зародилася і функціонує на межі медіадискурсу, реклами і піару. Основну частину жанрового контенту становлять ПР-жанри та журналістські. На думку Ю. Полежаєва, журналістські жанри використовують переважно з метою урізноманітнення способів подання рекламної або іміджевої інформації. До перших відносять статті та інтерв'ю, що формують імідж компанії, байлайнери та актуальні прес-релізи. До других належать замітки, анонси, різні статті, нариси, інформаційні огляди.

За змістовою моделлю та тематичними пріоритетами інфлайти подібні до лайфстайл-журналів: подорожі, культура, мода, краса, здоров'я, розваги, спорт, гастрономія тощо.

Отже, бортовий журнал має такі типологічні ознаки: мета – формування постійного кола клієнтів компанії; аудиторія – пасажери, які досить тривалий час вимушені не очікувати свого рейсу; географія поширення – поїзди, літаки, будівлі аеро- і залізничні вокзали; спосіб поширення – безкоштовно; назва – асоціація (слово, словосполучення) з подорожжю або назва компанії-перевізника; оформлення – якісне глянцеове видання (з винятками); тематика і проблематика – новини галузі, компанії та анонсування подій в різних містах світу. Різновиди бортових видань виокремлюють за такими критеріями: територія поширення, цільове призначення, тематичні та жанрові пріоритети.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Мурзин Д. Корпоративная пресса: современные типологические концепции : дис. канд. филол. наук : МГУ им. М. В. Ломоносова. Москва, 2007. 182 с.

2. Полежаєв Ю. Тревел-журнали в Україні: структурно-функціональні та жанрово-тематичні особливості : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : спец. 27.00.04. Запоріжжя, 2017. 20 с.

3. Ромашова І. Корпоративные СМИ как новые медиа. Коммуникативные исследования. 2015. № 3 (5). С. 17–42.

4. Шевченко В. Типологія сучасних журналів – засіб вивчення світогляду суспільства. Наукові записки інституту журналістики КНУ імені Тараса Шевченка. Київ, 2007. С. 43–48.

5. Thurlow C. Communicating a Global Reach: Inflight Magazines as a Globalizing Genre in Tourism. 2003. 587 p.

УДК 007 : 304 : 070

Сорокіна І.В.¹

¹ студ. гр. СН-317, НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧОГО ЗАДУМУ У «ЩОДЕННИКАХ» С. ЄФРЕМОВА

Відтворення об’єктивної історичної картини в Україні наприкінці ХІХ – в першій третині ХХ ст. неможливе без вивчення всебічної діяльності Сергія Єфремова. Сергій Олександрович Єфремов (1876–1939 рр.) – громадсько-політичний діяч, учений, журналіст, редактор, видавець, член Всеукраїнської академії наук – належить до когорти визначних представників української інтелектуальної та політичної еліти початку ХХ ст. У своїй просвітницькій діяльності він завжди вирізнявся рідкісним умінням поєднувати ліберально-демократичні цінності й моральні імперативи, народолюбство та бажання служити своїм талантом послідовній реалізації «українського проекту». Усі дослідники спадщини С. Єфремова відзначали дивовижний поліфонізм його таланту: він залишив нащадкам ґрунтовні й самобутні наукові праці, статті у пресі, щоденники, мемуари, обширний епістолярій; відзначився помітним доробком на ниві творення нової української журналістики, політики, освіти, культури.

Спрямованість і зміст діяльності С. Єфремова визначалися його світоглядом, який почав формуватися з юнацьких років на історичній літературі сімейної бібліотеки. Вагомий вплив на формування його ідеологічних переконань мало навчання в Київській семінарії та університеті ім. Св. Володимира, де він починає свідомо працювати над собою. Саме в цей період він поринув у вир громадського політичного руху, зблизився з представниками української інтелігенції, серед якої домінувала ідея відродження України. Неабиякий вплив на формування його поглядів мали

твори М. Драгоманова, М. Михайловського, масонські ідеї свободи, рівності, братерства та всесвітнього федералізму.

В історії української журналістики перших десятиріч ХХ ст. Єфремов поруч М. Грушевського, Б. Грінченка, А. Ніковського, Ф. Метушевського, Є. Чикаленка, М. Шаповала – постать ключова. Велику надію у справі об'єднання українського суспільства і підтримки його всебічного розвитку С. Єфремов плекав щодо української преси. Незважаючи на постійні утиски владних структур, саме українська преса розвивається, на його думку, найбільш динамічно, оперативно реагує на всі події суспільного життя, впливає на широку аудиторію. Досить назвати вражаючий перелік видань, з якими пов'язане його ім'я: «Зоря», «Правда», «Киевская старина», «Записки Наукового Товариства імені Шевченка», «Літературно-науковий вісник», «Нова громада», «Промінь», «Основа», «Волинь», «Україна», «Наше минуле», «Дніпрові хвилі» та ін. Єфремов брав участь у редагуванні газет «Громадська думка», «Рада», «Нова рада», журналу «Нова громада». Упродовж 1895-1918 був одним з керівників видавництва «Вік». Творча спадщина Єфремова-публіциста складає понад 3000 різножанрових праць, об'єднаних стрижневою думкою – про Україну, її культурну самобутність та історичне право на державне життя [2].

Про вагу його слова промовисто свідчить кількість його публікацій: близько тисячі майже у п'ятистах числах газети, тобто на одне число припадало приблизно дві публікації. С. Єфремов готував експрес-інформацію про поточні події – нею відкривалася «Нова Рада». У кожному номері подавалася аналітична або полемічна стаття, що складалася з двох-п'яти частин. Рідше журналіст писав огляди преси й інформацію для відділу хроніки. Публіцистика С. Єфремова вражає об'єктивністю, глибиною думок, образністю, жанровою палітрою, саме він і визначав обличчя газети.

До того ж, треба врахувати той факт, що крім журналістики він із перших днів революції опинився в епіцентрі політичної боротьби й державотворчих процесів. З першого дня – член Центральної Ради, товариш (заступник) голови – М. Грушевського. З утворенням Генерального Секретаріату призначається генеральним секретарем міжнародних справ.

У спектрі суспільного служіння С. Єфремова помітне місце займає його просвітницька діяльність як публіциста, що дозволяє характеризувати його як, палкого прихильника українського національного відродження, пропагандиста та захисника української мови, культури, освіти. У своїх роботах він прагнув підтримувати у свідомості народу національні почуття, історичну пам'ять, самоповагу, прагнення до самовдосконалення, самореалізації, до справедливого суспільного устрою, намагався будити свідомість нації. Аналіз публіцистичного доробку засвідчує, що С. Єфремов як публіцист зробив значно більше, ніж як державний діяч.

Активний громадський діяч і журналіст, людина, яка сама брала щонайактивнішу участь у політичному житті, цікавилася суспільними настроями, мистецтвом, С. Єфремов мав гостру потребу фіксувати, оцінювати, аналізувати події та явища. Його щоденники, що були написані у 1923 – 1929 рр. розкривають ретроспективу історичних подій в Україні того часу через суб'єктну присутність автора. Саме записи в «Щоденниках» давали можливість відображення баченого й пережитого, вести розмову про суспільні процеси, в якій він був і автором і єдиним читачем.

У питанні стосунків з більшовицькою владою він займав чіткі позиції: явне несприйняття більшовизму, як принципово ворожої українській державності течії. Своє ставлення висловлював на сторінках газет, наголошуючи на тому, що уряд радянської Росії приніс пригнобленим народам національний розкол, внутрішню ворожнечу та громадянську війну. Після остаточного встановлення останньої на території України. Єфремов ніколи не висловлював жодних слів лояльності до більшовицького режиму, він робив свою справу, розбудовуючи інтелектуальну Україну в стінах академії наук, а критичне ставлення до влади фіксував на сторінках свого «Щоденника».

Несприйняття більшовицької влади, гострі оцінки її брехливої ідеології, внутрішньої і зовнішньої політики, ставлення до людей і єзуїтсько-садистської сутності – чи не найважливіший аспект у щоденниках С. Єфремова, в яких він подав вичерпну характеристику «системи, на брехні й провокації, на світовому дурисвітстві заснованої», влади з порядками «римської імперії цезаристських часів» кінцева мета якої – «фізичне винищення українства» [1, с. 91]. У своїх записах С. Єфремов багато разів наголошує, що головною зброєю «червоних жандармів у неоголошеній війні проти України є брехня, обман, ошуканство, фальсифікації, шахрайство, засновані на провокаціях, шпигунстві і доносах.

Із загального потоку інформації про злочини режиму С. Єфремов робить висновок про тотальну несвободу в суспільстві і про нівелювання межі між в'язницею і так званою волею: «... і тюрма, і воля одно одного варті і, власне, нічим не різняться. Хіба тим, що в «незамкнутій тюрмі» щодня сподіваєшся, що потрапиш до справжньої, а з справжньої не так то легко перейти до незамкнутої...» [20, с. 637]. Безпомилково вловлює С. Єфремов і загальну тенденцію у діях більшовиків знищувати саме українців: «... тюрми повні українців і то самих українців...: селяне, робітники, військові, просто люде. Зате серед тих, що допитують, українців нема...» [1, с. 638]. Інші записи підтверджують наростання хвилі геноциду і чітке розуміння автором щоденників спланованості масового знищення людей саме за національним принципом: «З причини останніх арештів виникла справжня паніка з нищенням документів, листів і т. п. До якої міри позалякуваний народ став,

то й не сказати. Загальний голос – що це нова ліквідація української молоді, як української, за те, що вона українська. Отже, українізаційний курс твердо стоїть! Україну матимемо незабаром у Наримському краї або на Мурмані, і, власне все краще виполується і нищиться...» [1, с. 67].

Отже, для С. Єфремова як носія інстинкту правди в українському суспільстві була неприйнятною людиноненависницька тоталітарна ідеологія, заснована на жорстокості, брехні й підступності. Він вбачав у більшовизмі виразні ознаки нової варварської релігії, які проявлялись у творенні червоних міфів про начебто видатні досягнення комуністичної влади і про геніальність більшовицького вождя Леніна, у створенні нових ідолів і масових жертвоприношеннях в ім'я процвітання режиму, в брутальному зомбуванні людей і пропагуванні моральної безсоромності. Автор щоденників переконливо доказав, що така держава була ворожою своїм громадянам, що комуністичні лідери та їхні маріонетки-партійці провадили політику закріпачення і розбещення душі особистості, а головними рисами в їхньому психологічному портреті були цинічна самовпевненість, почуття безкарності, усвідомлення необмеженої влади над долею мільйонів. Портрет нових хазяїнів країни, створений С. Єфремовим, доповнюють такі якості, як шпигуноманія, патологічна kleptomania на державному й приватному рівнях, об'єднання влади з бандитським світом, ненависть до християнських цінностей, масове пияцтво як свідчення таємного страху перед відповідальністю за скоєні злочини.

Однією з характерних і яскравих тем щоденникових записів Єфремова є політична сатира. Ця тема – багатогранна й багатопланова. У записях «Щоденників» Сергій Єфремов сам виступає як блискучий сатирик-полеміст, фотографічно відтворюючи конкретику соціальних відносин, формованих більшовицьким режимом, таким чином, що їхня потворність, ірраціональність й антигуманність стають очевидними. Ще одним аспектом є коментування Єфремовим цих реалій, в яких найповніше виявляється його позиція. І нарешті, третій аспект: фіксування на сторінках «Щоденників» голосу народної правди чи то у вигляді саркастичних оцінок політики нового режиму, чи то у вигляді анекдотів, почутих на вулиці, на базарах Києва, від знайомих [3].

У цілому, на вироблення стильової манери публіциста вплинула всебічна освіченість та високий рівень ерудиції, інтерес до творів української та світової літератури та історії. Сергій Єфремов був тонким знавцем людської душі, прагнув розбудити її, викликати емоції, полегшивши їй таким чином усвідомлення власного «я» в круговерті подій, зрозуміти їх національну й соціально-політичну основу, український характер, зв'язки з іншими фактами й подіями. Кожна його публікація – дорогоцінна сторінка літопису очевидця й активного учасника національно-визвольної боротьби

українства, що відзначаються аналітично-критичним підходом до нагальних проблем того часу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Єфремов С. Щоденники, 1923–1929. Київ: ЗАТ Газета «Рада», 1997. 848 с.
2. Іваницька С. Постать Сергія Єфремова – публіциста в українській пострадянській гуманітаристиці. Українська біографістика: зб. наук. праць. Київ: Ін-т біогр. досліджень НБУВ НАНУ, 2013. Вип. 10. С. 282–308.
3. Масенко Л. «Щоденники» Сергія Єфремова як історичне й філологічне джерело. Дивослово. 2000. № 1. С. 10–13.

УДК 007 : 304 : 070

Наливайко О.С.¹

¹ студ. гр. СН-319, НУ «Запорізька політехніка»

ПРОБЛЕМА ДОТРИМАННЯ ЖУРНАЛІСТСЬКИХ СТАНДАРТІВ ПІД ЧАС ВИСВІТЛЕННЯ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ

Метою роботи є аналіз порушень журналістських стандартів під час висвітлення місцевих виборів. До розгляду проблеми дотримання журналістських стандартів зверталися такі вчені, як Л. Супрун, А. Сенюк, С. Кость. Науковці у своїх роботах розкривають принципи роботи з журналістськими стандартами та описують типові помилки, пов'язані з ними.

Детальний аналіз моніторингів Інституту масової інформації [6] та «ДетекторМедіа» [1] допоміг визначити основні порушення висвітлення місцевих виборів у регіональних медіа. Здебільшого вони стосуються замовних матеріалів, неспроможності або небажання ЗМІ відокремлювати політичну рекламу, факти і коментарі, однобічного висвітлення кандидатів та їх слів. Розглянемо найтипівіші приклади порушень журналістських стандартів у регіональних ЗМІ під час висвітлення місцевих виборів.

Зустрічаються ЗМІ, які з першого погляду не виглядають підозріло, але після перевірки публікацій виявляється, що цей сайт, газета або телеканал створені лише задля піару певної політичної сили або кандидата. Наприклад, у Запоріжжі головним редактором муніципального каналу «Z» [5] є О. Коваленко. Він також є головою новоствореної партії мера Запоріжжя «Єднання». Отже, під час передвиборчої кампанії телеканал працював задля того, щоб рекламувати нову політичну силу й розповідати лише про досягнення місцевої влади. А до його авторської програми «Про головне», що транслювалася на цьому ж каналі, все частіше приходили його однопартійці.

Приблизно така ж ситуація розгорнулася і з газетою «Запорозька Січ» [2] (та її сайтом), яка ще у 2019 році перейшла до комунальної власності. На її чолі стала А. Богданова, яка також пов'язана з одним з депутатів міської ради. Під час виборчої кампанії контент газети не змінився. Головним інфоприводом залишився мер міста Запоріжжя В. Буряк. До нього також додалися нові однопартійці. У пік передвиборчих перегонів один з випусків газети був надрукований стотисячним тиражем і безкоштовно поширювався серед жителів міста.

Запорізький телеканал «TV5» [4] на 100% відсотків належить ПАТ «Запоріжсталь». Тому не дивно, що телеканал перед кожними виборами стає мовником пропаганди та «банером» для політичної реклами. Якщо на виборах у 2015 році «TV5» активно підтримував політичну партію «Опозиційний блок», то у 2020 році він «знайшов» нового фаворита – місцеву партію «Порядок».

Не відрізняється ситуація і з газетою «Панорама». Під час виборчих перегонів 2015 року вона мала назву «Індустріальне Запоріжжя» [3], безкоштовно розповсюджувалася, була щотижневою і розповідала лише про «героїчні» дії «Опозиційного блоку». Не складно здогадатися, що перед останніми виборами кубок перейшов до партії «Порядок». Члени цієї партії дуже часто виявлялися так званими експертами, чиї думки публікувалися на шпальтах газети. Таким чином, наприклад, лікарі або активні «порядні» громадяни виявлялися активістами партії. Газета «Панорама» відрізняється не тільки винятковим талантом обирати псевдоекспертів, а й тим, що може просунути «експертну» думку члена партії «Порядок» навіть до новини з назвою «Житель Запорожья защищал незаконное заграждение и бросался на эвакуатор».

Щодо невідокремлення фактів від коментарів у ЗМІ, можна сказати, що це проблема не лише передвиборчої кампанії. Складається враження, що деякі журналісти не просто забули про необхідність маркування і встановлення приналежності слів, а й зовсім ніколи не чули про таку необхідність.

Отже, основними проблемами під час висвітлення місцевих виборів є замовність, однобічне висвітлення кандидатів та їх слів і відсутність належного маркування. Це насамперед пов'язано з редакційною політикою, яка дуже часто дозволяє собі коригувати власник.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. ДетекторМедіа. URL: <https://detector.media/>
2. Газета «Запорізька Січ». URL: <http://sich.zp.ua/>
3. Газета «Індустріальне Запоріжжя». URL: <http://iz.com.ua/>
4. Телеканал «TV5». URL: <https://tv5.zp.ua/>

5. Телеканал «Z». URL: <https://ztv.zp.ua/>

6. Інститут масової інформації. URL: <https://imi.org.ua/>

УДК 007 : 304 : 070

Яковенко В.О.¹, Волинець Г.М.²

¹ студ. гр. СН-317, НУ «Запорізька політехніка»

² канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

РИТУАЛИ ПОВСЯКДЕННЯ У СУЧАСНІЙ СВІТЛИНІ (НА МАТЕРІАЛІ ІНТЕРНЕТ-ВИДАНЬ)

Вивчення особливостей візуалізації контенту глянцеви́х журналів пов'язана з тим, що цей сегмент ще недостатньо досліджений вченими, але стрімко розвивається та розповсюджується у суспільстві. Особливо цікавим залишається механізм візуалізації ритуалів повсякдення.

Говорячи про повсякденність, науковці мають на увазі щось звичне, рутинне, нормальне, тотожне собі у різні моменти часу. Повсякденність постає як видиме, але непомітне. За словами О. Коляструк, «Вона [повсякденність] здається нам цілком ясною, зрозумілою, але як тільки ми намагаємось операціоналізувати поняття, то воно стає недоступним, складним для інтеграції» [1, с. 5].

Реальність повсякденності існує як звичний, знайомий, обжитий світ, повторюваний з дня на день у діях, думках, подіях. Феноменологи розуміють її існування як процес постійного відтворення, конструювання життєвої реальності в діях, думках, вчинках людини, у процесі взаємодії з іншими людьми. При всіх відмінностях у підходах до повсякденності, у вітчизняній і зарубіжній науці виокремлюють такі групи, що стосуються цієї проблематики: макро- і мікросередовище (природа, країна, місто/село, помешкання); людське тіло і турботи про його біологічні і соціокультурні функції, серед них ключовими умовно можна виділити особистісно-визначальні і соціально-значимі моменти в житті людини (народження, створення сім'ї, її розвиток, сімейні стосунки, смерть, міжособистісні відносини в різних мікросоціальних групах – територіальних, професійних, конфесійних тощо); дозвілля (ігри, розваги, громадські та сімейні свята і обряди) [1].

Для прикладу ми обрали онлайн-версію журналу «Натали». За словами науковців [2], журнал «Натали» можна охарактеризувати за такими ознаками:

1) за предметно-тематичною спеціалізацією цей журнал є інформаційно-пізнавальним (О. Орлик);

2) за цільовим призначенням – це видання гуманітарно-пізнавального спрямування, розраховане на інтелектуальну жінку (Н. Олійник);

3) за характером інформації – це «елітарне» видання (О. Сушкова).

У сучасних реаліях дигіталізації журнал перейшов у мережу Інтернет. Онлайн-видання «Натали» має зручну навігацію; основні рубрики: «Bussines Style», «Life Style», «Beauty Style», «Fashion Style», «Art Style», «Блогери», «Гороскоп». Крім того, тут можна знайти архів друкованого видання у PDF-форматі.

Відповідно до зазначених типологічних характеристик журнал «Натали» розрахований на інтелектуальну жінку, то, відповідно, на сторінках цього часопису спостерігаємо побудову такого способу життя, який повинна наслідувати успішна жінка. Цей образ передається через зображення, візуальні, словесні образи, навіть через рекламу. Хоча такий спосіб життя не завжди відповідає реальному стану речей, проте це ідеал, до якого прагнуть жінки різного віку.

Онлайн-версія журналу «Натали» репрезентує такі жанри фотожурналістики, як: портрет, пейзаж, натюрморт; фотозображення інтер'єрів та екстер'єрів; контекстна (жанрова) фотографія, що відрізняється об'єктом знімання; рекламна фотографія; фешн-зйомка; пек-шоти тощо.

Візуалізація ритуалів повсякдення репрезентує найрізноманітніші сфери життя: це можуть бути життєві історії зірок/ і звичайних людей, мода, краса, здоров'я, новини зі світу мистецтва, анонси, поради щодо саморозвитку, самореалізації тощо. Зображення у журналі розкривають ритуали догляду за тілом, за обличчям та секрети макіяжу; вибору дрес-коду для різних життєвих ситуацій; приготування їжі, а особливо вишукане декорування та сервірування готових страв.

Отже, сьогодні ритуали повсякдення активно впроваджуються на сторінки жіночих журналів. Це пов'язано з тим, що глянець намагається показати розкіш та ідеальну естетику як звичайне, повсякденне життя, як таке, що може бути в кожній жінки. Основними засобами впровадження повсякденних ритуалів у журналі «Натали» є фотографія: ритуалізація «ідеального» життя відбувається через зображення, що присвячені ранковій гігієні, приготуванню їжі, зображення яскравих свят і сімейних традицій тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Колястук О. Історія повсякденності в сучасній українській історіографії. Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика. 2012. Вип. 17. С. 5–9.

2. Орлик О. Сучасні українські періодичні та продовжувані видання для жінок: типологічно-тематична характеристика. Вісник Книжкової палати. 2014. № 10. С.34–38.

УДК 007 : 304 : 070

Чурсінова К.Ю.¹, Єськова К.В.²

¹ студ. гр. СНЗ-317, НУ «Запорізька політехніка»

² старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

РУБРИКА ЯК ОДИН ІЗ СКЛАДНИКІВ ХУДОЖНЬО-ГРАФІЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ ЖУРНАЛУ «ЕДИНСТВЕННАЯ»

Структурою періодичного видання є розміщення основних розділів і рубрик та зв'язок між ними, а саме – підпорядкованість, послідовність розташування, порядок проходження основних розділів і постійних рубрик за номерами розташування й організація їх в номері в залежності від їх значення, актуальності та оперативності; встановлення відповідних жанрових, розмірних та інших пропорцій в залежності від типу видання і його традицій.

Добре продумана структура періодичного видання повинна бути ясною, чіткою, ритмічною. Однак рубрика – це лише назва, марка розділу або підрозділу. Тому важливим показником впорядкованості структури видання є сталість появи рубрики та її живучість. Для читача внутрішня будова може бути простою, зрозумілою і в цьому сенсі більш впорядкованою та організованою.

Журнал «Единственная» має середній рівень впорядкованості структури, який спостерігається в тих виданнях, де ведеться суворий облік рубрик та назви розділів постійні. Так чи інакше тут регулюються місце і ритм появи рубрики на сторінках, хоча нерідко й порушуються. Наприклад, такі рубрики, як «Мода» та «Красота» є постійним елементом видання і розміщуються з 6 по 32 сторінку; «Интервью» – з 33 по 38 сторінку. Рубрики «Студия стиля», «Культура», «Психология» з'являються на сторінках журналу час від часу і не мають сталого місця публікації.

«Единственная» є виданням, універсальним за характером інформації: вона охоплює різні напрями життя сучасної жінки: моду (рубрика «Мода» з підрубриками «Студия стиля», «Модные тенденции»), зовнішню красу одягу, інтер'єру, побуту (рубрики «Красота», «1000 вещей, которые должна знать каждая женщина», «Книга кулинара», «Идеи для декора», «Порядок в доме»), стосунки з дітьми, чоловіками, сексуальне життя («Психичность», «Практикум для мамы», «Интим»), кар'єру («Тема номера»), дозвілля й подорожі («Музыка», «Книги», «Экскурсия») тощо.

Підкреслимо, що рубрикація «Единственной» охоплює вічні жіночі теми: любов, родина, шлюб; побут, домашнє господарство; виховання дітей; краса; мода; здоров'я; взаємини з партнером.

У рубриці «Мода і краса» журнал публікує інформацію про тренди сезону, новини салонів краси, соляріїв, СПА-салонів, модні тенденції на поточний сезон, а також поради про те, де можливо придбати той чи інший

одяг, дізнатися ціни на нього. Видання яскраво висвітлює рекомендації стилістів, візажистів, перукарів щодо догляду за шкірою, новинки на ринку фармацевтичної та декоративної косметики. У розглянутій рубриці кожна публікація проілюстрована професійним фото. Наприклад, «Миксуй цветы и белое» (№ 3, 2020 р.) включає в себе невеликий за обсягом текст про те, як комбінувати одяг; публікації «Как покупать косметику», «10 способов остановить выпадение волос» (№ 10, 2020 р.) містять світлини та текст з порадами про те, як доглядати за своєю шкірою та волоссям. Зазвичай більшість публікацій використовують вертикальну асиметричну верстку, що досягається завдяки формуванню тексту в дві або три колонки на кожній полосі.

У рубриці «Твоє здоров'я» журнал висвітлює проблематику дієт, фітнесу, гарного самопочуття жінки. В кожному номері проілюстровані фізичні вправи для різних груп м'язів, які супроводжуються яскравими фото та стриманими заголовками. Текст розташований у три колонки переважно на білому фоні. Щодо дієти, то у рубриці надають поради професійні спеціалісти: дієтолог, психолог. Кожна читачка може підібрати дієту, яка підходить її темпу життя, вазі, віку та вподобанням. Також можна довідатися, як вилікувати, наприклад, безсоння, дратівливість, стреси тощо. Журнал приділяє увагу методам нетрадиційної медицини, він публікує деякі матеріали лікарів-гомеопатів, замітки про систему йога, піднімає питання донорства й сурогатних матерів. Іноді з'являються цілі цикли матеріалів, які протягом декількох номерів досліджують серйозні проблеми. Зазвичай ці публікації є лаконічними: використовується вертикальна верстка, що досягається завдяки формуванню тексту в дві або три колонки на кожній полосі. Заголовок відкритий, розташований над текстом чи ілюстрацією.

У рубриці «Чоловік та жінка» журнал висвітлює такі питання: кохання, секс, психологія. Також можна зустріти в журналі поради сексопатолога, психолога, гінеколога, уролога та інших спеціалістів. У цій рубриці даються поради з питання вагітності, різноманітні тести на сумісність темпераментів чоловіка та жінки, поради щодо налагодження стосунків у сім'ї. Як приклад можна навести публікації «Что мешает нам в отношениях с мужчиной?» (№ 10, 2020 р.); «Любовь – не главное» (№ 2, 2019 р.). У наведених прикладах розглядаються питання про відносини чоловіків та жінок. Фотоілюстрації доповнюють матеріали. Використовується вертикальна верстка.

У кожному номері журналу «Единственная» піднімається питання про стосунки з дітьми, яке висвітлюється у рубриках «Наши дети» та «Практикум для мамы». Наприклад, публікації «В садике или дома?» (№ 10, 2020 р.); «Как научить ребенка переживать неудачи?» (№ 11, 2019 р.) «Дети – моя сила» (№ 1, 2019 р.) містять матеріали, що стосуються виховання та здоров'я дитини, починаючи з перших днів її життя, догляду за нею,

годування, виховання, дитячих хвороб, відпочинку, навчання, а також містяться корисні поради педіатра, дитячого психолога та інших лікарів, велика увага приділяється проблемі взаємопорозуміння батьків та дітей підліткового віку. Публікації містять світлини та доповнення у вигляді схем.

У рубриці «Твоя робота» журнал висвітлює питання кар'єрного зросту та працевлаштування, вибору нової професії, здійснення професійних мрій, тайм-менеджменту. Зауважимо, що тут містяться практичні поради щодо складання резюме, тренінгів, поради щодо співбесід, вміння обирати діловий стиль одягу, знаходити взаємопорозуміння з керівництвом та колегами і багато іншого. Зокрема, публікації «Профессия – приносит пользу», «7 неудачных сценариев карьеры» (№ 10, 2020 р.); «Не предавайте себя» (№ 3, 2019 р.) торкаються питань кар'єрного зросту. Фотоілюстрації, що супроводжують текст, відмежовуються завдяки використанню прямокутного формату та кольорового фону. Заголовок відкритий, розташований над матеріалом.

«Дом» – рубрика не тільки для домогосподарок, як здається на перший погляд. У ній даються поради щодо економії в домашньому господарстві, наприклад, старі речі можна оновити, замість того, щоб їх викинути на сміття. В даній рубриці багато порад щодо дизайну та облаштування домівки, догляду за кімнатними рослинами. Також у рубриці є рекомендації дизайнерів – щодо облаштування домівки, економісти дають корисну інформацію – щодо планування сімейного бюджету, банкіри – щодо вигідного вкладення коштів та інші корисні зауваження. Представлені рекомендації корисні не лише людям з невеликими доходами, але й підприємцям. допомагають спланувати свій графік, правильно розподіляти час та заощаджувати кошти. Візуальну привабливість матеріалу додають світлини та текст, розташований у три колонки на білому фоні.

Журнал завжди повідомляє про гарячі новини світського життя, публікує інтерв'ю, репортажі, історії кохання у рубриці «Події та люди». Герої публікацій – це зірки театру, кіно та естради, продюсери, письменники, журналісти та багато інших. Дискусіям приділяється не менше уваги, ніж статтям. Великі за обсягом текстові матеріали (наприклад: «Злата Огневич: я так чувствую!») (№ 10, 2020 р.) зверстані у три колонки, доповнюються ефектними постановочними світлинами різного формату.

Рубрика «Путешествие» містить світлини із зображенням різних країн Світу, які пропонуються для відпочинку. Журнал дає роз'яснення та поради туристам щодо візового режиму даних країн, їх валюти, їх культури, висвітлює поради, які сувеніри можна придбати і у яких саме місцях, застерігає, де потрібно бути обережним, як себе поводити у тій чи іншій ситуації. Також у даній рубриці є опис музеїв, театрів, храмів, карнавалів, міст та селищ, річок та морів, де можна провести час з сім'єю на відпочинку.

Наприклад, у публікації «В погоні за емоціями» (№ 10, 2020 р.) «використовується прийом введення ілюстрації до тексту, коли текст ніби обрамляє фотографію. Заголовок відкритий, розташований над матеріалом.

Щотижневє видання «Единственная» завжди містить добірку кращих кулінарних рецептів у розділах «Кухня», «Кухня Практикум», «Легко и вкусно» які супроводжуються яскравими ілюстраціями. Окрім фото, увагу читача привертають оригінальні заголовки, під якими розміщені публікації, наприклад, «Витамин счастья» (№ 10, 2020 р.); «Острые супы» (№ 11, 2019 р.); «Шоколадная магия» (№ 3, 2019 р.); «Позволь себе DolceVita» (№ 3, 2019 р.); «Гормоны счастья» (№ 3, 2019 р.).

Отже, композиційне рішення рубрик журналу «Единственная» залежить від жанру і розділу, в якому подано матеріал, та від специфіки використання ілюстрацій та форми подачі тексту. У журналі розподіл матеріалу на колонки є різним, відповідно до рубрики, аби полегшити читачу сприйняття інформації, а спеціалісту з оформлення – компонування матеріалів на полосі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Журнал «Единственная». URL : <http://edinstvennaya.ua/>

УДК 007 : 304 : 070

Слинько Р.О.¹, Панченко С.А.²

¹ студ. гр. СН-317, НУ «Запорізька політехніка»

² канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІ ПИТАННЯ В ПУБЛІЦИСТИЦІ СОФІЇ РУСОВОЇ

Серед постатей, які визначають історію розвитку української суспільно-громадської думки, публіцистики, культурно-просвітницького руху кінця XIX – початку XX ст., одна з найяскравіших – Софія Федорівна Русова.

На формування суспільно-естетичних поглядів майбутньої діячки вплинуло родинне виховання, освіта, спілкування з багатьма культурним та громадськими діячами того часу. Чимало ідей творчої спадщини С Русової стали наслідком її величезної власної педагогічної практики. Дитячі садки, недільні школи, київські комерційне училище та Фребелівський інститут, Українська науково-педагогічна академія, Кам'янець-Подільський державний український університет – ось неповний перелік навчально-виховних закладів, у яких вона відточувала свою педагогічну майстерність в Україні.

Значний вплив на появу нових педагогічних думок мислительки мала її активна участь у відродженні національної системи шкільництва та українізації освіти 1917–1920 рр. У 1917 р. Софія Русова бере активну участь

у встановленні в Україні Народної Республіки і стає її діячем, членом Центральної Ради.

Стрижневою ідеєю, що проймає всі педагогічні та культурно-просвітницькі пошуки С. Русової, є створення національної системи освіти. Як педагог-філософ і педагог-практик вона глибоко усвідомлювала, що школа й виховання мають функціонувати у повній відповідності з особливостями й потребами своєї країни, нації.

Хоча соціально-політичні умови початку ХХ ст. були несприятливі для національного розвитку, С. Русова закликала педагогів проїнятися головною ідеєю – творення нової української школи, яка б сприяла розвитку краших сторін національної душі. Софія Федорівна вважала, що школа повинна бути національна по духу, не тільки по мові. Україна, якщо хоче стати поруч інших народів, повинна мати свідомих, активних, творчих громадян з широким поглядом на світ. Головне у навчанні, повчала С. Русова, – це вираження характеру шляхом розвитку волі, розуму, пам'яті. Треба привчати дитину обмірковувати свої і чужі вчинки, використовувати кожний випадок боротьби між злом і добром. Ні в якому разі не думати, що моральне виховання можна проводити якось окремо. Ним має бути проїняте все навчання, все життя. [1].

Софія Русова мріяла, що в новій національній школі працюватиме вчитель, який в педагогіці буде постійно шукати чогось мистецького, творчого, відмінного від усякої традиційності і формалізму. Вона надавала великого значення підготовці здібних педагогів. С. Русова уособлювала глибокого психолога, педагога і методиста.

Аналізуючи світовий досвід, С. Русова ставить питання про те, на якому ґрунті засновувати українську школу, якими принципами вона має керуватися. Орієнтири ж слід шукати у Т. Шевченка: «І чужому научайтесь, й свого не цурайтесь!» Це означає, що школа й освіта мусять вбирати в себе всі прогресивні здобутки закордонних реформаторів і одночасно створювати свою систему, відповідаючи на потреби свого краю, на національні вимоги, враховуючи історичні традиції, зокрема традиції братських шкіл. С. Русова пише: «...час іде й народ, що не має своєї школи, попасає задніх! Йому замкнено двері до пишного розвитку своїх культурних сил, він засуджений на пригноблене становище, на постійне вживання чужого хліба; живе він не по своїй живій думці, а чужим розумом. Такому народові, який не має своєї школи й не дбає про неї, призначені економічні злидні й культурна смерть. Ось через що сучасним гаслом усякого свідомого українця мусить бути завдання: рідна школа на Вкраїні» [2, с. 118].

У 70-80-ті роки ХІХ ст. Софія Федорівна Русова формується не тільки як педагог і вчений, а й як публіцист. У 1910 році з'явився перший офіційний український педагогічний журнал “Світло”. Він очолював громадський,

освітянський рух за українську школу, підготував ґрунт для української національної школи, хоча і був заборонений царським урядом у 1914 році. Співзасновниками, співредакторами і активними дописувачами журналу були Спиридон Черкасенко і Софія Русова. Праці С. Русової представлені в основних відділах журналу, а саме: науково-педагогічні й публіцистичні статті, твори українського письменства, «з біжучого життя», шкільна хроніка, критика й бібліографія. Ці публікації обґрунтували теоретичні основи нової української національної школи, шкільного, позашкільного виховання. Як досвідчений педагог, відомий вчений, член Центральної Ради і Міністерства освіти, голова Всеукраїнської учительської спілки С. Русова виступає одним із фундаторів та членів редакційної колегії часопису «Вільна українська школа» (1917–1920 рр.). Цей часопис став віддзеркаленням визвольних змагань українського народу в галузі освіти.

З розвитком культурно-освітнього руху на початку ХХ ст. почала зростати кількість бібліотек, які засновували земства та громадські товариства. Розв'язанню цього питання значну увагу надавала Софія Русова у статті «Українські земства в справі заведення народної освіти» [3]. Також діячка друкувала у журналі повідомлення про з'їзди, на яких вона була в якості делегата та кореспондента журналу, давала їх оцінку. Так, у вересневому числі «Світла» за 1911 рік у повідомленні про загально-земський з'їзд в справах народної освіти С. Русова інформувала українську громаду про питання, які виносились на з'їзд, про прийняті резолюції щодо стану, завдань, перспектив розбудови народної освіти. Значну увагу авторка надавала питанню про створення концепції єдиної школи і причини, через які земський з'їзд цю концепцію не прийняв.

У період еміграції, активно продовжуючи працювати над проблемами дошкільного виховання, Софія Русова поступово зосереджується на загальнолюдських і національних аспектах виховання взагалі, що можна вважати однією із найсуттєвіших змістових особливостей педагогічного доробку вченої того періоду.

Стиль, методика викладу теоретичного матеріалу, вдалі журналістські знахідки, досконале володіння пером – усе це характеризує Софію Русову і як досвідченого журналіста, і як вправного редактора. Творчість журналіста Софії Русової та її редакторська робота існують у гармонійному поєднанні, доповнюючи одна одну. Стиль журналістики Русової розкутий, емоційний, подекуди навіть поетичний. Редакторка Софія Русова делікатно оптимізує виклад, вносячи в нього конкретику, цифровий ряд, чергуються зважені висновки.

Часто Софія Русова використовує публіцистичні прийоми, що посилюють патетику закінчення, завершення статті. До того ж авторка, починаючи статтю з неспішного, прагматичного вступу, введення читача в

проблему, поступово динамізує свою розповідь, завершуючи її величним акордом-закінченням, який виглядає таким органічним, що читач мимоволі забуває про той факт, що йдеться про таку консервативну науку, якою є, по суті, педагогіка.

Софії Русовій належать слова: «Найдорожчий скарб у кожного народу – його діти, його молодь, і що свідоміше робиться громадянство, то з більшою увагою ставиться воно до виховання дітей, до забезпечення їм найкращих умов життя». Цьому висловлюванню майже півтора століття, і воно не втратило своєї актуальності донині, як і перспективи подальших досліджень педагогічної й публіцистичної спадщини видатної Софії Русової.

Оцінюючи сьогодні роль С. Русової у розвитку передової суспільно-політичної та культурно-освітньої думки в Україні, можна однозначно стверджувати, що її творчий доробок є внеском у скарбницю не лише української, а й світової педагогіки, що її ідеї – це не лише минуле, вони не обмежені часовими рамками, бо є глибоко науковими, народними, просякнуті ідеями гуманізму, спрямовані в майбутнє. Її думки набувають особливого звучання в час кардинальної зміни підходів до дитини, до філософії та культури освіти і виховання, що постали у зв'язку з розбудовою вільної, самостійної України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Коваленко Є. Софія Русова педагог-просвітитель, державний діяч, вчений. Рідна школа. 2000. № 8. С. 35–38.
2. Русова С. Нова школа соціального виховання. С. Русова. Вибрані педагогічні твори: у 2-х кн. Київ: Либідь, 1997. Кн. 1. С. 116–134.
3. Русова С. Українські земства в справі заведення народної освіти. С. Русова. Вибрані педагогічні твори: у 2-х кн. Київ: Либідь, 1997. Кн. 2 С. 116–125.

УДК 007 : 304 : 070

Меренкова В.В.¹, Погребна В.Л.²

¹ студ. гр. СН-317, НУ «Запорізька політехніка»

² д-р філол. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ У ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ТЕКСТІ

Проблема вивчення комунікативного впливу тексту на потенційного споживача друкованої продукції залишається в центрі наукових дискусій журналістикознавців, мовознавців, психологів, літературознавців. Чимало досліджень з питань комунікативного взаємозв'язку тексту та реципієнта належить таким вітчизняним ученим у галузі соціальних комунікацій, як: В. М. Галич [1], О. Д. Кузнецова [3], К. С. Серажим [4] та ін.

Первинно термін «стратегія» запозичений з військової науки, це область воєнного мистецтва, що включає теорію і практику ведення війни, воєнних кампаній і великих бойових операцій, у ширшому розумінні – це мистецтво планування чи керівництва, базоване на правильних далекоглядних прогнозах.

З точки зору Т. А. ван Дейка, комунікативну стратегію варто характеризувати перед усім як «ознаку когнітивних планів, які являють собою загальну організацію певної послідовності комунікативних дій і включають ціль або цілі взаємодії, реалізація яких передбачає декілька способів, вибір яких регулюється комунікативною стратегією» [2, с. 272]. Комунікативна стратегія – модель спілкування, направлена на планування процесу мовлення, результатом якого є досягнення комунікативної мети; комплекс мовленнєвих дій, спрямованих на досягнення цілей адресанта.

Комунікативна стратегія у публіцистиці – це шлях до реалізації задуму, вона передбачає відбір фактів та їх висвітлення з метою впливу на інтелектуальну, вольову та емоційну сферу адресата, вибір тих чи інших мовленнєвих дій та мовних засобів. Залежно від мотивів і цілей, зокрема, а також комунікативної ситуації, в цілому, мовці обирають ті мовні засоби, які найбільш відповідають поставленій меті в процесі спілкування.

У кожній комунікативній ситуації використовується своя комунікативна стратегія, яка сприяє досягненню цілей спілкування. В даному випадку стратегію розглядають як усвідомлення ситуації в цілому, визначення напрямку розвитку і організації впливу в інтересах досягнення цілей спілкування. Стратегія спілкування реалізується в мовленнєвих тактиках, під якими розуміють мовленнєві прийоми, які дозволяють досягти поставлених цілей в конкретній ситуації. В комунікативних ситуаціях побутового спілкування дієвими є одні мовленнєві тактики, в сфері ділового спілкування – інші. При мовленнєвому впливі на різні соціальні групи слід також вибирати відповідні мовленнєві тактики, пам'ятаючи при цьому, що жодна з тактик не є універсальною та ефективною у всіх ситуаціях.

Стратегія – це процес розробки та реалізації комунікативного завдання, яке ставиться з метою ефективного впливу на адресата. Стратегії реалізуються через тактики. Комунікативну тактику розглядають як сукупність практичних способів реалізації комунікативного наміру в реальному процесі мовленнєвої взаємодії. На відміну від комунікативної стратегії, комунікативна тактика співвідноситься, передусім, не з комунікативною ціллю, а з набором комунікативних намірів, які зумовлені різними чинниками.

Тактика, з одного боку, – спосіб мовленнєвого впливу, сукупність мовленнєвих засобів, з іншого боку – шлях реалізації стратегії. У межах однієї стратегії можна виділити декілька мовленнєвих тактик, що працюють

на неї. Комунікативний хід – це конкретний засіб досягнення комунікативної ефекту, заданого в тактичній установці.

Журналістський твір будь-якого жанру – це комунікативно-психологічне явище, складний акт мовної комунікації. Текст – це одиниця комунікативного акту, комунікативна подія, він має комунікативну спрямованість (ціленастанову), значущість, комунікативну структуру, що впливає з комунікативної мети (задуму, мотиву, смислу, інтенції/ наміру), включає комунікативні стратегії і тактики.

К. С. Серажим зазначає, що у загальному підході до розуміння структури публіцистичного тексту комунікативна стратегія «полягає у такому розгортанні тези (основної думки), за допомогою якого не лише можна якнайкраще розкрити зміст, а й вплинути на ситуацію» [4, с. 106]. Вибір загального композиційного типу, прийомів подання фактів, їхнє висвітлення, загальна тональність твору – усе це пов'язано з комунікативною спрямованістю тексту. «Комунікативна стратегія, – зазначає К. Серажим, – зумовлюється цільовою настановою й відображається у плані або в тезах підготовленого мовленнєвого твору» [4, с. 106].

Комунікативна стратегія залежить і від жанру журналістського тексту, домінування в ньому раціонально-логічних чи емоційно-риторичних типів структур, а отже, окреслення певних композиційно-стилістичних параметрів. Основна стратегія журналістського тексту – вплив, причому вплив на масового адресата. Текст, створений за певних обставин з використанням певних стратегій і тактик, залежно від поставленої мети, спрямований на певну аудиторію, яка володіє необхідними фоновими знаннями, називають дискурсом.

Отже, під комунікативною стратегією ми розуміємо сукупність мовленнєвих дій, спрямованих на досягнення комунікативної цілі. Комунікативну тактику трактуємо як конкретні мовленнєві дії, які сприяють реалізації стратегії. Журналістський твір будь-якого жанру – це комунікативно-психологічне явище, складний акт мовної комунікації.

Комунікативна стратегія впливає на жанр журналістського тексту, його композиційно-стилістичні параметри, домінування в ньому раціонально-логічних чи емоційно-риторичних типів структур, загальну тональність твору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Галич В. М. Олесь Гончар – журналіст, публіцист, редактор : еволюція творчої майстерності : Монографія. К. : Наук. думка, 2004. 816 с.
2. Дейк ван Т. А. Язык. Познание. Коммуникация. М. : Прогресс, 1989. 312 с.
3. Кузнецова О.Д. Засоби масової комунікації. Львів : ПАІС, 2005. 200 с.

4. Серажим К. С. Структура публіцистичного тексту: загальні підходи до текстологічного аналізу. Наукові записки інституту журналістики. К. : КНУ, 2000. Т. 1 (жовтень-грудень). С. 103–114.

УДК 007 : 304 : 070

Мікаїлов Р.С.¹, Пода О.Ю.²

¹ студ. гр. СН-317, НУ «Запорізька політехніка»

² канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОПАГАНДИ В ПРАЦЯХ ПРОФЕСОРА МИХАЙЛА СКУЛЕНКА

Чималий внесок у дослідження пропагандистського дискурсу в українській журналістиці зробив доктор філологічних наук, професор Михайло Іванович Скуленко. Протягом десятиліть він працював над темою і проблемами пропаганди, результат його роботи – статті, монографії, книги, зокрема «Журналистика и пропаганда» (1987), «История политической пропаганды» (1990), «Психология пропаганды» (2009), «Логічні засади пропаганди» (2010) та ін.

Професор Михайло Скуленко зазначав, що «пропаганда (якщо брати цю категорію в цілому) є цілеспрямованим поширенням й утвердженням у суспільній свідомості тих чи інших ідей, поглядів, суджень, оцінок» [3, с. 3].

У книзі – «Журналистика и пропаганда» – наголошувалося, що пропаганда – це «поширення й утвердження в масовій свідомості ідеологічно зумовлених систематизованих поглядів й уявлень, які становлять світоглядні позиції особистості й суспільства в цілому» [1, с. 7].

У монографії «Психология пропаганды» М. Скуленко запропонував таке тлумачення пропаганди: «свідоме й послідовне розповсюдження й утвердження певних суджень і оцінок» [4, с. 4]. А в праці «Логічні засади пропаганди» дослідник писав про пропаганду таке: це «розповсюдження та утвердження в масовій свідомості систематизованих суджень і уявлень, що відображають світоглядні позиції особи та суспільства в цілому» [5, с. 5].

У своїх роботах професор М. Скуленко зробив украй важливий акцент на відмінностях між пропагандою і агітацією. Найкраще це було зроблено ним у книзі «Журналистика и пропаганда». Ученим зумовлюється розуміння названих понять спрямованістю цих двох видів масово-політичної діяльності на різні сфери суспільної свідомості. За М. Скуленком, суспільна свідомість як мисленнєве віддзеркалення навколишньої дійсності, поділяється на дві великі сфери: 1) суспільну психологію; 2) суспільну ідеологію [1, с. 5].

Як вважає учений, суспільна психологія пов'язана з агітацією. Головний об'єкт її впливу – громадська (суспільна) думка як прояв суспільної

свідомості в діяльності мас [1, с. 5]. Натомість, за твердженням М. Скуленка, пропаганда співвідноситься з іншою сферою суспільної свідомості – з суспільною ідеологією як системою поглядів, уявлень особистості й суспільства. На відміну від суспільної психології, змістом якої є не систематизовані й порівняно швидко змінні судження й оцінки, суспільна ідеологія завжди проявляється як концептуальне. Відносно стабільне й систематизоване знання [1, с. 6].

Отже, як підкреслював учений, пропаганда прагне створити систему поглядів, стійкі оцінки й думки. Агітації ж важливо створити відношення до даних фактів [1, с. 6].

Окрім цього, не можна не звернути увагу на таке його зауваження щодо пропаганди: «вона не тільки відображає всі сфери соціальної теорії та практики..., але й прагне охопити своїм впливом максимальну кількість людей на всій доступній території...» [6, с. 9].

Важливими є акценти М. Скуленка на цілях пропаганди, які можуть бути загальними і специфічними та які відповідно до напрямку пропагандистської діяльності можуть бути не тільки загальними, але й специфічними. З поняттям цілей тісно пов'язував учений і поняття ефективності пропаганди, а також її узагальнюючий критерій – результативність. Так, важливими цільовими призначеннями пропаганди професор М. Скуленко вважав «привернення уваги громадськості до тих чи інших подій, явищ, проблем»; «створення емоціональної “атмосфери” навколо певної події або явища»; «прийняття аудиторією оцінки факту»; «створення стійкого ставлення до факту, явища, особи чи організації»; «досягнення переконаності»; «спонукання до свідомої соціальної ініціативи»; «утвердження норм поведінки та принципів моралі» [6, с. 9–18]. Цінною є теза вченого про те, що сила і запорука високої ефективності пропаганди – в її одночасному досягненні кількох цілей [6, с. 19].

Сучасна ситуація у світі, перебіг гібридної війни в Україні актуалізувала питання не тільки теоретичного дискурсу пропаганди, але й питання прикладного дискурсу пропаганди, одне з важливим місць у якому займає журналістика.

Усвідомлення потужності пропагандистського впливу та його наслідків з використанням ЗМІ чітко визначене й прописане професором М. Скуленком. Як ніколи, актуальна й слушна його теза про те, що «за діапазоном, поширеністю і масовістю дії пропаганда не має собі рівних» [6, с. 17].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Скуленко М. Журналистика и пропаганда. К:Вища школа, 1987. 159 с.
2. Скуленко М. История политической пропаганды. К. : Лыбидь, 1990. 168 с.

3. Скуленко М. Психологические основы пропаганды. Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации». 2011. Т. 24 (63). № 2. Ч. 2. С. 328–334.

4. Скуленко М. Психологія пропаганди. Запоріжжя : КПУ, 2009. 180 с.

5. Скуленко М. Логічні засади пропаганди. Запоріжжя:КПУ, 2010. 312 с.

6. Скуленко М. Ефективність пропаганди. Запоріжжя : КПУ, 2010. 361 с.

УДК: 007: 304

Проніна К.Ю.¹, Скуртул Г.С.²

¹ студ. гр. СН-317, НУ «Запорізька політехніка»

² канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОЇ РАДІОПРОГРАМИ (НА ПРИКЛАДІ АВТОРСЬКОГО ПРОЄКТУ «ТАЄМНИЦІ ПІДСВІДОМОСТІ»)

Незважаючи на стрімкий розвиток новітніх технологій, постійну модернізацію ЗМІ і високу конкуренцію в боротьбі за аудиторію, радіомовлення залишається затребуваним та популярним. Не останню роль у цьому відіграють формати, які використовують радіостанції – усе частіше програмна сітка заповнюється журналістськими авторськими програмами. Однак серед розмаїття оригінального розважального контенту майже немає науково-популярних радіопередач. Авторські радіопрограми неодноразово ставали об'єктом наукового інтересу журналістикознавців, проте спеціальні дослідження присвячені алгоритмам створення і структурним особливостям науково-популярних передач і досі відсутні, що й зумовлює актуальність наукової розвідки.

Дослідник Д. Відоменко під авторською програмою розуміє «радіопередачу, автор якої одночасно – і її творець, і її ведучий, постановник, редактор, коректор, у деяких випадках – продюсер. Він відповідає повністю за її виробництво, конструювання та вихід до ефіру, підбір теми, матеріалу, інформаційного приводу та їхню відповідність формату радіостанції, підбір музичного матеріалу, у тому числі спеціальної музичної заставки, пошук організацій-спонсорів» [2, с. 215]. Цікаву думку щодо ролі авторської журналістики в сучасній медіакulturі висловлює К. Афанасьєва (Горська): «В умовах перенасичення інформацією, аудиторія тяжіє до її персоналізації та віддає перевагу унікальному авторському контенту. Завдання нового автора-журналіста – знайти комфортну для діяльності зону між контролем та зв'язком з аудиторією, між закритою та відкритою спільною медіакulturою» [1, с. 98].

«Таємниці підсвідомості» – авторська науково-популярна програма тривалістю 5-8 хвилин, розрахована на численну аудиторію, може транслюватися як на розмовних, так і на розмовно-музичних радіостанціях. Програма виконує культурно-просвітницьку та виховну функцію, інформуючи аудиторію про психологічні стани та явища, попереджуючи про їхні наслідки для людини та оточуючих. Під час випусків авторка розповідає про когнітивні порушення та психологічні ефекти, опрацьовуючи тему з різних сторін: симптоматика та прояви різних станів, їхня етимологія та поширеність, досвід людей, стан дослідженості та методи розв'язання проблеми.

За випуск радіопрограми відповідає її автор: від зародження ідеї до написання сценарію та монтажу, дає змогу журналістам самостійно визначати структуру свого авторського проекту. Однак такі складові як шапка програми, джінгл, перебивка та музична підложка – невід'ємні частини будь-якого радіопродукту, обов'язкові структурні елементи радіопрограми, які роблять її впізнаваною, допомагають розбити передачу на зручні для сприйняття тематичні блоки та створити необхідну звукову «атмосферу», звуковий образ проекту. У програмі «Таємниці підсвідомості» музичний супровід підібрано згідно з темою випуску, він доповнює її інформаційну складову. Програма починається з анонсу (перерахування ключових тез випуску) і завершується анонсуванням наступної програми. Структурно випуск поділено на такі інформаційні блоки та обов'язкові структурні елементи: 1) позивний («Таємниці підсвідомості» – відкрий свої секрети разом із нами»); 2) музична заставка («Back to black live» Емі Уайнхаус, «На годиннику сьома вечора, в ефірі програма «Таємниці підсвідомості», з вами її ведуча Єсенія»); 3) дефініція об'єкту («Ефект Розенталя, відомий також під назвою ефект Пігмаліона – психологічний феномен, за якого очікування здійснення пророкування стає чинником регуляції поведінки, яка скеровує всі дії на втілення цього пророкування»); 4) коротка історична довідка («Про межові особистості заговорив Вільям Штерн німецький психолог та філософ у 1938 році, вперше це захворювання було діагностовано у 1980 році»); 5) симптоматика/прояви («межовий розлад особистості характеризується схильністю докладати надмірних зусиль із метою уникнути реальної чи надуманої загрози бути покинутим, розладами ідентичності (нестійкість образу «Я»), схильністю до імпульсивної, для такого розладу також характерна афективною нестійкістю й суїцидальною поведінкою»); 6) когнітивні викривлення/психологічні відхилення в мистецтві («Мистецтво теж не змогло залишитися байдужим до феномену Пігмаліона, яскравий приклад – однойменна п'єса Бернарда Шоу, створена в 1912 році»); 7) персоналізований досвід («Це почалося влітку п'ять років тому. Не зафіксувала окремого моменту, коли щось стало не в порядку –

просто було пекельно погано»); 8) практичні поради щодо дій за певних станів або захисту від впливу ефектів («По-перше, варто пам'ятати про те, що ми самостійно програмуємо себе певними очікуваннями, і якщо ми заздалегідь вважатимемо, що всі наші дії марні, то просто перестанемо діяти...»).

Така структура відповідає всім вимогам, що висуваються до авторської радіопрограми, дозволяє якнайкраще втілити задум автора, допомагає повідомити багато корисної інформації у відведений часовий проміжок. Вихід програми в ефір двічі на тиждень дає можливість охопити два важливі тематичні напрямки: психологічні захворювання та когнітивні викривлення, з якими стикається людина впродовж життя.

Отже, попит на авторський контент в українському радіомовленні зумовлений бажанням аудиторії отримувати персоніфікований контент, а виробництво цікавого авторського науково-популярного контенту сприятиме його популяризації. Побудова розгалуженої структури такого радіопродукту дозволить зацікавити аудиторію в прослуховуванні не тільки конкретного випуску, а й циклу програм у цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Афанасьєва (Горська) К. Типологія медіаконтенту за критерієм ролі автора. Теле- та радіожурналістика. 2016. Випуск 15. С. 96–102.
2. Відоменко Д. Авторські радіопередачі: тематика, специфіка, мова (на прикладі передач українського радіо). Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. 2012. №9 (244). С. 214–218.

УДК: 007: 304

Щебликіна В.М.¹, Скуртул Г.С.²

¹ студ. гр. СНЗ-319, НУ «Запорізька політехніка»

² канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

РОЛЬ ВЕДУЧОГО У ФОРМУВАННІ РАНКОВОГО ЕФІРУ НА РАДІО

Роль ведучого в сучасній журналістиці набула великого значення. Це яскраво виявлена творча індивідуальність, принаймні такою має бути людина, яка претендує на цю посаду. Ведучий представляє тих, хто має виступати в ефірі, вимовляє текст, який з'єднує компоненти передачі, коментує, доповнює їх, регулює перебіг розмови біля мікрофона, керує дискусією.

Сучасний радіодискурс, сітка програмного колеса радіостанції та акустично-виражальні засоби радіомовлення все частіше викликають інтерес у журналістикознавців. Проте спеціального дослідження присвяченого ролі

ведучого у формуванні ранкового ефіру на радіо й досі немає, що зумовлює актуальність дослідження. Для цілісного аналізу обраних ранкових шоу вважаємо за необхідне дослідити професійні якості ведучих на прикладі ранкових радіошоу «Будильники на Русском» («Русское радио Украина»), «Камтугеца» («Радіо Рокс») і «Хеппі ранок» («Хіт FM»).

У ранковому шоу «Будильники на Русском» працюють троє ведучих: Кирило Капустін, Сергій Федотов та Наталя Довлатова. Радіослухач із легкістю розрізняє за голосом ведучу, а от голоси Капустіна та Федотова схожі між собою. Слухач, який щойно приєднався до ефіру не завжди розуміє, хто саме з чоловіків-ведучих зараз розмовляє, і це відбувається через схожість тембрів та розмовної манери ведучих. Ведучими ранкового шоу «Камтугеца» є Сергій Кузін та Соня Сотник. Обидва ведучі не тільки є модераторами ранкового ефіру на «Радіо Рокс», а й музикантами, виконавцями та творцями рок-композицій. Ведучі ранкового шоу «Хеппі ранок» – Микита Шевчук, Юля Карпова та Саша Станкевич. Ця команда ведучих вирізняється відносно молодим колективом: вік ведучих від 24 років до 34 (для порівняння, вік «Будильників» від 41 до 53, а ведучих «Камтугеци» 49 і 55 років).

Особливості роботи ведучих ранкових шоу «Будильники на Русском», «Камтугеца» та «Хеппі ранок» відповідають типу «ведучий-співрозмовник», ведучі демонструють високий рівень зацікавленості подією (розповіддю, ситуацією) та використовують спеціальні прийоми спілкування зі слухачем, такі як: мовленнєві прийоми та засоби створення комічного. Ведучі користуються особливими прізвиськами («Будильники», «Ранкові рокери», «Хітовці»), навмисно даючи змогу аудиторії сприймати їх як давніх знайомих, які завжди підіймають настрій, завдяки чому, кількість слухачів невинно зростає.

В ефірі ведучі обговорюють різноманітні теми, співають разом із зірками естради, кумедно фантазують щодо майбутнього країни, пародіюють тексти добре відомих пісень, складають власні вірші, а також дуже багато жартують. Це, в свою чергу, створює ефект присутності й невимуженості спілкування. Будь-які тексти віршів та пародій є оригінальними, результатом блискавичної творчої імпровізації ведучих. Ведучі є брендом ранкового ефіру: у слухачів назва миттєво асоціюється зі жвавістю, жартами, хорошим настроєм, які вже давно є візитівкою комерційних радіостанцій. Про це свідчить і «промо» ранкового шоу «Будильники на Русском», яке можна впізнати за словами «Реально весело! Ранкові «будильники», Капустін, Федотов і Довлатова, зроблять ваш ранок незабутнім... «Будильники на Русском» – реально весело!» Таке промо швидко запам'ятовується, є привабливим та інтригуючим для аудиторії, викликає інтерес спостереження

за роботою діджеїв в ефірі ранкового шоу, причому постійні слухачі кожного разу чекають нових жартів та кумедних історій від ведучих.

Ведучі ранкового шоу демонструють прості, але водночас неповторні прийоми роботи з аудиторією, затверджений сценарій вони поєднують з умілими імпровізаціями. Для аналізованих команд ведучих характерні нестандартні коментарі. Позитивна тональність ранкового шоу забезпечується наскрізною комунікативною стратегією мовної поведінки ведучих-модераторів, орієнтованої на мінімізацію негативної й максимізацію позитивної інформації. Серед мовних прийомів, які створюють позитивну тональність ранкового шоу «Камтугеза», ведучі використовують засоби створення комічного ефекту, а саме: гумор, сарказм, іронія, пародія.

Для забарвлення комунікаційного процесу ведучі аналізованих ранкових шоу використовують низку мовленнєвих тактик. Серед них найпоширенішими є: тактика намішки, викриття, припущення, пояснення, розвитку теми, самоіронії, гіперболізації емоційного стану, тактика демонстрації особистої переваги, тактика похвали, вираження згоди, демонстрації готовності до співпраці. Для комунікативної ситуації в ефірі аналізованих ранкових шоу природним є те, що мовленнєва ініціатива в діалозі належить ведучим. Однак у той самий час їхнє завдання полягає не у висловлюванні власної думки стосовно певної проблеми, а в сприянні найбільш повному, логічному та послідовному розкриттю теми розмови співрозмовником. У такому випадку доречно говорити ще про одну тактику – передача ініціативи. Модератори ефіру у своїй роботі виконують ряд вимог, що закликають до переходу ініціативи від ведучого до гостя студії. Ведучі уникають багатозначних понять. Основні запитання до гостя вони формують у лаконічній, чіткій фразі, оскільки співрозмовник може не запам'ятати розлоге питання та в результаті відповісти тільки на його частину (зазвичай останню). Також, зазвичай, ведучі формують питання без альтернативи, щоби співрозмовнику не довелося обмежуватися вибором між двома варіантами відповіді.

Спілкування ведучих усіх перерахованих ранкових шоу збагачене фатичністю. Як відомо, фатична комунікація – це обмін неінформативними з погляду реальної комунікації повідомленнями, які виконують важливу етикетну функцію. Ведучі, дотримуючись правил етикету, також підтримують цю своєрідну мовну гру, яку зобов'язані підтримувати члени суспільства. Йдеться про зачин розмов, стримані відповіді, стереотипні запитання про життя, справи, здоров'я, особливо під час спілкування із гостями студії. Найчастіше ведучі використовують такі фатичні конструкції: «Як справи?», «Дякую», «Як життя», «Що нового?», «Як почався Ваш день», «Які успіхи?», «Будь ласка» та ін. Характер цих запитань і відповідей умовний, але для встановлення контакту, підтримання розмови вони дуже

важливі. Фатична комунікація в ефірі ранкових шоу має національну специфіку, а також відповідає нормам народної етики.

Варто зазначити, що імена ведучих цілком відомі для аудиторії, але в офіційному ефірі (реклами, «промо», анонси» тощо) використовуються лише їхні прізвища. Можна припустити, що подібна манера покликана полегшувати сприйняття створених в ефірі іміджів, концентруючи увагу постійного слухача на чомусь більш важливому. Позитивність та жартівливість ведучих завжди має межу. За час прослуховування ранкового шоу була відзначена ще одна перевага в роботі ведучих. Вони не завжди «заграють» (жартівливо не вітаються) з ведучим новин, адже це не завжди доречно, якщо далі повідомляється зовсім не позитивна інформація. Дивно чути з вуст новинного ведучого повідомлення про нещасні випадки та загиблих людей, якщо за декілька секунд до цього його провокували на жарту і сміх.

Отже, важливу роль у формуванні аналізованого ранкового ефіру відіграють ведучі-модератори, які наповнюють ранкове шоу динамікою, фатичністю, вдалою імпровізацією, гумором, поєднують між собою всі структурні елементи радіошоу. Успішна співпраця ведучих-модераторів допомагає підтримувати єдиний ритм програми. Команда шоу протягом усієї програми прагне зберігати заданий на початку ритм. Щогодини ведучі виходять в ефір 7-9 разів, щоб анонсувати майбутні рубрики, залучати слухачів до участі в іграх та акціях, представити ведучого новин тощо. Варто зазначити, що заданий ведучими ритм у повній мірі відповідає програмі такого типу, як ранкове шоу. У результаті – кожна з радіопрограм динамічна, наповнена імпровізацією, заряджає оптимізмом, що є однією з основних складових успішності ранкового шоу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Radio Roks : веб-сайт. URL: <https://www.radioroks.ua/> (дата звернення: 19.03.2021).
2. Русское радио Україна : веб-сайт. URL: <https://www.rusradio.ua/> (дата звернення: 19.03.2021).
3. Хіт FM : веб-сайт. URL: <https://www.hitfm.ua/> (дата звернення: 19.03.2021).

ОСОБЛИВОСТІ КОНТЕНТУ ІГРОВИХ ІНТЕРНЕТ-ВИДАНЬ

Становлення інформаційного суспільства в Україні та світі відбувається під впливом економічних, політичних, соціально-психологічних чинників, при цьому першочергову роль відіграють інформаційно-комунікаційні технології. Пришвидшення темпів їх розвитку безпосередньо пов'язано із запровадженням інновацій у галузі ІТ та комп'ютерних технологій, завдяки чому з'являються нові сектори масово-комунікаційної діяльності, зокрема ігрова індустрія та ігрова журналістика.

Поняття ігрової журналістики є новим не тільки у сфері ігрової індустрії, а й у царині соціальних комунікацій, оскільки за короткий період це явище вплинуло на сферу інтернет-медіа, традиційних ЗМІ та інтернет-блогів. Зважаючи на стрімкий розвиток ігрової індустрії, що спричинив виникнення ігрової журналістики, інтерес до неї з боку читачької аудиторії, новизну самого явища та недостатню увагу до нього науковців, тема дослідження є актуальною.

Мета роботи – визначити жанрово-тематичні і структурні особливості контенту ігрових інтернет-видань.

На особливу увагу у контексті означуваної теми заслуговують праці науковців, присвячені дослідженню ігрової-журналістики, а саме Р. Баканова та Р. Сабірової, І. Тармаєвої, Ю. Шпаковського, які аналізують особливості ігрової журналістики в системі масових комунікацій. Проте дослідження ігрової журналістики наразі мають поодинокий характер, а наукові розвідки в галузі інтернет-ЗМІ не беруть до уваги саме цього вектору розвитку медіа.

На етапі становлення і розвитку інформаційного суспільства у всьому світі і зокрема в Україні, помітний вплив на удосконалення інформаційно-комунікативних технологій здійснює ігрова індустрія. Ця галузь на сьогодні визначається як така, що займається розробкою і розповсюдженням відеоігор. Завдяки розвитку цієї галузі відбувається модернізація комп'ютерної техніки, що впливає на пришвидшення темпів поширення інформації у суспільстві та на зростання ролі процесів віртуалізації та цифровізації в усіх галузях життєдіяльності.

Ігрова журналістика – це галузь журналістики, яка орієнтується на описання і аналіз відеоігор. Переважна більшість матеріалів ігрової журналістики мають типову композицію: анонс, прев'ю, геймплейна частина та рецензія. Для того, щоб підготувати такий матеріал, журналісту необхідно

не лише мати теоретичні знання з галузі ігрової індустрії, а й володіти практичними геймерськими навичками.

На сьогодні ігрова журналістика України представлена здебільшого в інтернет-сегменті у вигляді ігрових інтернет-видань та блогів. В інтернет-блоггах тема відеоігор зосереджена на таких платформах як «Twitch» або «YouTube». Ігрові інтернет-блогери є менш авторитетним джерелом інформації зі сфери геймінгу через суб'єктивність подання матеріалу та значно вищу схильність до продукування замовних матеріалів, у порівнянні зі спеціалізованими інтернет-виданнями.

Ігрові інтернет-видання «IGN», «PlayUA» та «GameWay» мають низку спільних типологічних ознак. Усі вони – комерційні ігрові інтернет-медіа, основне завдання яких – висвітлювати інформацію з галузі ігрової індустрії. Серед функцій переважають інформаційна, рекламна та розважальна, оскільки такі видання не лише повідомляють про виникнення нових ігор і способи організації дозвілля, а й просувають на ринку певні товари та послуги ігрової індустрії. Усі видання адресовані масовій аудиторії, основну частину якої становлять геймери та пересічні користувачі, які цікавляться темою відеоігор, кіно, комп'ютерних технологій та інших видів масової культури та мистецтва.

Найбільш популярним на сьогодні є міжнародне видання «IGN», яке створюється великим колективом авторів та має редакції у 32 країнах світу. Усі видання створюють і поширюють оригінальний контент, проте вони відрізняються за масштабом та колом тем і проблем, кількістю мультимедійного контенту, періодичністю оновлення інформації – за всіма цими показниками лідером на сьогодні є «IGN».

Переважає більшість тем публікацій видань «IGN», «PlayUA» та «GameWay» є спільною, проте вони мають і свої особливості: тема відеоігор розглядається скрізь, так само як і тема комп'ютерної техніки. Кінематограф висвітлюють лише «IGN» та «PlayUA», а тема серіалів та коміксів є унікальною прерогативою видання «IGN». Особливістю публікацій є мультимедійний формат, який дає можливість поширювати, окрім вербального контенту, скріншоти та відеозаписи. Сайти різняться за дизайном та навігаційною системою, проте мають спільні розділи, такі як «Стрічка новин», «Огляди», «Статті» та «Відео».

В усіх виданнях переважають жанри інформаційної та аналітичної груп. Серед інформаційних жанрів найбільш часто використовуються новини та замітки, а серед аналітичних – огляди та статті. Це можна пояснити специфікою тематики видань та інформаційними потребами їх аудиторії: читачі прагнуть оперативно отримувати новини з галузі ігрової індустрії, дізнаватися про вихід нових ігор, а також потребують якісного аналізу та експертної оцінки їх особливостей.

Найбільш функціональним та зручним у використанні є сайт видання «IGN». На сайтах «PlayUA» та «GameWay» коментарі можна залишати за допомогою акаунтів «Facebook», «Twitter», «Google» або системи «Disqus». Наявність власної системи є більш зручною, ніж використання сторонніх сервісів.

Інтернет-журнал «GameWay» не відповідає вимогам сучасності: багато рубрик не оновлюються роками; через застарілу систему коментарів «Disqus» сайт завантажується повільно; до деяких існуючих рубрик взагалі немає доступу. Для того, щоб вийти з формату звичайного блогу, «GameWay» необхідно змінити власну концепцію, а саме: переробити рубрики; оновити старі та неліквідні посилання; розширити редакцію; ввести власну систему коментарів та відмовитись від застарілої системи «Disqus»; змінити формат контенту так, щоб він був орієнтований не лише на російськомовну аудиторію.

Отже, вітчизняна ігрова журналістика сьогодні перебуває на етапі становлення. Спільною і для зарубіжних, і для українських ігрових видань є тематика відеоігор, а також використання жанрів інформаційної та аналітичної груп: найбільш часто використовуються новини та замітки, огляди та статті. З огляду на кількість опублікованих матеріалів, мультимедійність контенту та кількість авторів, найбільш повними та оригінальними можна вважати матеріали міжнародного видання «IGN». Українським ігровим виданням «PlayUA» та «GameWay» необхідно перейняти вже існуючий досвід від зарубіжних видань та активно взаємодіяти з українською аудиторією.

УДК 007 : 304 : 070

Мишакіна С.О.¹, Хітрова Т.В.²

¹ студ. гр. СНЗ-319сп, НУ «Запорізька політехніка»

² канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСУ «MUSICINUA»

Сучасний інтернет-сегмент української музичної журналістики є досить перспективною нішею розвитку спеціалізованих та сервісних медіа й може запропонувати зацікавленій аудиторії доволі вичерпну й різносторонню інформацію про українську й зарубіжну музику, виконавців, гурти, концерти, фестивалі та інше.

Яскравим прикладом сучасного музичного інтернет-видання, що популяризує українську музику є «MusicInUa». На сторінках інтернет-видання висвітлюються новинки українськомовної музики – повноформатні

альбоми, сингли, кліпи та інші релізи з можливістю online-прослуховування та завантаження. Видання MusicInUA веде свою історію з 2012 року, як перше, що почало писати виключно про українську музику і виключно українською мовою. Засновником, головним редактором і, тривалий час єдиним дописувачем, був О. Химич. На початок 2019 року над сайтом у вільний від основної роботи час працює три людини: О. Химич, Д. Войналович та І. Стасенко.

Основоположним принципом видання є об'єктивність у висвітленні подій із творчого життя музикантів: «Ми не працюємо зі спонсорами чи інвесторами, оскільки в українських реаліях залишитись у такому випадку незалежними буде неможливо. Проте ми завжди відкриті для співпраці із рекламодавцями», – зазначає редактор ресурсу [1].

З 2010 року засновник видання працював менеджером українського гурту MilesBabies. За два роки безуспішних спроб і намагань достукатися до українських ЗМІ чи радіостанцій із творчістю українського гурту прийшло усвідомлення того, що без величезних фінансових вливань зробити це буде неможливо: «Найпоширеніша відмовка була: «Про вас ніхто не знає. Приходьте, коли станете більш відомими». А щоб стати відомішими, треба аби твою музику крутили по радіо і писали у ЗМІ», – уточнює О. Химич. Власне, саме така несприятлива ситуація і стала каталізатором появи україномовного музичного ресурсу про українську музику. Згодом почали з'являтися інші музичні ЗМІ, присвячені українській музиці, які мали слідувати трендам і писати про українських артистів. На початку існування видання інформаційні приводи для новин доводилося шукати самостійно. З часом музиканти почали самостійно надсилати свої прес-релізи, що дало можливість знайомити їх із читачами ресурсу.

Презентувати читачам сучасну українську музику у найрізноманітніших її проявах, забезпечувати регулярними новинками різножанрових українських виконавців, оприлюднювати цікаву інформацію та ексклюзивні факти безпосередньо від першоджерел – всі ці завдання ставить перед собою музично-оглядовий сайт «MusicInUa». До технологічної специфіки інтернет-ресурсу можна віднести повноцінний інтерактивний режим, широкий архівний пошук, коментування, мультимедіа тощо.

Зовнішнє оформлення інтернет-ресурсу відповідає стандартним положенням та вимогам. Ним займався близький друг засновника – І. Ковальов (наразі він є успішним розробником ігор для мобільних пристроїв із майже двома десятками міжнародних нагород). Так, інтерфейс «MusicInUa» можна назвати вдалим. Назва сайту розміщена вгорі з лівого боку сторінки, що є зручним для читача. Перевагою ресурсу також є те, що найголовніші новини подають одразу під назвою сайту у вигляді анонсів, що

оновлюються за актуальністю. У правому кутку є гіперпосилання на їхні сторінки у соціальних мережах: Facebook, Instagram, Twitter, Youtube.

Під заголовком сайту є рубрикація, збоку від неї присутня внутрішня пошукова система. Посередині сторінки є мультимедійні публікації, які можна переглядати, якщо перейти на окремий індекс. На сайті присутні зовнішні гіперпосилання, які розширюють і збагачують матеріали в межах сайту, що пояснюється небажанням втрачати аудиторію.

Щодо рубрикації, то основна навігація розташована під назвою сайту, як зазначалося раніше, для того, аби читач обрав конкретну тему, яка його цікавить. Вона складається з таких заголовків, як «Новини», «Тексти», «Відео», «Аудіо», «Афіша», «Концерти».

«Новини» – рубрика, яка розповідає про новини сучасних українських гуртів. Вона найбільш наповнена і постійно оновлюється. «Тексти» складаються з релізів альбомів, детальної інформації про кожну пісню цієї збірки. Рубрика «Відео» дублює матеріал з рубрики новини, при цьому поєднує текст і відео, у той же час, у рубриці «Аудіо» розміщується матеріали про успіхи молодих виконавців, вона посилається на музичні сингли музикантів. У «Концертах» міститься коротка інформація про гурт та посилання на їх тур із концертом.

Автори ресурсу майстерно підходять до формулювання заголовків своїх публікацій, які з першої секунди здатні зацікавити читача. Яскравими прикладами є наступні: «Пісня «Стежечка» Христини Соловій стала саундтреком до фільму «Крути 1918»», «Дует Zapaska повертається до концертної діяльності» [1]. Вони цілком задовольняють потреби та попит відвідувачів сайту. Оскільки є чіткими, зрозуміли та дотримуються всіх вимог журналістської етики.

Щодо жанрового наповнення, то тут переважають інформаційні матеріали, які характеризуються оперативністю, стислістю, точністю і доступністю подачі інформації. Завжди після заголовку присутній лід: «Слухайте новий сингл Братів Гадюкіних «Сивина В Бороду». Живі легенди української рок-музики називають його «растаманською сагою про статевий зв'язок поколінь». А після ліду слідує сама новина: «Брати Гадюкіни продовжують порційно знайомити слухачів із наповненням свого нового альбому «Сміх І Гріх», над яким працюють вже більше трьох років. Цього разу колектив презентував «растаманську сагу про статевий зв'язок поколінь», що має назву «Сивина В Бороду» [2].

Особливістю інтернет-ЗМІ є можливість швидкої реакції на отриману інформацію. Користувач інтернет-ресурсу «MusicInUa» має змогу коментувати повідомлення, статтю чи інший матеріал залежно від форми подання. Для цього лише потрібно своє ім'я та адресу електронної пошти. Новини виходять кожні 2-3 дні з різним інтервалом у часі.

Отже, «MusicInUa» – ресурс, присвячений сучасній українській музиці у найрізноманітніших її проявах. Сайт пропонує online-прослуховування та завантаження новинок україномовної музики – повноформатних альбомів, синглів, кліпів. Платформа є зручною у користуванні, на ній присутня пошукова навігація, посилання на соцмережі, контактна адреса, що створює повноцінне музичне комунікативне середовище.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Офіційний сайт. Україномовний ресурс про якісну музику «MusicInUa». URL : <http://musicinua.com>.
2. Слухайте новий сингл Братів Гадюкіних «Сивина В Бороду» URL : <http://musicinua.com/slukahjte-novyj-syngl-brativ-gadyukinyh-syvyna-v-borodu/>.

Наукове електронне видання
Можна використовувати в локальному та мережному режимах

ТИЖДЕНЬ НАУКИ-2021. Факультет соціальних наук

Збірник тез доповідей щорічної
науково-практичної конференції серед студентів, викладачів, науковців,
молодих учених і аспірантів 19–23 квітня 2021 року

Один електронний оптичний диск (DVD-ROM); супровідна
документація.
Тираж 100 прим. Зам. № 310

Видавець і виготовлювач
Національний університет «Запорізька політехніка»
Україна, 69063, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 64
Тел.: (061) 769–82–96, 220–12–14

Свідectво суб'єкта видавничої справи № 6952 від 22.10.2019